

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2026. január-február • XXXVII. évfolyam 1-2. (422-423.) szám

Ára: 1160 Ft

Kellnérné Felső Sára: Vörös róka

Tartalom

- Az elfeledett hadügyér – Mészáros Lázár mellszobra (*Mayer János írása*).....3
- A képviselő-testület nyári pihenője (*Sarlós István forrásközlése*).....6
- Dr. Gál Zoltán halálára (*Dr. Bari Bernadett és Nemes Gábor megemlékezése*).....7
- Fejezetek a bajai zenei élet és színházi történetéből (*Gál Zoltán tanulmánya, 1. rész*).....9
- Türr István síremléke (*Nebojszki László sajtószemléje*).....10
- A nagy bajai tűzvészre emlékeztető Adamovics-síremlék (*Jász Anikó cikk-sorozatának 17. része*).....14
- Bajai vizeken – Rezét 2. rész (*Gergely Józsefné írása, közzéteszi: Marosvásárhelyiné Gergely Anna*)..16
- Ahogy (*Emesz Margit verse*).....19
- A bajai iskolánövér 2. világháborús krónikái (*Kőfalviné Ónodi Márta tanulmánya*).....20
- Nyári séta a Duna partján (*Masa György írása*).....24
- „Nincs két egyforma nap a természetben...” (*Zalavári László interjúja Kammermann Péterrel*).....27
- 180 éve született Iványi István (*Nebojszki László életrajzi összefoglalója*).....30
- Felkészülés az állami anyakönyvezésre (*Sarlós István forrásközlése*).....32
- A nagy út előtt (*Emesz Margit verse*).....33
- AI gyógyszerek – sci-fi vagy valóság? (*Barna Dóra tanulmánya*).....34
- Furcsa gondolat (*Emesz Margit verse*).....37
- A Barátok temploma – bajai Páduai Szent Antal plébánia története (*Sarlós István könyvismertetője*).....38
- Életbevágóan fontos semmiségek (*Sándor Boglárka recenziója*).....39
- „Oly távol vagy tőlem (és mégis közel)...” (*Mayer János ismertetője*)...40
- Maradj meg, Sugovica; A vers, ami meg sem született; Halott évezredek küszöbén; Armageddon; Akár a csillagokig (*Kasza Béla versei*).....41
- Kárhozottak Dante Komédiájában és a középkori víziókban (*Draskóczy Eszter tanulmánya*).....42
- Ismeretlen vizeken (*Mayer István szinkritikája*).....45
- A bajai népünnepély elé (*Szünder Dezső receptje*).....47
- Galéria a 60 éves Vidovits Iván festményeiből.....48

Kultúrát receptre mindenkinek

Sándor Boglárka

■ Az asztali naptáram épp január 22-ét mutat, amikor ezeket a sorokat írom: ez annyit tesz, hogy a *magyar kultúra napjának* ünneplésére készül a magyarság szerte a Kárpát-medencében. Van abban valami allegorikus, hogy ez a nap épp január vége felé van – pedig tudjuk, nincs ebben semmi szándékos, hiszen senki sem tehet arról, hogy *Kölcssey mester* 1823-ban Szatmárcsukén épp ezen a napon tette ki a pontot készülő kézírata végére, és fogott neki a tisztázásnak. El is telt még néhány év, mire *Erkel Ferenc* zenét szerzett a szöveghez, amely végül össznemzeti imádsággá vált, 1989 óta pedig ez a nap külön rangot kapott. Ha belegondolunk: amikor túljutunk a téli ünnepeken, és az élet lassan elkezdi visszatérni a maga hétköznapi körforgásába, akkor a rendezvényszervezők azzal kapcsolódnak vissza az aktivitásba, hogy a minden bizonnyal már az elmúlt év végén megtervezett kultúra napi műsort kellőképpen megalapozva ajánlják az érdeklődő közönség figyelmébe. Ilyenkor ugyanis illik megemlékezni magyar kultúránk napjáról, hangsúlyozva és kiemelve annak sokszínűségét.

Nincs is túl könnyű dolgunk, ha meg akarjuk határozni, mit értünk kultúra alatt, és hogyan tudnánk felelős emberként tenni azért, hogy ez a megfoghatatlan, de valahol mégis az élet esszenciáját kínáló jelenség fennmaradjon, terjedjen, elérjen sokakhoz, és kifejtse a hatását. Hatása ugyanis van.

Olyannyira, hogy bizonyos fejlettebb társadalmakban és országokban az orvosok már rájöttek arra, hogy némely tünetegyüttes esetén hasznos lehet, ha kultúrát írnak fel receptre a páciensnek. Nem vicc! Első körben a mentális zavarokkal, valamint a krónikus degeneratív betegséggel küszködők számára kezdték el javasolni, hogy fogyasszanak minél több kultúrát, vegyenek részt ilyen jellegű programokon, ehhez pedig receptet is mellékeltek. Ennek egyik lehetséges következménye a gyógyszerfogyasztás visszaszorítása, ugyanakkor ha az élmény valóban erős és értékes, akkor képes elterelni a figyelmet a páciens nyomasztó gondokról és érzésekről, át tudja keretezni a problémát, megváltoztatva a nézőpontot és a fókuszot, megkönnyítheti az egyéni érzelmek kifejezését, feldolgozását, és még hosszan sorolhatnám a kedvező hatásokat. Már csak azért is, mert – bár tudtommal nem küzdök az említett betegségek egyikével sem – magam is számtalan esetben tapasztaltam már, milyen hatással van rám, ha igazán el tudok mélyülni valamilyen kulturális tevékenységben. Emlékszem olyan esetre, amikor épp lelki mélyponttal küszködve ültem be egy színházi előadásra, amely első percétől fogva annyira magával tudott ragadni, hogy több mint egy óra elmúltával csodálkozva állapítottam meg:

a figyelmem folyamatosan a színpadon volt, és ez idő alatt eszembe sem jutott az a probléma, amelyen egyébként napok óta gyötörtem. Úgy éreztem, lélegzethet juthattam, hála a színháznak.

Aztán említhetnék több olyan esetet is, amikor egészen konkrétan azzal a gondolattal jöttem ki egy másik színházi előadásról, hogy bizony ennek a darabnak a megtekintését receptre írnám fel igen sok embernek, mert meggyőződésem, hogy sokat javítana a moráljukon. De szívesen idézem *Anna Gavalda* francia író gondolatát is: „*Soha nem ismertem olyan bánatot, amelyet egy óra olvasás ne tudott volna enyhíteni.*” Bár Gavalda nem tartozik szorosan a magyar kultúrához, a jelenség, amelyről beszél, annyira egyetemes, hogy nagyon bízom benne: ehhez is mindenkinek kapcsolódik élménye. Ráadásul ez a kultúra fogyasztásának egyik legegyszerűbb módja, hiszen olvasni otthon is lehet, sőt: otthon igazán jó, nem is kell hozzá kimozdulni, kiöltözni, netalán társaságban viselkedni.

Olvasnivalóhoz jutni sem ördögösség, vannak remek könyvtáraink, az antikváriumok olcsón adják a könyveket, de internetes böngészések is hoznak filléres eredményeket, illetve letölthető kötetekben is dűskálhat, aki tudja, hol keressen. Persze, a merítés mára akkora lett, hogy komoly tájékozottságot igényel eldönteni, mi az *érték* és mi a *blöff* (csak hogy egy nemrégiben Baján meghonosodott, innovatívnak szánt rendezvénysorozat címét is ideidézzem), és gyakran még informálódás után is hajlamosak lehetünk elnézően kezelni azokat, akiknek az ízlése ellentétes a miénkkel, mondván: legalább olvas valamit. Ez persze veszélyeket is rejt, mert a „valami” gyakran csak fél lépésre van a „semmi”-től, aminek meg már értelme sincs, épp ezért lenne fontos az a bizonyos recept, amely elérhetővé tenné mindenki számára, hogy megfelelő minőségű kultúrához jusson.

Még egyetemista koromból emlékszem arra (amikor színházba jártam már-már kötelezőnek számított, de nyilván minket, leendő újságírókat erre sosem kellett különösebben biztatni), hogy úgy tartották: régi konszenzus szerint egy színházjegy ár körülbelül egy kupa bor árának fele meg. Ma már kupában nemigen mérnek bort, a jegyárak azonban jócskán megszaladtak, főként, ha a független teátrumok produkcióit tervezzük megnézni. Az pedig sosem baj, hiszen a kultúrát szerencsére nem lehet túladagolni (emiatt is biztonságosabb, mint némely gyógyszerek): minél többet, minél többször és minél többfélét fogyasztunk, annál erősebb a hatása, illetve annál biztosabb lehetünk abban, hogy mi is hozzátettünk valamit. Mert fogyasztó nélkül a termék is fölöslegessé válik. Ezt pedig különösen egy kulturális folyóirat hasábjain hangsúlyozzuk szívesen. ■

Türr-emlékek a Türr István Múzeum helytörténeti gyűjteményében

Kordé Nóra

■ A tavalyi esztendőben, azaz 2025-ben emlékeztünk meg Baja város nagy fia, Türr István (Baja, 1825. aug. 11.–Budapest, 1908. máj. 3.) születésének 200. évfordulójáról. A bicentenárium alkalmából Baja Megyei Jogú Város Önkormányzata Türr-emlékévet hirdetett meg a jeles évben, amelynek keretében számos ünnepi programot szerveztek és nyitottak meg a tábornok szülővárosában. A rendezvények között szerepelt a 2025. március 14-től november 1-ig álló, Türr István életművét bemutató „Szív nélkül semmit” című időszaki kiállítás a Türr István Múzeum Nagy István Képtár kiállítóhelyén. Színesítették az emlékévi programjait a múzeum által meghirdetett kreatív pályázatok, a Türr-életmű népszerűsítését célzó előadások, óriásplakátok, QR-kódos kvízzjáték, ismeretterjesztő előadások, az év végén megrendezett tudományos tanácskozás, valamint a tábornok egész alakos szobrának felavatása is.

Kapcsolódóan a kiválasztott tematikához, a helyi múzeum helytörténeti gyűjteményéből fogok bemutatni olyan régi és új szerzeményeket, amelyek meghatározók Türr István életének és életművének megismerése és további árnyalása szempontjából. Írásom elején a Türr István Múzeum korai törzsgyűjteményében fellelhető Türr-anyagokról, azok szerzeményezésének körülményeiről, illetve a leglényegesebb darabjairól fogok beszélni. Mindenekelőtt viszont a Türr-anyagoknak a múzeumba való bekerülésének lényeges állomásait és meghatározó szerepét szeretném bemutatni a helyi múzeumi közgyűjtemény kialakulása szempontjából.

A bajai múzeum kialakulásának előzményeihez tartozik, és a múzeumalapítási szándékot bizonyítja, hogy amikor Türr tábornok 1908-ban meghalt, akkor a város elkérte a családtól a Türr-hagyatékban fellelhető személyes tárgyait egy „felállítandó Türr Múzeum számára”. A múzeum akkor nem valósult meg, a hagyaték a városi levéltárba került, és 1937-ig itt is maradt. A Türr-relikviák méltó elhelyezésének és a tervezett közgyűjtemény létrehozásának ügye – a hagyatékot átadók nagy elégedetlenségére – folyamatosan tolódot.

Tudjuk, hogy újabb – akkor igen biztosnak tűnő – lehetőséget teremtett a múzeum létrehozására 1914-ben a *Déri Frigyes* gyáros,

műgyűjtő által bejelentett adományozási szándék, amely végül mégsem valósult meg az I. világháború és a szerb megszállás következtében (Déri ezután ajánlotta fel Debrecen városának a gyűjteményét).

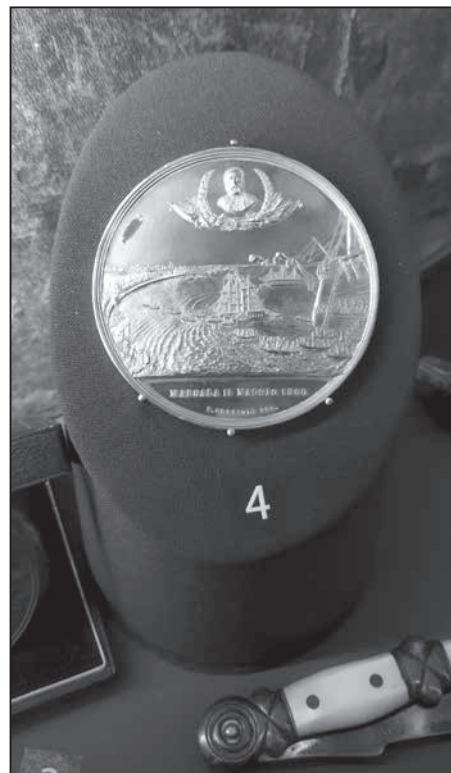
Végül az 1930-as évek második felében – a múzeumalapítások szempontjából legtrikább időszakban – a bajai múzeum 1936-os alapítása után kerültek át a Türr-hagyaték főként tárgyi anyagai és részben dokumentumai is a városi levéltártól a múzeumi törzssanyagba. Ekkor a tábornok egykori személyes tárgyai, katonai egyenruhái, kardjai, kitüntetései, szabadkőműves emlékei, levélírással kapcsolatos használati tárgyai és levelei, dokumentumai, valamint a sírjáról származó eredeti koszorúszalagok kerültek be a törzsgyűjteménybe. Az intézmény akkori nyilvántartási könyve, azaz korabeli leltárkönyve, a szerzési napló szerint ezek a tárgyak és a dokumentumok az 1937-es és 1938-as években kerültek be a nyilvántartásba és a *Türr Ereklgyűjteménybe*, a *Türr Emléktárba* vagy *Emlékgűjteménybe*, a *Fotógyűjteménybe* és a *Közkönyvtári gyűjteményi* egységekbe lettek besorolva. Az ekkor bekerült anyagok alkották a kialakuló múzeum törzsgyűjteményének alapját, illetve jelentik azóta is a helytörténeti gyűjtemény egyik legreprezentatívabb és legteljesebb tárgy- és dokumentumgyűjtését, amelyek azóta átleltározásra kerültek az újabb leltárkönyvekbe.

Szintén kiemelendő, hogy az intézmény névadója szellemi hagyatékának őrzése, felgyűjtése, méltatása a múzeum alapítása óta folyamatos, amely a közgyűjtemény alapvető célkitűzése és megfogalmazott hitvallása is. Ehhez kapcsolódó gondolatként még annyit fontos megemlítenem, hogy a múzeum 1951-ben vette fel a tábornok nevét. Érdekes viszont, hogy 1948-ban – az 1848-as forradalom és szabadságharc százéves évfordulóján – az intézmény a szintén bajai származású *Mészáros Lázár* nevét vette fel elsőként (pontos neve ekkor: *Bács-Bodrog vármegye és Baja város Mészáros Lázár Múzeuma*). Három évvel később, központi döntés alapján, felülvizsgálva a korábbi elnevezéseket kapta az új nevét, amely az indoklás szerint „(...) a gyűjtemény anyagának és a helyi történeti hagyománynak méltó kifejezője.”

A Türr-emlékek gyarapítása szempontjából nagyon lényegesek a jeles évfordulók,

amelyek Türr István életútjához köthetők: a születésének és halálának centenáriuma vagy a tavalyi bicentenárium. Ezek az időszakok lehetőséget teremtenek arra, hogy az esetleg még élő leszármazottakkal, rokonokkal találkozassunk, és a tőlük kapott szóbeli információk vagy a kézzelfogható, a múzeumnak adományozott új szerzemények által tovább árnyaljuk a névadókkal kapcsolatos tudásunkat.

Írásomban a különböző időszakokban bekerült Türr-anyagok közül egy-egy jellegzetes, kiemelkedő darabot vagy tárgy- és dokumentum-együttest választottam ki, amelyeket igyekszem bemutatni, és fontosságukat a „*rettenthetetlen magyar*” életútja alapján igazolni.

A marsalai emlékérem a Türr István Múzeum Örökségzálló című kiállításában

A korai törzssanyagok közül, amelyeknek a bekerüléséről már beszéltem, egy marsalai emlékéremet választottam ki Türr István személyes tárgyai, kitüntetései közül. Az aranyozott bronz emlékérem az 1860-as szicíliai hadjárat marsalai partraszállásáról és a marsalai halhatatlan ezerről emlékezik meg, akik közül elsőként Türr István szállhatott partra a vörösingesek vezére, *Giuseppe Garibaldi* oldalán. „MARSALA II.

MAGGIO 1860” (azaz 1860. május 11.) felirattal, Marsala kikötőjének látképevel, felül Garibaldi babérágakkal körbevett mellszobrának képével, a hátoldalán pedig olasz felirattal és Garibaldi kézjegyével, körben babér-és tölgyfaágakkal díszítve. Türr István Garibaldi szárnysegédeként vett részt a szicíliai hadjáratban, majd az itt zajló csatákban is kitűnt bátorságával és vakmerőségével. Az anekdota szerint Garibaldi magyar katonája javasolta, hogy Marsalánál szálljanak partra, amihez egy térképábrát is készített, mert nem rendelkeztek megfelelő térképekkel. A Francesco Grazioli által készített 6,5 cm átmérőjű érem része annak a nyolc darabból álló sorozatnak, amelyet az olasz Risorgimento emlékére készített az alkotó 1870 körül. Türr István az Ezrek Emlékérmét (*Medaglia dei Mille*) is megkapta, amelyet Palermo városa adományozott Garibaldi Quartóból induló önkénteseknek. A marsalai emlékérem jelenleg a Türr István Múzeum főépületének emeletén berendezett *Örökségsháló* című állandó kiállításban látható.

Egy másik jelentős dokumentum a Türr-anyagok közül az az album, amely a tábornok halálakor küldött, beragasztott gyásztáviratokat, részvétnyilvánító leveleket és a tábornok halálával foglalkozó, kivágott újságcikkeket tartalmazza 1908-ból. Türr István 1908. május 3-án bekövetkezett halála megrendítette rokonait, barátait és ismerőseit, erről tanúskodnak azok a többségében leányának, *Stefániának* címzett részvétáviratok, levelek és a hírről tudósító újságcikkek, amelyek az

albumban olvashatóak. Részvétét fejezte ki többek között *III. Viktor Emánuel* olasz király, *Ponzo Vaglia* olasz miniszter, *Canzio* tábornok (Garibaldi veje, Türr egykori fegyvertársa), *Anton Giulio Barrili* bajtársa, író, *Pier Giulio Breschi* újságíró barátja, de az első női Nobel-békedíjas *Bertha von Suttner* is, valamint *Darányi Ignác* magyar földművelésügyi miniszter, *Werner Adolf*, a bajai főgimnázium igazgatója és *Gonda Béla*, a Ferenc-csatorna Társulat alelnöke, a tábornok jó barátja is. Az album bekerülési ideje jóval későbbi, mint a már említett törzsanyagoké. Nyilvántartásba vétele alapján valamikor a 1980-as évek legelején, 1980-1981 körül, ajándékként került be a helytörténeti gyűjtemény történeti dokumentumai közé, legalábbis 81.6.1-es leltárszáma erre utal. Az adományozó *Lambert Türr* volt, aki Ausztráliából küldte el az albumot, feltehetően még pár családi fényképpel és egy, eredetileg 1872-es Türr Istvánról készített karikatúra reprodukciójával együtt. Ki volt Lambert Türr, az adományozó? Mi köze volt Türr Istvánhoz és milyen módon kerülhetett hozzá a családi fényképek és ez az igen nagy értéket képviselő album? Az aranyszínű, nyomott mintás albumban fellelhető az ajándékozó címe is, azaz tudjuk, hogy honnan küldte el a dokumentumokat. Ez igazolja, hogy valóban Ausztráliából, St. Kilda városából érkezett a küldemény. Sajnos hiába kerestem nyomát Lambert Türrnek, nem találtam rá vonatkozóan semmiféle adatot. *Dr. Petz Gábor* bajai jogtanácsos –, aki szabadidejében kutatja a Türr-család történetét – nemrégiben hívta fel a figyelmemet egy fontos

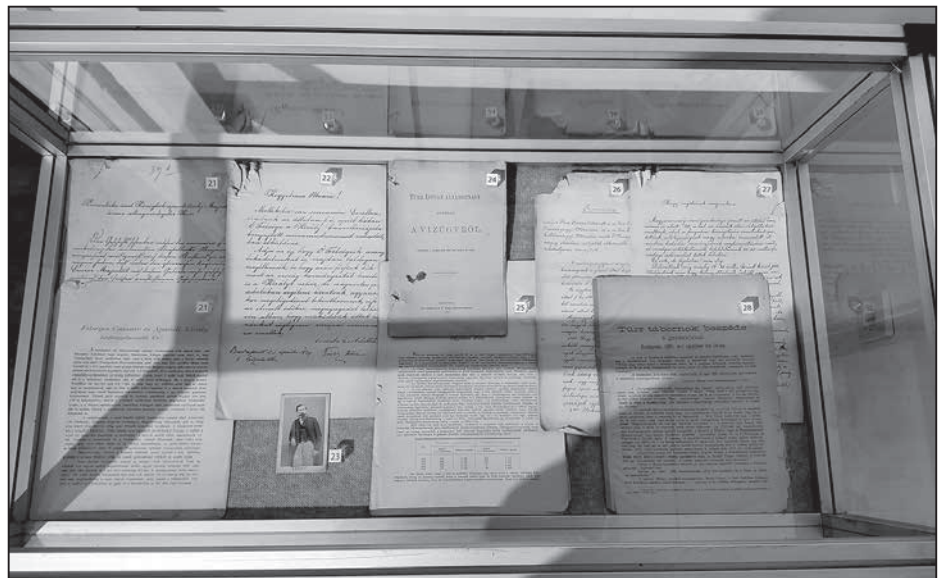
adatra, amelyet a FamilySearch nevű családfakutató internetes adatbázis alapján sikerült megtalálnia. Egy házassági anyakönyv digitalizált változatában bukkant rá Türr Lambert nevére és a rejtélyes kapcsolat megoldására. Türr Lambert a bejegyzés szerint 1914-ben Budapesten született, és egy 1934-es házassági bejegyzésben mint *Boncz Margit* vőlegénye szerepel. A megjegyzés rovatban olvasható, hogy a „vőlegény Türr Stefániának örökbefogadott fia”. Térjünk vissza gondolatban újra Türr István családjához! A tábornok, miután Garibaldi oldalán katonai érdemei révén igen nagy népszerűsége és hírnévre tett szert, 1861. szeptember 11-én megházasodott. Feleségül vette *Bonaparte-Wyse Adelinát* (1838-1899), aki a nagy *Napoleon* öccsének, *Luciennek* volt az unokája. Házasságukból egy fiúgyermek született, *Türr Raoul* (1865-1906), aki nem örökölte édesapja tehetségét, viszont kalandorhajlama igen korán megnyilvánult. Türr Istvánnak a házasságán kívül is született egy leánygyermek, *Stefánia* (1885-1940), akire viszont a tábornok igen büszke volt. Türr Stefánia olasz író, újságíró, haditudósító volt, aki a női egyenjogúságért is küzdött. Így jutottunk el Stefániához, akinek Türr Lambert fogadott fia volt, aki 1934-ben magyar államvasúti hivatalnok volt. Később, már örökbefogadó anyja halála után emigrált Ausztráliába, ahol minden valószínűség szerint St. Kilda városában 1989-ben halt meg. Türr Stefániának ugyan volt törvényes házassága *Giuseppe Pisonival*, és abból született vér szerinti fia is, *Enrico Stefano Pisoni-Türr* (1906-1931), ő viszont igen korán meghalt. Sajnos egyelőre nem derült ki, hogy Stefánia mikor fogadta örökbe Lambertet, de úgy tűnik, hogy a családi hagyatéknak egy része hozzá került, amit fontosnak tartott a nyolcvanas évek legelején visszaküldeni Bajára, a Türr István Múzeumba.

Végezetül egy új szerzeményezésről szeretnék beszélni, amely már a 2025-ös év hozománya volt. A Türr-emlékév újabb alkalmat és lehetőséget teremtett arra, hogy Baja nagy fiának emlékét és életművét még hangsúlyosabban népszerűsítse Baja városa és a helyi Türr István Múzeum. Az 200 éves évfordulónak köszönhető az is, hogy *Dr. Türr István* nyugalmazott jogász 2025 áprilisában megkereste intézményünket, és kiállításra, illetve digitalizálásra felajánlotta azt a magántulajdonában lévő Türr-hagyatékot, amelyben megtalálhatóak a tábornok cikkei, tanulmányai, levelei és fényképei. Dr.

A Lambert Türr által adományozott album borítójának belső oldala Türr István fényképével

Türr István családja rokoni kapcsolatban állt a „rettenthetetlen magyarral”, igaz, egyelőre nem sikerült konkrétan felderíteni, hogy Türr István melyik testvére vagy felmenője révén. Az adományozó nagypapa, *Dr. Türr Ervin* rendőrezredes még személyesen is ismerte a táborno­kot, és sokszor vendégül látta az Olaszországból Magyarországra látogató Türr Stefániát. A kölcsönzött dokumentumok és fényképek a 2025-ös *Múzeumok Éjszakája* alkalmából kiállításra kerültek a Türr200 „Szív nélkül semmit” időszakos tárlatban, a Nagy István Képtárban. Az anyagok között szerepelt egy Türr-névjegykártya, néhány fotó, amely a táborno­kot ábrázolja, illetve Türr Stefániát, illetve dr. Türr István adományozó felmenőit. Ezekon kívül többnyire dokumentumokat tartalmazott az adomány, azaz Türr István leveleit, írásait és a róla szóló újságcikkeket. A táborno­k írásai többnyire a vízügygel, a csatornaüggyel – a hazai és a külföldi állapotokkal – és a malomiparral foglalkoznak. Az adományozó, akivel időközben igen jó kapcsolat alakult ki, úgy döntött, hogy a dokumentumokat – többségében, a pár fénykép kivételével – véglegesen a múzeumnak ajándékozza. Ezúton is hálásan köszönjük, hogy lehetővé vált Türr István személyiségét és életművét mindezen dokumentumok segítségével még hatásosabban bemutatni! Ugyanakkor előkerült az anyagok közül egy kézzel írott levél, amelyet 1985-ben az esztergomi *Duna Múzeum* (ma: *Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi*

A Dr. Türr István által adományozott Türr-émlékek egy része a Szív nélkül semmit! c. kiállításban

Múzeum) egy muzeológusa írt válaszként az adományozónak, aki akkor kölcsönadott pár dokumentumot és fényképet a múzeumnak. Azokat az anyagokat akkor lemásolták, és az eredetiket visszajuttatták a családnak. Dr. Türr István elmondta, hogy úgy emlékszik, a kölcsönadott anyagok közül később több eltűnt, ezért felvettük a kapcsolatot az esztergomi Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeummal, ahonnan megkaptuk az egykori kölcsönkapott Türr-anyagok digitalizált változatát. Összességében elmondható, hogy a 2025-ös Türr-adományozás története is igen pozitívan értékelhető, az anyagok feldolgozása

pedig folyamatban van és újabb kutatási lehetőségeket tartogat számunkra.

Három különböző időszak és három különböző műtárgy, vagy műtárgy-együttes, amely meghatározza a Türr-hagyatékot és hozzájárul Türr István életútjának és életművének pontosabb megismeréséhez. Mindezeket összegezve, az új szerzemények fokozatos feldolgozásával és újabb anyagok kikutatásával méltó módon őrizhetjük és népszerűsíthetjük Türr István örökségét. (Az írás a szerző az 2025. novemberében Baján tartott Türr-émlékkonferencián elhangzott előadásának összefoglalása.) ■

Kitüntetések az év végén

Baja megyei jogú város közgyűlése 2026. december 20-án tartotta ünnepi ülését, amelyen átadták az elmúlt év legmagasabb városi kitüntéseit. A díjakat *dr. Bari Bernadett* polgármester, valamint Baja két alpolgármestere, *Csubákné Besesek Andrea* és *Hideg Dániel* adta át. A díjazottak a következő személyiségek lettek: *Csibi Attila Zoltán* (Erdőszentgyörgy korábbi polgármestere, a Maros Megyei Tanács alelnöke, az RMDSZ Maros megyei szervezetének elnöke) *Baja Város Díszpolgára*, *dr. Tirpák József* *Baja Városért*, *Sarlós István* *Baja Város Közszolgálatáért*, *Koch Zsuzsanna* *Baja Város Közneveléséért és Felsőoktatásáért*, *Hazslinszkné Jaross Adrienn* *Baja Város Kultúrájá-*

ért, *dr. Vass Katalin* *Baja Város Egészségügyéért*, *Andrási Márton* *Baja Város Sportjáért*, *Nagyellér Attila* és *Szabó Szabina* (Foody Product Kft.) *Baja Város Fejlesztéséért*, *Kovács Mónika* *Baja Város Szociális Feladatai Ellátásáért*, *Kerekes Vilmosné Zélicity Katalin* *Baja Város Pro Caritate Díja*, *Lovasi Attila* *Baja Város Közbiztonságáért*, a *Čabar Zenekar* *Baja Város Nemzetiségeiért*, *Sári Katalin Julianna* *Az 1956-os Forradalom Emlékdíja*, *Sillné Kazinczi Edit* és *Sill Péter Sándor* *Baja Város Mestere*, *dr. Tólas László Csaba* *Baja Város Polgármestere Kitüntető Díja* elismerésben részesült.

Ugyancsak decemberben kapott rangos tudományos elismerést *dr. Nyiraty Gábor*,

a Bajai Szent Rókus Kórház Belgyógyászat II. részlegvezető főorvosa, aki kiváló tudományos szervező munkájáért kapta meg egészségügy kategóriában a *Szabó András-oklevelet* Belügyminisztériumtól. A jeles kitüntetést a főorvos Belügyi Tudományos Tanács budapesti ülésén vette át.

Minden díjazottnak sok szeretettel gratulálunk!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a Bajai Honpolgár Alapítvány Kuratóriuma

Minden díjazottnak sok szeretettel gratulálunk!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma

Jelentősebb bajai évfordulók 2026-ban

Összeállította: Jász Anikó

■ 330 éve, 1696-ban

december 24-én **Baja mezővárosi rangot** kapott I. Lipót császártól.

230 éve, 1796-ban

február 20-án **született Baján Mészáros Lázár** honvéd altábornagy, az első független magyar kormány tagja, Magyarország első hadügyminisztere. († 1858. november 16., Titley, Eywood, Anglia)

Mészáros Lázár emlékérem (Fűz Veronika)

220 éve, 1806-ban

február 15-én Dömötör Pál ügyvéd kezdeményezésére **megalakult a bajai református egyházközség.**

215 éve, 1811-ben

augusztus 18-án istentisztelettel ünnepelték meg a hívek, hogy **felépült a bajai református templom.**

Református templom (fotó: Pulai Zsóka)

195 éve, 1831-ben

március 30-án **született Baján Tóth Kálmán** költő, politikus, lapszerkesztő, Baja országgyűlési képviselője (1865-1878), a Bajai Tanítóképző megalapításának kezdeményezője.

145 éve, 1881-ben február 3-án hunyt el Budapesten.

Tóth Kálmán (Barabás Miklós, 1854; Dig. Képarc.)

115 éve, 1911-ben

június 25-én **született Sükösdön Bárdos Ferenc** könyvtáros, helytörténész, író a bajai múzeum és a városi könyvtár alapító tagja. († 2000. január 17., Baja)

115 éve, 1911-ben

megalakult a Bajai Keresztény Olvasókör, közismert nevén a **Čitaonica**, az alvégi bunyevácok kezdeményezésére. Ugyanabban az évben felépítették székházukat is (Szabadság u. 84/B.).

100 éve, 1926-ban

megalakult a Bajai Liszt Ferenc Kör, melynek célja a helyi zenei élet szervezése és egy zeneiskola alapítása volt.

100 éve, 1926-ban

január 30-án **született Baján Lukin László** zenepedagógus, karmester, egyházzenesz. Baja díszpolgára (1989). († 2004. augusztus 18., Budapest)

100 éve, 1926-ban

január 30-án **született Kalocsán dr. Solymos Ede** néprajzkutató, muzeológus, kandidátus, a bajai Türr István Múzeum igazgatója (1950-1986), Baja díszpolgára (2002). († 2008. május 27., Baja)

90 éve, 1936-ban

október 18-án **elkészült a Jelky András-szobor**, Medgyessy Ferenc szobrászművész és a bajai Miskolczy Ferenc képzőművész közös alkotása.

70 éve, 1956-ban

március 11-én **jeges ár** öntötte el Baja Duna-

parti területeit. Ez volt a város történetében a legpusztítóbb árvíz. Bajánál a Duna legmagasabb vízállása 1037 cm volt.

Az 1956-os jegesár emlékműve (fotó: Pulai Zsóka)

60 éve, 1966-ban

május 4-én kezdődött meg az **Aranysárkány c. film forgatása** Baján. A Kosztolányi Dezső regénye alapján készült filmet Ranódy László rendezte. A film bajai ősbemutatója szeptember 22-én volt.

Az Aranysárkány c. film forgatása, 1966. Balra Ranódy László rendező, Latinovits Zoltán és Mészáros László színművészek. (Fortepan / Hunyady József)

30 éve, 1996-ban

július 13-án **rendezték meg először a Bajai Halászléféőző Népünnepélyt** a város mezővárossá nyilvánításának 300. évfordulója alkalmából. A hagyománnyá vált eseményt ma Bajai Halfőző Fesztivál néven rendezik meg minden év július második hétvégéjén.

25 éve, 2001-ben

július 13-án **megnyílt a Deák Ferenc Zsilip Múzeum**, ugyanakkor az épület előtt **elhelyezték Türr István mellszobrának másolatát**. Az szobor eredetije, Csíkszentmihályi Róbert szobrászművész alkotása, Rómában a Gianicolo-domb szoborparkjában áll.

15 éve, 2011-ben

május 7-én **megnyitotta kapuit a Bácskai Kultúrpalota** a Szentháromság téren. ■

Két bajai díszpolgár centenáriuma 100 éve született Lukin László és Solymos Ede

Összeállította: Mayer János

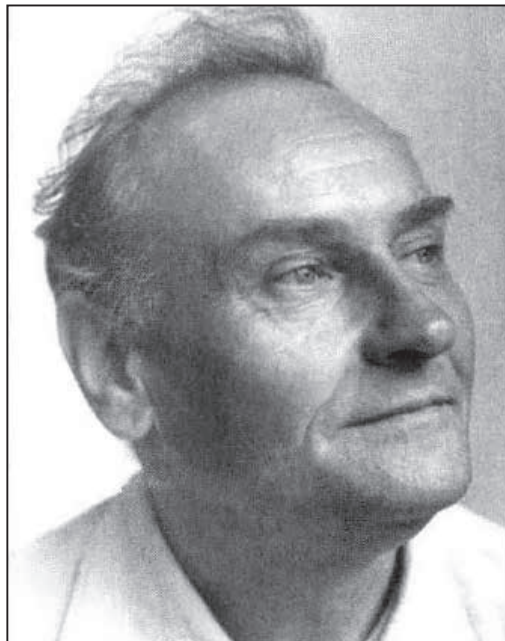
■ A sors különös adománya, hogy városunk két későbbi díszpolgára nemcsak egyazon évben, hanem ugyanazon a napon is született. Márpedig igaz: egyaránt 1926. január 30-án látta meg a napvilágot *Lukin László* zenepedagógus/karmester és *Solymos Ede* néprajzkutató/muzeológus is, akik utóbb mindketten komolyan öregbitették városunk hírnevét. Abban pályájuk különbözik ugyan, hogy egyikük Bajáról indulva, szülővárosából elkerülve épített fel egy komoly karriert, míg a másikuk máshonnan (Kalocsáról) indulva felnőtként talált otthonra városunkban, és vált igazi lokálpatriótává. A bajai kötődés mellett összeköti őket az is, hogy mindkettejük hírneve messze túlragyogott szűkebb pátriánk határain, saját szakmájukban mindketten országos szintű szaktekintélynek számítottak. Amikor városunk 1989-ben, illetve 2002-ben a *Baja Város Díszpolgára* címmel jutalmazta őket, már mindkettejük mögött rendkívül eredményes szakmai életút állt, amelyre minden bajai méltán lehetett büszke. Születésük kerek évfordulója alkalmából életművük előtt tisztelgő írásokból idézünk.

*Lukin László*ról halálát követően pályatársa, a szintén bajai származású *Mohayné Katanics Mária* írt nekrológot az *Új Ember* hasábjain: „A jókedvű, tréfálkozásra, csipkelődésre mindig kész tanár apa és a szelíd, sohasem kacagó, de mindig mosolygó, halk szavú édesanya jelentette a szülői házat. Lacinak egy nálánál jóval idősebb bátyja is volt, aki akkoriban – mióta én ismertem – már nem lakott Baján. [...] A zárda (ezzel a becenévvel illetve az egész város a Miasszonyunk-rend intézetét) mint nyolcszáz fős leányiskola természetesen kapcsolódott a város másik szerzetesiskolájához, a ciszterci rend III. Béláról elnevezett fiúgimnáziumához. A ciszter nevelés, a havi gyónás, a vasárnapi közös szentmisék, a ministrálás, a hittanórák, a cserkészlet, később a templomi szolgálat egyik legszébbje: az orgonálás szervesen beépült a fiatal Lukin László életébe. A becsület, az egyenes beszéd, az őszinteség, a munkabírás, az önfegyelem is természetes velejárója lett életének. Isten kegyelmével és segítségével mindhalálig hű maradt...”

Korábban elképzelhetetlen volt, de már a »mi időnkben« (Laci 1944-ben érettsé-

gizett, én 1948-ban végeztem a tanítónő-képzőt) városmozdító nagy rendezvények díszítették a tanév végén a diákság életét. *Bálint Ferenc*, a Zeneakadémiáról frissen kikerült fiatal, lelkes civil tanár összehozta a város öt középiskoláját, és hét országra szóló szabadtéri koncertet szervezett népdalénekléssel, új magyar kórusművek bemutatásával. Koronája volt a koncertnek az újdonság: *Kodály-Berzsenyi: A magyarokhoz*, a *Forr a világ* kánon. Háromszor újrázta meg a közönség! E hatásokban nőtt és izmosodott a fiatal Lukin László.

Hatodikos gimnazista korában már Mozart-estet szervezett a zeneiskolai növendékekkel. Boldogan fújtuk: »Ó, felvirradt a szép óra«, meg hogy »*Oragna figa taxa fa...*« A következő évben pedig Kodály-estet rendezett ez a sudár, hullámos szőke hajú, szép kék tekintetű fiú, páratlan hozzáértéssel, szervezőkészséggel. Aligha sejtettük, hogy amit itt és most elkezdett, ugyanilyen intenzitással, lendülettel, kedvvel és közönségszeretettel fogja végigvinni negyven éven át... Bejárt a zárdába is, meghallgatni a vasárnapi misék többszólamú kórusműveit. *Olga nővér*, a karnagyunk nemes egyszerűséggel »lelacikázta«, és mindig

Lukin László

kierőszakolta a fiatal muzsikustól az elismerő bókot, dicséretet.

A zeneiskolába jártunk *Recska Ilonka* néni zongoratanítványaiaként. Ő a század elejének híres zongorapedagógusának, *Ko-*

*vács Sándor*nak a tanítványa volt a húszas években. Pompás alap volt ez a »fölnemő ág« mindkettőnk számára. Az ostrom előtti őszön sokan fölkerültünk Budapestre. A bajai diákság a Mátyás-templomban gyülekezett vasárnaponként a *Bárdos* [Lajos] vezényelte tízórai misén. Előlről, a szentélyi stallumoktól figyeltünk, hogy lássuk, élvezzük, részesei legyünk a lenyűgöző énekari-zenekari hangzásnak és a fantasztikus vezénylésnek. Csaknem négy év múlva Lukin kísért a tanári szobába a Zeneakadémián, ahol Bárdos tanár úr felvett a Mátyás-templom kórusába.

Az akadémiai szünetek a »mi kis városunkban« Duna-úszással, kirándulásokkal teltek, hol Koppányba, a várostól északra, hol délre, Vodicára. Voltak nyár éjszakai szentségimádások és jókedvű táncolások is. Aztán jártunk a városháza dísztermébe lemezhallgató-estekre, Gonda László filozófiatanár magyarázó előadásain okosodva. Lukin Laci mindezeknek állandó és hűséges látogatója volt.

Közben elvégezte a »szentháromságos tanárgárda«, *Harmat-Werner-Bárdos* vezetésével az egyházzenei tanszakot, majd a középiskolai énektanárképzőt. 1950-ben megnősült, elvette *Horváth Esztert*, aki *Molnár Ferenc* unokája, *Sárköziné Molnár Márta* leánya volt. Laci és Eszter hamarosan tanítani kezdtek, sok éven át együtt a Horváth Mihály téri gyakorlóban. Születtek a gyerekek: három fiú és öt lány. Közben kórusvezénylés, előadások, tévésorozatok – köztük az emlékezetes *Zenélő óra* – követték egymást, énekkönyvek írása, szerkesztése, vidéki utak, fordítások és mindeközben jelenlét a zenei életben, az ország vérkeringésében. Ott volt a Liszt-, a Bárdos-társaság, a KÓTA és még számos szervezet tevékenységében, hallatta hangját sok fontos dologban. Mindig nyugodt volt, nem drukkolt, nem izgult, nem volt ideges. Soha nem állt ki készületlenül. Egy jellegzetes torokköszörülés, talán egy belső fohász, és hangoznak a szavak ép magyarsággal, pontosan, szépen fogalmazva.

Mindig volt ereje egy humorba szőtt mondatra vagy fáradtságot oldó tréfára. A hit, a nyugalom hatotta át akkor is, amikor a nyolcból a legkisebb fiú, a tizenkét éves *Andris* a leukémia pusztító hónapjai után átköltözött az égi hazába, s akkor is,

mikor évtizedeken át hűséges társa, Eszter meghalt. Mindannyiunk emlékezetében úgy él, ahogy határozott léptekkel kimegy a pódiumra, körbenéz, egyenes tartással, egyenes hangon konferál, hangot ad, műsort közöl, ünnepélyt nyit. Olyan kereken élte hetvennyolc esztendejét, ahogyan csak az Úr kiválasztottai tehetik. Beteljesítette a Szent Pál-i intelmet: »A szeretet türelmes, jóságos ... mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel.« Gyermekei családjának és az utolsó hat és fél éven át második feleségének, Kovács Marikának adjon vigasztalást Szent Pál: »A szeretet nem szűnik meg soha.« Nyugodjék békében...» (Mohayné Katanics Mária: „Talán egy belső fohász” Lukin László halálára = Új Ember, 2004. augusztus 29. 11. o.)

A Muzsika c. folyóirat hasábjain Hollós Máté zeneszerző (Tóth Eszter költő-műfordító fia, a nyugatos Tóth Árpád unokája) búcsúztatta: „A személyiség harmóniája. Ennek érzetét idézem föl négy évtized távolából, amikor először találkoztam Lukin Lászlóval. Ő a Zeneakadémia nagytermének pódiumán állt, fölszegett tekintettel. Nem gőgös volt e gesztus, hanem ünnepélyes. Miként a hanghordozás is. Mikrofon nélkül az egész nézőtéren érhető, artikuláció és tartalom tekintetében a »kicsiny« tízévesnek és a »szellemóriás« tizennégy évesnek egyaránt. S miként minden jó ifjúsági irodalmi mű, a kísérő felnőttek számára is élvezetes volt. Amikor felnőtt, majd deres fejvel be-beültem az utódnemzedékek Lukin-koncertjeire, a tévécsatornák villódzásától elvakított, az énekórák számának csökkenésével elsüketített gyerekekkel már nehezebb dolga volt. Ő megőrizte a szentély légkörét, az orgona fölött olvasható intelmekét, melyekre minden hallgatója figyelmét felhívta: »Sursum corda« – föl a szívekkel és »Favete linguis« – bánjatok csínyján nyelvetekkel (maradatok csöndben).

A zene hatóerejében hívők gondolhatják, hogy minden kor gyermekét magukkal ragadják a hangok. Valamilyen hangok biztosan, de hogy azok a művészi igény-nyel komponáltak lesznek-e, tapasztalat alapján nem merném állítani. Hogy azok legyenek, olyan tanárok kellene, mint amelyenkből a legjelesebb Lukin László volt. Hiszen mi történt volna, ha az ő szülővárosában, a harmincas évek Baján nem olyan tanár révén találkozik a zenével, mint Bálint Ferenc, aki Bárdos Lajos tanítványaként kijelölhette az utat a kisgimnazista Lukinnak? A család, a pedagógus szülők indíttatása egyfelől, a város zenei

élete másfelől – olyanok koncerteztek ott, mint Bartók, Dohnányi, a Léner Kvartett – jól szolgálták a tehetség kialakulását a fiúban. A zeneakadémiai évek az egyházzenei tanszakon kezdődtek, de e fakultás csakhamar üldözötté vált. A Lukin-termeszet olyan, hogy sohasem panaszosan emlékezik a pályát nehezítő-veszélyeztető fordulatra. Az iskolai énektanár szak adja a pedagógiai papírt, az egyházzenei jogosítja karnagyságra. Budán lakik, de Pesten tanít – így az iskolája körül esetleg felbukkanó rosszakarók nem kezdenek ki a hívő tanárt és családját. Lukin László egész életében a célt tartotta szem előtt: a zenei nevelés célját. Iskolapadban, 32 éven át a Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumban, tankönyvírásban, a Filharmónia gyerekbérleteiben, amelyekre írásunk elején utaltunk, a televízió képernyőjén (Zenélő órák), e lap »Tücsökmuzsika« című zenei ismeretterjesztő mellékletében, amelyet 1958-tól tíz esztendőn át gondozott, s voltaképp mindenben, amivel csak foglalkozott. És az előadóművészetben is, amatőr kórusok élén, amelyekkel az a Lukin értett a zenén túl is szót, akit cserkészként Bárdos Lajos babonázott meg, s aki maga is képes volt az effajta megbabonázásra. 1982 óta van nyugdíjban, de nyugalomba sohasem vonult. Ha délelőtt egy pedagógiai célú lemez szerkesztése kapcsán épp nálam járt a Hungarotonban, biztosan tudhattam, hogy a pályaudvarra siet utána, mert elment mindenüvé az országban, ahová előadni, bírálni, tanácsot adni hívták. De láttuk őt seregyeni koncerten, még kortárs zeneieken is gyakorta, mert nemcsak iránta volt igény, hanem neki is igénye volt az informálódásra, a muzsikussal való élő kapcsolatra. Ömlik az emlék, ha Lukin Lászlóra gondolunk. De vigyáznunk kell: csak olyan szabatosan fogalmazhatunk, amiként ő, aki rögtönözve is választékosan s a legszebb magyar ejtéssel formálta szavait. S nemcsak prózai szavait lestük, énekeltük megannyi szövegét, amit kórusművek céljára, illetve magyarítására írt. [...] Hadd bocsássam közre egy nem zenésítésre írt disztichonját, amelyet nem sokkal első felesége és az ő iskolatársa, az én édesanyám halála után egy téli esti koncert hallgatása közben vetett papírra s adott át nekem: Szilágyisták – a Farkasréten hótakarót kap két »magyar« Eszter:/ TÓTH ott lenn, a tiéd, HORVÁTH fönn/ az enyém.

Akkor még úgy hittük, s egészen idén nyár közepéig, hogy Baján, a Lukin család nyugvóhelyén a Tanár úr még a láthatatlan távoli időben kap csak hótakarót. Most

tízezerszám vagyunk, akik alig ocsúdunk. Tízezrek: Favete linguis! Lukin tanár úr útra kel! Tízezrek: Sursum corda! Lukin tanár úr velünk marad!» (Hollós Máté: Favete linguis. Lukin Lászlótól búcsúzunk = Muzsika, 2004/10. 48.)

***

A 2008 májusában elhunyt dr. Solymos Edétől – aki 1990 szeptemberétől 2001 februárjáig lapunk szerkesztőbizottságának tagja, s még éveken át gyakori szerzője volt – egy másik híres néprajzos pályatárs, a korábbi művelődésügyi és oktatási miniszter, Andrásfalvy Bertalan búcsúzott a Honismeret folyóiratban közölt pályaeértékelő nekrológiájában. (Az alább idézett szöveg a korábbi múzeumigazgató végső búcsúztatásán elhangzott gyászbeszéd szerkesztett változata.) „Ami lényege volt, ami halhatatlan, az már abban az országban van, ahová mindannyian vágyakozunk. Ami anyag volt, az porrá lett, itt van egy kis edényben. Föld lesz, virág lesz, növény lesz. És van egy láthatatlan hagyaték, amit ránk bízott. Az a tudományos munka, az a szerep, amit ő ebben az országban elvállalt, amiért teremtett. Tanultunk Tőle, tudományunk gazdagodott Tőle, és az egész ország történelmi tudata az ő gyarapításával, hatásával, hozzájárulásával erősödött.

Tudományos munkásságát elárulja az a kicsi könyvecske, amelyben összegyűjtötték műveinek bibliográfiáját, amelyben egy kis életrajz is szerepel. Engem megragadott ennek a hátoldalán egy fénykép, amelyen áll, amelyen valami írást kutat szemével. Igen, azt is ránk hagyta. Ezt a tartást, ahogy ott kimagaslóan, egyenes gerinccel, vizsgálódó szemmel valamit tanulmányoz. Ilyen volt ő. Egyenes, nem hajlott meg szélnek, viharak sem. Nem volt büszke, de tartása volt. Véleménye volt mindenkiről, de nem ítélt, a dolgokat bölcs, csendes humorral mindig helyre tudta tenni. Ezt a tartást, ezt a magatartást, ezt is örökölni hagyta nekünk, kollégáknak. Évekig az egyik »szomszéd várban« szolgáltam, és mindig, ha Hozzá fordultam, gazdagodva, megsegítve térhettem haza. Múltak az évek, kevesebb volt a kapcsolatom Vele, de mindig ha találkoztunk éreztem, hogy én is sokat kaptam Tőle. Pedig nem volt tanárom, de messze, messze látott és ezt szívesen megosztotta mindenkiel.

Igazi néprajzkutató volt. Különös foglalkozás ez. Meg kell szólítani embereket, beszélni kell őket, amiről nem szoktak beszélni. Amiről esetleg soha nem beszéltek. Arról a

tudásról, az életről, amit éltek. Ehhez alázat kell és valami sugárzó, bizalmat gerjesztő magatartás. Ennek volt Ő a mestere. Járt a Dunát, járta a falvakat, felkereste a kis kunyhókat, halászcsonakokat, és gyűjtötte, gyűjtötte azokat az emlékeket, amelyeket már senki más föl nem gyűjthet, hiszen, akiket megszólított, már rég elköltöztek. Hatalmas anyagot gyűjtött. És közben volt alázat benne, hogy mindezt hogyan kell a köz javára fordítani, a tárgyakat a hátán behozva a raktárba, ide-oda téve, ahogy annak idején a múzeumot kezelték, aprólékosan tisztítva és éjszakákon át leltározva. Alázatos szolgálata volt ez. annak, amit hivatásul választott.

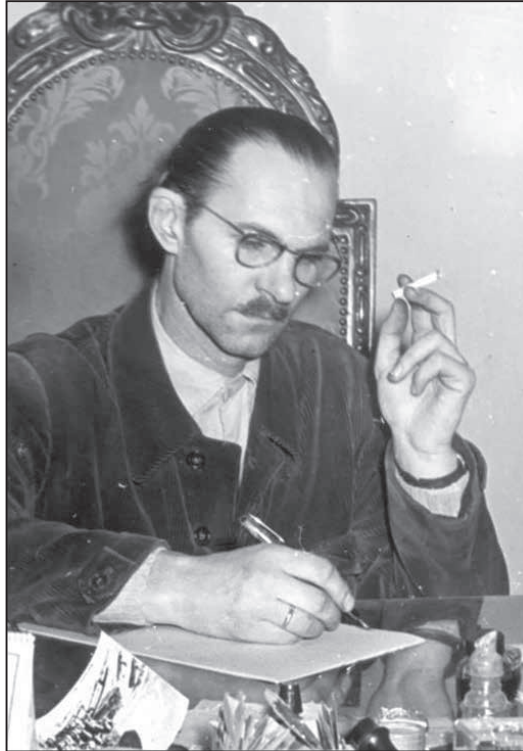
Mindennel törődött, érezte, hogy fontos helyen van. Nemcsak a tudományt szolgálta (a halászatnak Herman Ottó és Jankó János után az egyik legjobb ismerője volt), hanem benne élt Baja városában, és minden érdekelte Őt a köszönési szokásoktól Baja egykori kiválóságaiig. A város nagy szülőtteinek emlékét Ő tartotta elevenen, Türr István-tól Jelky Andrásig, Mészáros Lázárig és ki tudja még, hány emberig. Felelősséget érzett, hogy e hagyomány fennmaradjon és hozzájárult éltetéséhez.

Honpolgár volt a szó legnemesebb értelmében, aki tevékenységével, minden gondolatával a közt szolgálta, és ezért nem várt semmit. Ezt a példát, minden tudományos eredményeden túl, nagyon szépen köszönjük Neked!" (*Andrásfalvy Bertalan: In Memoriam – Búcsú Solymos Edétől = Honismeret, 2008/4. 106-107.*)

A dunai halászat és vízgazdálkodás talán legnagyobb ismerőjétől a *Halászat* c. folyóirat is hosszabb írásban köszönt el. „Mindenki, aki az elmúlt fél évszázadban bármilyen szinten részese volt a napi halászati gyakorlatnak, bizonyosan ismerte Solymos Ede nevét. [...] Hisz nem lehetett nem ismernie Sólymos Edét, a néprajztudomány kandidátusát, a bajai Türr István Múzeum igazgatóját annak, akit nemcsak az »itt és most« érvényes mesterfogások, a folyton alakuló-változó vízjáráshoz bámulatosan alkalmazkodó halak zsákmányul ejtésére legalkalmasabb újmódi praktikák érdekelnék a halászatból, hanem a természetes vízi zsákmányolás régmúltjára és közelebbi múltjára is kíváncsi – hátha valami eltanulható a »régii öregektől«.

Ha más nem, legalább a sok évszázados hagyomány szentesítette közösségi halásztudáson alapuló egyéni leleményesség, kreativitás, újjító készség lehet eszméltető

példa a ma embere számára – ezt hirdeti Solymos Ede minden könyve, hosszabb-rövidebb cikke és múzeumi kiállítása. Ő volt ugyanis az első néprajzkutató a magyar népies halászat évszázadosnál is hosszabb, hisz Herman Ottó klasszikus művének, *A magyar halászat könyvének*

dr. Solymos Ede

megjelenése (1887) óta máig folyamatos kutatástörténetében, aki az egykor volt »mesés vízvilág« eltűnte miatt búsongók nosztalgikus múltidézése helyett a mindig is jellemző volt nehézségeken, a mind kedvezőtlenebbé váló körülményeken úrrá lenni tudó halász-egyénségeket – a kezdeményezőket, az újjítókat – helyezte vizsgálódásai középpontjába. [...] Az 1950-es évek elején a magyar néprajzban újdonságnak számító solymosi szemlélet teljességedett ki azután a dunai halászatról írt, s a védés után néhány évvel nagy sikerű könyvvé formált kandidátusi értekezésében (*Dunai halászat - Népi halászat a magyar Dunán. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965.*) Melynek az volt [...] a legfontosabb történeti-néprajzi tanulsága, hogy az ármentesítések utáni évszázadban sorra-rendre koptak ugyan a használatból a nagy hagyományú, a korábbi mesés zsákmányokhoz hozzásegítő halfogási módszerek, a 20. század természetes vízi halászata mégsem csak az ilyen értelmű „pusztulással” jellemezhető. A Dunai halászatban részletesen bemutatott működő-

képes szerszámkészlet döntő hányadának létrejötté [...] éppen ennek a »hanyatló« korszaknak az eredménye. És azért vált meghatározó jelentőségűvé a halászok újjító készsége a zsákmányoló halászatban, mert a romló fogási lehetőségek kétségbeesett versenyre kényszerítettek mindenkit, aki a halászatban érdekelt volt. [...]

Úgy is fogalmazhatnánk, hogy Solymos Ede minden könyvsora, minden múzeumba vitt tárgya és fényképe a folyton rosszabbodó körülmények által reménytelen versenyre kényszerített kétkezi munkás halászok nagy-nagy erőfeszítéseinek és aprócska sikereinek »ércnél maradandóbb« emlékművévé fog magasodni a múló idővel. Ennek az emlékműnek pedig ott a méltó helye Herman Ottó és Jankó János klasszikus monográfiái mellett! Ezek a tudománytörténeti je

lentőségű úttörő munkák a magyar néprajz »gyermekkorában« születtek, és a halászat »ősfoglalkozás« voltát akarták igazolni. Annak idején arra figyelmeztették a magyar őstörténet bűvárlóit [...], hogy a 19. századi »élő« [...] halászgazdálkodás gondos megfigyeléséből az »ősi halászmódszerekre«, így a finnugor együttélés és a magyar népvándorlás korának meghatározó jelentőségű termelési módjára lehet, s ha lehet, kell is következtetnie az etnográfusnak. Solymos Ede munkássága

viszont arra akart figyelmeztetni, hogy csupán a halfogási-zsákmányolási alapelvek, elemi gondolatok alakultak ki az őskorban – azok az eszközök, melyekben ezek az alapelvek egykor tárgyiasultak, néprajzi módszerekkel nem rekonstruálhatóak. Mert a 20. században működőképesnek bizonyult, tehát az ártermelés szolgáltatába állított eszközkészlet a hagyományos közösségi tudáson alapuló sok-sok egyéni kezdeményező készségnek olyan »végeredménye«, mely bizonyosan nem független saját korának általános technikai színvonalától, valamint egy-egy halász-újjítást kikényszerítő aktuális szükségletektől.

A solymosi életmű persze kevesebb is és több is annál, ami ebben a „legfőbb értékeket” kiemelni törekvő néhány mondatban benne foglaltatik. Kevesebb, mert ő maga miközben a működőképes szerszámkészlet minden apró részletét érzékletesen pontosan bemutatta, bár következtetéseiben hasznosította, teoretikus igényvel sohasem fejtette ki azt, amit az évezredek halászhagyomány és a jelen idejű gyakorlat kölcsönös meghatá-

rozottságáról gondolt. És lényegesen több is, hiszen dunai monográfiájának megjelenése után elsősorban nem az »élő« [...] halász-gyakorlat megismerésére és hiteles dokumentálására törekedett, hanem megkereste és mesterien szólaltatta meg a feudalizmus kori halászati gazdálkodásról valló történeti forrásokat. Életművéből tehát nemcsak a mi korunkkal érintkező közelmúlt aprólékosan megfigyelt eszközhasználatát, hanem a korábbi századokban élt kétkezi munkás halászoknak és halászati vállalkozóknak a halász-hagyományhoz való viszonyát is meg lehet ismerni. Azaz megtudhatjuk [...] tanulmányaiból azt is, hogy mit kellett jelentenie az ármentesítések előtt a természeti körülményekhez és a vizek hasznosításával kapcsolatos törvényi és szokásjogi kötésekhez való folyamatos alkalmazkodásnak. [...]

Solymost elsősorban a halászok céhszervezetének és a halászati-halkereskedői vállalkozásoknak a viszonya érdekelte. Azon túl, hogy tanulmányok sorát szentelte a halászcéhnek [...] mint az iparosok céheihez nagyon hasonló, mégis azoktól karakteresen különböző szervezeteknek a bemutatására, szemléletes példákat sorakoztatott fel egyrészt a Duna menti városok céhes halászainak a lakóhelyüktől igen távoli halászó vizekre is kiterjesztett bérleti vállalkozásairól [...].

Nem folytatom a halászat története iránt érdeklődők figyelmébe ajánlható kutatási eredményeknek ezt a vázlatos szemlét. Úgyis kinek-kinek magának kell »felfedeznie«, ha korábban is számontartotta a solymosi életmű maradandó értékeit, újra tudatosítania, hogy az ő munkássága megkerülhetetlenül fontos, és fontos lesz most már örökkön örökké, ahogy Herman Ottóé is máig fontos, nemcsak a etnográfusok-történészek, hanem mindazok számára, akik a magyar halászatban érdekeltek. Hiszen napi aktualitású gondjaink és távlati céljaink sem közelíthetőek a történelmi előzmények részletes-pontos ismerete nélkül!

Solymos Ede fentebb idézett »főműveinek« és a *Halászat* című szaklapban az 1950-es évek óta közölt ismeretterjesztő igényű cikkeinek újraolvasására egyaránt biztatok tehát. [...] Olvassuk és értelmezzük újra meg újra kortársunk és barátunk maradandó értékű életművét, s akkor velünk marad, jóllehet most búcsúznunk kell tőle! (Szilágyi Miklós: *Solymos Ede (1926 – 2008) = Halászat, 2008/3. 100-101.*) ■

A Bajai Honpolgár Alapítvány támogatói 2025-ben

*Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság
Arculat Nyomda Kft.*

Baja Megyei Jogú Város Önkormányzata

*Bajai Szakképzési Centrum Bányai Júlia Technikum és
Szakképző Iskola*

Duna Wellness Hotel

EMEL Kft.

GTKB Ganz Transelektro Kft.

Koch Borászat

Dr. Koch Magdolna

Kulturális és Innovációs Minisztérium Kultúráért Felelős

Államtitkársága Művészeti Főosztálya

LIMADA Kft.

Mogyi Kft.

Nemes Gábor

Péterfi Ügyvédi Iroda

Rita Virág Bt.

Dr. Sümegi József

Dr. Szarka Ildikó

Tisztelt Olvasóink!

Lapunk aktuális száma jelenleg az alábbi elárúsítóhelyeken vásárolható meg:

Ady Endre Városi Könyvtár,

– Munkácsy Mihály utca 9.

Bácskai Kultúrpalota

– Baja, Szentháromság tér 3. –

Coop ABC - Bara Lakótelep

– Baja, Szabadság út 102. –

Coop ABC

– Baja, Bokodi út 33. –

Cserba Optika,

– Batthyány Lajos utca 18.

Cserjés Nyomtatványbolt

– Baja, Dózsa György út 34. –

Gazdabolt, piac

– Baja, Bajcsy-Zsilinszky u. 2. –

Líra Könyvesbolt

– Baja, Gránátos u. 20. –

Tourinform Iroda

– Szentháromság tér 11. –

*Régebbi lapszámainkat meg-
vásárolhatják a Szamárfül Hasz-
náltkönyv-kereskedésben
(6500 Baja, Tóth Kálmán u. 9.)*

Emesz Margit

„O tempora, o mores”
„Ó idők, ó erkölcsök”

Cicero

Sárgulok a levelekkel

Látom tavasz telet pusztító szerelmét

Színe változását

Szíve perzselését

Ahogy lábán nyomát hagyja

Vízzel telíti színültig

Asztalt teríték

Tiszta vizet a pohárba

Színültig

Nem csorog sehol

Így ülünk

Jó ez az állandóság

Ahogy múlik

Szó nélkül születik

Csak ne jégveréssel

Ne véres szóval

Én a levelekkel sárgulok

Gergely Ferenc (1932–2026)

M. J.

■ Sajnálattal és megrendüléssel értesültünk arról, hogy életének 94. évében, 2026. január 5-én elhunyt *Gergely Ferenc* történész, a bajai III. Béla Gimnázium egykori tanára, a *Bajai Honpolgár* rendszeres szerzője. A köztisztviselő, tudós tanárember 1932-ben, Vácott született, és – egy mozgalmas, számos családi tragédiával sújtott, világháborús gyermek- és ifjúkort követően – a szegedi bölcsészkar elvégzése után, 1955-ben került Bajára, ahol egy évtizeden át oktatta a III. Béla Gimnázium diákjait. (Tanítványai közül több, utóbb neves történész került ki, elég csak *Makk Ferenc*, *Szefű László*, *Hajnóczy Gábor* nevét említeni – sajnos már egyikük sincs az élők sorában.) Az iskolában a *Seriff* néven emlegették; az oktatás mellett ő volt az akkor Gimnazista néven működő diáklap tanárszerkesztője, és 1957 után őt bízták meg az intézményi KISZ szervezet irányításával is.

Bár bajai tanári pályafutása Budapestre költözésével 1965-ben végleg befejeződött, sem egykori tanítványai, sem a várossal nem szakadt meg a kapcsolata. Budapesten főállásban főként kollégiumi tanárként dolgozott, ám idejének jelentős részét a kutatásnak szentelte. Fő kutatási területét a magyarországi ifjúsági mozgalmak története jelentette, e tárgyban számos tanulmánya és több könyve is megjelent. Számos írásában foglalkozott Baja történetével is, egyik legfontosabb műve az 1997-ben kiadott *Baja, 1956* c. könyve, amely a helyi forradalmi események máig legteljesebb összefoglalása. A *Bajai Honpolgár* az 1990-es évek elejétől a legutóbbi időkig rendszeres szerzője volt, itt megjelent írásai főleg az 1950-es évek bajai kommunistaellenes szervezkedéseiről, 1956 helyi eseményeiről és a forradalom utáni megtorlásokról szóltak. A bajai éveket is tárgyaló önéletrajzi kötete *Kántor fia, a bitang – egy tanár emlékei* címmel 2018-ban jelent meg; a könyvet városunkban is bemutatták. Utolsó éveiben apósa, *Cseres Tibor* írói hagyatékával foglalkozott. Az alábbiakban egykori bajai tanítványainak megemlékezéseivel tisztelgünk emléke előtt.

Nekrológ Gergely Ferenc tanár úr emlékére

Buzetzký Győző

■ *Gergely Ferenc* tanár urat 1956 őszén ismerhettük meg, amikor a III. Béla Gimnázium I. C osztályának tanulóivá lettünk. Kemény volt, határozott volt, az egyetem elvégzése után tartalékos tisztiképzésben is részesült, és az ott megtanult fegyelmet az osztályunk nevelésében is igyekezett alkalmazni. A csak fiúkból álló osztályunkra ez kétségtelenül rá is fért. Tanár volt a javából, a szó legnemesebb értelmezése szerint is. Nem véletlen, hogy egymás között csak „A FŐNÖK” jelzővel illettük, ami később teljesen általánossá vált, és személyével kapcsolatban mind a mai napig szűk körben, bár egyre fogyatkozva, ezt a pozitív jelzőt használjuk rá. Tehát ő volt a Főnök, aki nincs többé.

Történelmet tanított, és a tudást igen szigorúan követelte meg. Tartottunk tőle! Amikor az érettséginkre sor került, izgultunk. Már nem emlékezem pontosan, hogy a tételemet kaptam vagy húztam-e, de csoda történt, ugyanis kedvenc témámról, Amerika felfedezéséről és Kolumbusz Kristófról kellett beszélnem. Ahogy ezt írom, most kezdtem el könnyezni! A legjobb tanárként nem arra volt kíváncsi, hogy mit nem tudunk, hanem arra, amit tudunk!

Képalá

Mi voltunk az első és egyben utolsó osztálya, később Budapestre került, hogy kollégiumigazgatóként hódolhasson az ifjúságnevelésen túli szenvedélyének, a történetírásnak. Talán nem véletlen, hogy egyik legjelentősebb műve a magyar cserkészmozgalom történetét dolgozza fel. 1989-ben jelent meg, címe *A magyar cserkészmozgalom története 1910–1948*. Családom múltjára való tekintettel dedikált példányt kaptam belőle. Útravalójául a következőt jegyezte meg: „*A polgárrá neveléshez ettől jobbat még nem találtak ki!*”

Valamikor 1957-ben reggel az osztályba belépve egy kis könyvet szorongatott a kezében. Párizsban jelent meg az előző évben. *Ha a világon mindenki ilyen volna* volt a címe. Kötelező olvasmánnyá tette. A könyv egy, a magas északon dolgozó halászhajó története, ahol a fedélzeten halálos járványos betegség üti fel a fejét. Végül a legénység, a világ különböző pontjain élő, egyéb családi problémákkal küszködő rádióamatőrök összefogásával menekül meg a halálos kór szorításából. Repülőgéppel dobja le nekik az életmentő szérumot.

A nemrégiben még Visegrádon megtartott szokásos osztálytalálkozónk egyikére elvittem a könyvet emlékeztetőül. Főnökünk a könyvből a következő bejegyzést tette: „*Győzőm: a szeretet a fő parancs. Ez tart életben bennünket.*”

Tanár urunk, Főnökünk, a Jóisten kegyelmezzen utadon, pihenj Békében!

In Memoriam Gergely Ferenc

Dr. Praefort László

■ Tíz nappal 94. születésnapja előtt, családja körében – egy utolsó meleg, vidám családi karácsonyt követően – 2026. január 5-én békésen elszenderült egykori gimnáziumi osztályfőnökünk, Gergely tanár úr. A ma Baján élők közül viszonylag kevesen ismerhették, mivel az utóbbi 60 évben már Budapesten élt és munkálkodott, de gyakran vissza-visszalátogatott a városba, és a *Bajai Honpolgár*-ban is többször jelentek meg írásai.

Magam – és 27 egykori társam, akik közül ma már csak kilencen vagyunk életben – azok közé tartozunk, akik 1956-tól 1960-ig a bajai III. Béla Gimnázium humán tagozatos osztályába jártunk. Itt bontogatta szárnyait – négy évig vesződvélünk – az 1955-ben

Fiatalon

végzett fiatal történelemtanár, kezdő osztályfőnök, *Gergely Ferenc* is. (Egykori bajai tanártársai közül ma *Hegedűs József* tanár úr él a városban.)

A történelemórák nagyon sok művelődéstörténeti és irodalmi ismerettel is bővítették tudásunkat, akár Egyiptomról vagy Trójáról, a Római Birodalomról, a török időkről vagy az 1848/49-es szabadságharcról volt szó. Mindig a témához illő könyvhegyekkel jött be óráira, amelyek által soha nem szűnő lelkesedéssel igyekezett velünk a folyamatos olvasást megszerettetni. Máskor remek terepasztalt építettünk a tanterem sarkában a muhi csata helyszínéről. Osztályfőnök pedagógusként pedig összetartó közösséggé nevelt bennünket, mind a „szárazföldi” sportok (pingpong, fejelőbajnokság), mind pedig a gimnáziumi vízitelep felújítása vagy éppen evezés terén. Emlékezetesek maradtak a vezetésével megtett nyári kirándulások, a Balaton körüli kerékpártúra (1958) és a bükki vándortáborozás (1959) is. 1958-ban buzdítására és segítségével indítottuk útjára kezdetleges diáklapunkat, a *Gimnazistát* (a lap kb. 6-7 évet élt meg, de 2018-ban ő kezdeményezte a zárt email-körben működő *Bélás Palackpostát* is, hogy kötetlen gondolatcserére ösztönözzön bennünket).

Tanítványai közül később számosan mérnökök, orvosok lettek, de legbüszkébb talán a humán tudományok felé fordulókra volt, bennük látta meg leginkább azt, hogy oktató szavai nem kősziklára hullottak. Az ötévenkénti érettségi találkozókra mindig lelkesen

készült, majd 2008-tól minden nyár végén meghívott bennünket Visegrád-Szentgyörgypusztára, ahol zöld környezetben, előbb *Grünfelder Feri*, majd *Buzetzy Győző* által főzött igazi bajai halászlé mellett beszélgettünk. Feri bátyánk – az örök, nyughatatlan pedagógus – ezeken az alkalmakon is bevezetőként mindig valamilyen magvas, etikai témát vetett fel.

***

2010-ben, 50 éves érettségi találkozónkra az általa alapított, stencilezett (ugyan, ki emlékszik ma már erre az akkor szigorú hatósági ellenőrzés alatt állott, kezdetleges sokszorosítási eljárásra?) diákújság, a *Gimnazista* – posztumusz – jubileumi számában így foglalta össze ars poeticáját: *„Párhuzamok – Ti, tanári pályafutásom első és utolsó osztályának tagjai, a mindig győzelemért küzdő kis csapat, akkor láttátok meg a napvilágot, amikor a XX. század második nagy világégése fordulópontjához ért. Én ezt a lépést – bába segítségével – tíz évvel korábban, a nagy gazdasági világválság mélypontján tettem meg. A ti legfogékonyabb éveiteket nem árnyékolta be egyik esemény sem, hatásait nem cipeltétek magatokkal egy életen át. Én nem részesültem ebben a szerencsében. Kisgyermekként aligha fogtátok fel azoknak a nagy horderejű változásoknak az örömeit és szomorúságait, amelyek hazánkra szakadtak a vesztes háború és a szovjet megszállás nyomán.*

Én szinte egyik napról a másikra vesztettem el gondtalan gyermekkoromat, megszokott, szerény, de védő-óvó otthonomat, végig kellett kínlódnom családom vergődését, hanyatlását és pusztulását. Amikor ti az általános iskola lépcsőit és tanárait koptattátok, én már belekóstoltam abba, hogy mit is jelent a politikai üldözöttség, a „kulák” rokonság, a kispolgárrá bélyegzés, az államvédelmi hatóság ernyedetlen buzgalma. A ti szemeitek, füleitek, a kis szürke agysejtjeitek, érzékeitek akkor kezdték felfedezni a valóság addig érintetlen, vagy mellőzhetőnek vélt mezőit, amikor én végig éheztem és fázott négy esztendő után átvehettem a diplomámat.

Ti egy nagy múltú, de 1948-ban már államosított középiskolába kerültetek, amelynek volt szellemisége (genius loci), történetének emlékeit őrző és továbbadó tanárai és még több egykori növendéke. Ti reménykedve, várankozásokkal telve léptétek át a III. Béláról elnevezett Alma Mater kapuját, én idegenül, szorongva, állandó bizonyítási kényszer alatt. Bizonyítanom kellett néptanító szüleim előtt, egyetemi oktatóim, első igazgatóm, a tantestület, de mindenekelőtt és fölött első tanítványaim, majd első saját osztályom tagjai előtt, hogy ember vagyok a talpamon, sőt tanárnak sem megvetendő.

Amíg ti szoktátok az új körülményeket, követelményeket, kutattátok a »kiskapukat«, nekem újra kellett tanulnom mindent, napról napra küzdve magamat előre az eladdig ismeretlen terepen. Beneteket a serdülés, a teljesítménykényszer, a szülői várankozások és elvárások és talán osztályfőnökökötök ösztökélése feszélyezett, engem – valamennyi kezdő tanártársamat beleértve – a homlok-egyenest ellenkező elvárások közötti örlődés keserített. Mert míg tőletek a lehető legjobb tanulmányi eredményt, tisztességes magatartást, a kor követelményeihez való, legalább formális igazodást várták el, addig tőlünk a ciszter múlt idézői a rendi tradíciók tovább élését, a ciszterci szellemiség életben tartását, a szülők gyermekeik érvényesüléséhez elengedhetetlen tanulmányi és személyiségbeli fejlődést, párt- és állami vezetőink pedig az ateista, marxista-leninista nevelés hatékonyságát, az »ellenforradalmárok« gyűlöletét, a párt fenntartás nélküli szolgálatát várták el, mézesmadzagot húzogatva és korbácsot suhogtatva.

Odüsszeusz érezhette így magát a Szküllák és Kharübdiszek között hánykódva. De mit használhattunk mi »árbóc« gyanánt, s lett volna-e, aki vállalja odakötözésünket? El tudjátok képzelni, hogy milyen érzés volt 56-osként vállalni a KISZ tanácsadó tanári megbízatást? Egy hazugságra és erőszakra épülő társadalmi-politikai rendszerben kellett kötéltáncosként egyensúlyozni a »szakadék« felett. Nektek pedig folyamatosan résen kellett lennetek: ki, kiről, miről, mikor, hol és mit mond, mit tesz és vajh, mindez mit jelent. A dzsungelben kellett eligazodnotok, az ellentétes hatások őserdejében, ahová a fény csak beszűrődött, de be nem világított. Mégis sikerült, hála életrevalóságotoknak és mindenkinek, mindennek, aki, ami vonatkozási pontot jelentett.

Az egyházi iskolák, a szerzetesrendi gimnáziumok épületének jól látható pontján az ismert, »levakarhatatlan« felirat hirdette a keresztény életfilozófia summáját: *Ora et Labora, imádkozzál és dolgozzál.* Tettük mind a kettőt, ahogy lehetett. Meg is lett az eredménye. Az elmúlt évtizedekről szóló beszámolók ékes tanúságai ennek. Ki-ki képességei és lehetőségei szerint küzdött és győzött. Győzött, mert megteremtette az emberi élethez szükséges feltételeket, szakmáját, hivatását a legjobb tudása szerint művelte, családot alapított és ápol, immáron nagypapaként, elismerést szerzett ország s világ előtt, hűséges maradt hazájához, népéhez, szűkebb pátriájához, családjához és életelvihez.

Közben a világ szinte felfoghatatlanul nagyot változott. Soha nem volt ennyire életbevágó a »semper reformare« követelmény gyakorlása. Meggyőződésem, hogy egy élet tapasztalatával és gazdag ismeretanyaggal tarsolyotokban ennek mikéntjét átadjátok utódaitoknak. S mivel az évek, évtizedek múlásával az a tíz év távolság, ami induláskor közöttünk fennállt, majdhogynem kiegyenlítőddött, az egykorvolt IV. céseimből, a villogó szemű gyerkőcből, első tanítványaimból barátaimmá váltatok.

Maradjon ez így, amíg az Úr magához nem szólítja osztályunk utolsó tagját is!

Gergely Ferenc”

***

2018-ban jelent meg a tanár úr memoárkötete, amelynek könyvbemutatója a következő év május 20-án volt Baján a Városi Könyvtárban. Erről a *Bélás Palackposta* (70. szám): *Epilógus a könyvbemutatóhoz* címmel így számolt be: „*Peractum est (elvégeztetett).* Ahogyan egykor szép emlékü Abody Béla idézte Szerb Antalt: »Minden jó cselekedet előbb-utóbb elnyeri méltó büntetését«, ez történt Baján is május 20-án, hétfőn.

Főnökünk »különvonata« előző délután érkezett Bajára, ahol a »főpályaudvaron« Bigwater indián törzsfőnökkel az élen népes delegáció (Buzetcky, Csulyák és Kántor) fogadta Sheriffünket. A triumvirátus előbb szállására, a Kaiser Panzióba kísérté az est díszvendégét, majd az egykori zsinagógában kialakított Ady Endre Városi Könyvtár felé vették lépteiket. A könyvbemutató helyszínén ekkorra már kb. 30-40 érdeklődő gyűlt össze, köztük osztályunkat Buzetcky, Csulyák, Faragó, Kántor, Komlósi, Kuritár, Mártonhegyi és Praefort, a Bajai Honpolgár szerkesztőségét Mayer János főszerkesztő, valamint Jász Anikó és Zalavári László szerkesztőbizottsági tagok képviselték. (A Bajai Honpolgárban olvashattunk recenziót a könyvről.)

A szerzőt Zalavári László könyvtárigazgató mutatta be a hallgatóságnak, majd átadta a szót Főnökünknek, akinek egykor munkahelyét adó intézményt jobbára csak néhány további volt diákja (pl. Thuma Géza) képviselte a rendezvényen. A volt munkáltató nem hallatta hangját az esten, de hát – amint a magyar nóta tartja – kidőlt keresztfának nem köszön már senki... Szerencsésebb lett

volna, ha a pódiumra nem egyedül ültették volna a szerzőt, hanem olyan beszélgetőtárs faggatta volna őt tartalmas életútja felől, aki a könyvet már előzőleg olvasva ezt megtehetné. Így azonban a témát csupán csak többé-kevésbé ismerő hallgatóság gyéren szemerkélő »alákérdezéseire« kaphattunk színes betekintést a tanár úr évtizedek folyamán következetesen és céltudatosan kifejtett pedagógiai és életszemléletet nyújtó törekvéseibe. [...] A »közmeghallgatás« vége felé így némi – indokolt – keserűség is vegyült az est hangulatába, mivel mindez a szakadatlan szebbre, jobbra, többre törekvés nem igen hozott elismerést eddigi élete folyamán, így megint Petőfinek lett igazga: »*talán az élet munkáinkért nem fog fizetni semmivel.*« [...]

Felidézve a lelkes, szép reményekkel, de egyszersmind némi kezdeti szorongással telve érkező egykori pályakezdő tanár törekvéseit, mind az első munkahelyen való beilleszkedés, mind pedig akár a történelmi ismeretátadás, akár a sportélet irányában kifejtett, az ifjúság ambícióit serkentő igyekezetét, némiképp szégyenkezhetünk a volt serdületlen nebulók oldaláról akkori, mondhatni csupán »csökkentett üzemmódban« nyújtott együttműködésünk miatt. Szerencsére azért néhányan vitték valamire életük során, így nemcsak a *historia est magistra vitae* mondás igazolódott be, hanem a *magister historiae* is némi elégedettséget érezhetett, hiszen – Konfuciusz szerint – »*aki elültetett egy fát és megölt egy kígyót, az már nem élt hiába.*«

Későbbi, élete végéig tartó budapesti korszakában, akár a sashegyi Arany János iskola-kombinátban, akár azután a gyermekvédelmi hálózatban végzett munkája során mindig teljes erőbedobással dolgozott, élt, két végén égetve a gyertyát, példát mutatva ezzel az utána jövőknek. Pedagógiai, politika- és sporttörténeti, ifjúsággondozási kutatásai számos könyv és egyéb publikációt eredményeztek életének ebben a szakaszában. Pályáiva Weöres Sándor, illetve József Attila sorait juttatják eszembe: »*Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra,*« ill. »*A mindenséggel mérd magad!*«

Könyvtárbeli dolgunk végeztével a Szentháromság tér egyik kellemes becsületvesztőjében múltattuk még az időt, ahol azonban a környezeti zajterhelés némiképp korlátozta az eszmék további cseréjét, így 10 óra körül ki-ki nyugovóra tért. Másnap reggel 8-kor Főnökünk szálláshelyének reggeliző termében gyűltünk össze ismét, ahol »*Darwinnal*« (*Csanyik Tóni*) kiegészült delegációnk délig folytatta a IV./C frakcióülését, ahol kellemes, csendes

Képalá

környezetben egyrészt korunk égető problémáiról cserélhettünk világmegváltó gondolatokat, másrészt saját, egyéni dolgainkról beszélgethettünk őszintén és magyarul –, csupán az asztal volt svéd, de ezt egyáltalán nem bántuk. Végül – a hogy bizonyosak lehessünk távozásában – feltuszkoltuk Főnökünket a vonatra, megegyezve vele a nyár végi visegrádi viszontlátásban, majd – több tárgy nem lévén – berekesztettük az ülést. Jó volt találkozni Főnökünkkel és egymással!”

Másnap tanár urunk így számolt be hazatéréséről: „... *Köszönöm Neked és minden IV. C-snek, aki eljött és segített átvészelnem ezt a nehéz napot. Én – mint többnyire – mást vártam, de örülök annak is, amit kaptam. Úgy tűnik ez az én tarifám. ... Békés pihenést Neked/ Nektek. Üdv: Főnök*” Válaszom: „... *Hasonlóan hiányérzettel távoztam én is a tegnap esti bemutatóról. A ma délelőtti beszélgetés sokkal több gondolatot ébresztett mindegyikünkben!*”

***

Óriási gondolkodó, gondolkodtató, de mindeneelőtt született tanáregyéniség volt, aki egész életében az „ép testben ép lélek” (*mens sana in corpore sano*) elvet vallotta, akár történelemtől, akár nevelésről, akár sportról volt szó. Halálával egy rendkívül gazdag életút zárult le. Élete gyertyája most kialudt, de generációk őrzik emlékét még hosszú ideig. Az örök világosság fényeskedjék neki! Nyugodjál békében, Feri bátyáink!

Requiscat in pace

Hamar Péter

■ Mindenki életében eljönnek időutazásra készítő pillanatok. Ilyenkor elindulunk, vissza a múltba, próbára téve emlékezetünket, és elérékenyülve vagy szégyenkezve, szembenézünk hajdan volt életünk felejthetetlen pillanataival. Ilyen indíttatást éreztem, mikor elért a hír, hogy elindult a minden élők útján a már aggastyán kort elért *Gergely Ferenc*, akit nemcsak tanáromként tiszteltem, hanem azok között tartottam számon, akik meghatározták életem irányultságát, pályaválasztásomat.

A feltoluló emlékek visszaröpítenek kamasz- és induló ifjúkorom felejthetetlen Sugovica-parti városába. Eszembe jut, ahogy mentem fel a III. Béla Gimnázium emeletére, és a szembe jövő igazgatóval, a drága *Kata* nénival találtam szembe magamat, aki rám kérdezett: „*Nem láttad a Seriffet?*”

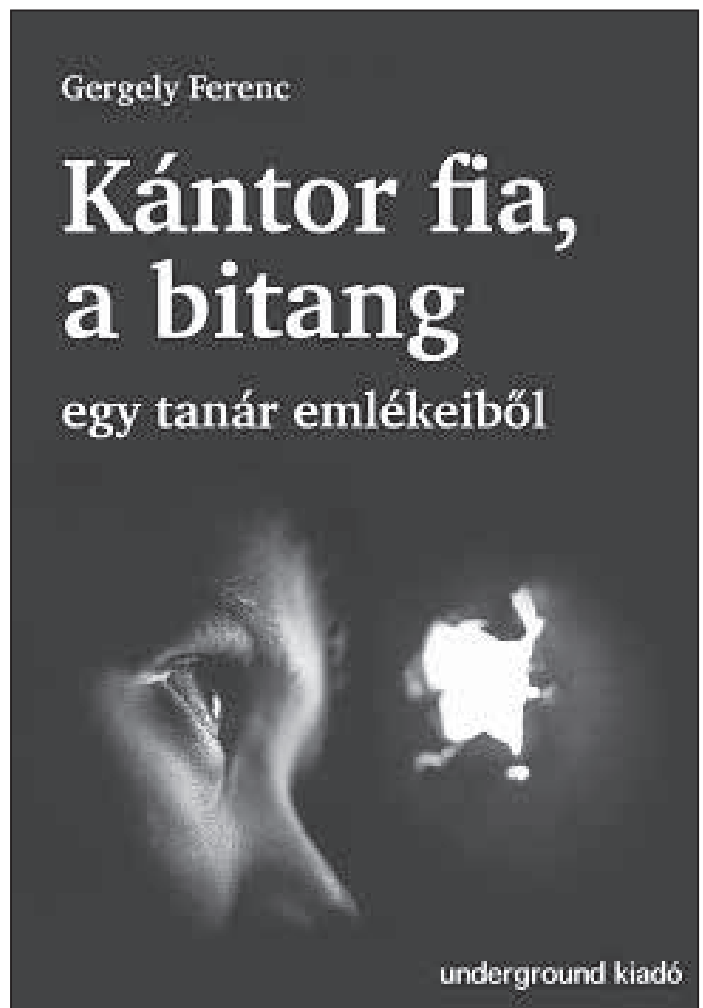
1957 októbere volt, én pedig tétova elsős diák, aki megszeppenve alig bírtam kinyögni a nemet. De tudtam, ki az a *Seriff*, hiszen behúztam fülem-farkam a történelemóráin. Minden diák először a tanárai ragadványnevét tanulja meg. De ez nem gúnynev volt a felsősök körében, hanem ellenkezőleg, a tekintélynek, a rend mindenek feletti megtartójának szóló elismerés, olyan emberre vonatkozóan, akivel szemben nincs apelláta. Ma sem tudom, ki adhatta neki ezt a találó nevet, amelynek legalitását az igazgatói kérdés is nyugtázta bennem. Magyarázatot sem találok rá, hiszen nem olyan idők jártak akkoriban, amikor westernfilmeket játszottak volna a mozikban, inkább szovjet filmek partizán- vagy kolhozhoősei integettek felénk a gyöngyvászoról, és a sárga fedelű cowboy-könyvek is eltűntek a szem elől.

Tovább peregnek előttem emlékezetem filmkockái, és nehéz válogatni közülük. A Tanár Úr leírja memoárkötetében, hogyan lett belőle, a kántortanító fiából, ifjúsági mozgalmat (s most a mindnyájunknak kijáró tapintatból nem említem, milyen néven szerveződött ez) patronáló tanár. Jómagam mint sürgőforgó mozgalmár diák sokszor voltam szervezési ügyekben

az ő jobb(bal?)keze, és arra jól emlékszem, hogy a Bélában minden szinten forrt az élet, a diákújságtól a sportélethez (még fejlődőbajnokság is volt a strand homokján), a diákkadémiától a strandtelep-építésig, tanulmányi és egyéb versenyekig. Követtük őt, mint a zsidók Mózeszt, bárhova szólított, mert ez a mi nyüzsgő, ezer szálon futó diákéletünk a kor átpolitizált, átideologizált viszonyai ellenére sem volt lózungokkal tűzdelt, Bunkócska-harsogó élet, hanem lehettünk azok, akik egyébként is voltunk, „nemes, küzdő, szabadlelkű” diákok. Ehhez persze kellett egy olyan tanári kar, amelyre fel lehetett nézni, és egy *dr. Lantos Istvánné*, aki ki merete nyitni a védernyőt az intézmény felett, ha az illetékesek csóválni kezdték a fejüket.

Itt, az elmúlt századok szellemiségét őrző falak között tanultuk meg a könyvek szeretetét. Gergely tanár úr szívesen ajánlott olvasnivalót, és főleg beszélt a saját könyvélményeiről. Akkoriban jelent meg *Lampedusa Párdusa*, s csak annyit mondott róla: ez a legjobb regény, amit valaha olvastam. Én pedig, összekaparva kevéské zsebpénzemet, rohantam a Tóth Kálmán téri könyvesboltba. Később aztán odakerültek könyvespolcomra az olasz regény mellé a Gergely Ferenc-kötetek: elsőként a *Baja, 1956*, amely a szemtanú hitelességével szól az egykor a városban történekről, később *A magyar cserkészlet története*, amely talán vezeklésül született, s végül a 2016-ban kiadott memoár, amely számadás egy gazdag életről.

Mi, akiknek jutott ebből a gazdagságból, most fájó szívvel búcsúzunk! ■

Képalá

Dr. Dániel József (1933–2025)

BH-összeállítás

■ December végén értesültünk egykori szerzőnk, szerkesztőtársunk, a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma korábbi tagjának haláláról, aki pályafutása legaktívabb éveiben a III. Béla Gimnázium, majd – az évek folyamán különböző neveken működő – bajai vízügyi főiskola tanára, városunk köztisztviselője, nagy műveltségű polgára volt. Az alábbi írásokkal idézzük emlékeit és lapunkhoz fűződő kapcsolatát.

Dániel József Kapuváron született 1933. február 20-án, szülei postai tisztviselők voltak. Szülőhelyéről előbb Zalakomárra költöztek, majd 1939-ben kerültek a Dunántúlról a Bácskába. Garán kezdte meg vegyes évfolyamú, 4 évig tartó elemi iskolai tanulmányait, majd 8 osztályt végzett a kezdetben még ciszterek által vezetett,

tanulmányai közben államosított III. Béla Gimnáziumban. Ekkor még inkább a kémia és az orvostudomány érdekelte, később a fizika és a matematika került érdeklődése középpontjába. A fizikához való vonzódását *Váry Béla* tanár úrnak köszönhetette. 1955-ben végzett a Szegedi Tudományegyetemen matematika-fizika szakos tanárként. Ezt követően tért vissza Bajára, ahol 8 éven át tanított a *III. Béla Gimnázium*-ban. Ebben az időben tanítványai rendre a megyei rangsorok élén végeztek a különböző versenyeken. Karakteres, rendkívül szigorú, de következetes oktatói stílusa ellenére sokan jártak hozzá külön felvételi előkészítésre is, aminek számos diplomás szakember köszönhetette sikereit. A szegedi József Attila Tudományegyetemen védte meg doktori fokozatát, melyben az egye-

tem Fizikai Intézetének 40 éves történetét dolgozta fel.

1963-ban az újonnan indult *Felsőfokú Vizsgadálkodási Technikumban* (a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Víztudományi Karának jogelőd intézményében) kezdte meg oktatói működését, az Alaptárgyi Tanszék tanára lett, ahol a középiskola és az egyetem közötti szintnek megfelelő tudás megszerzéséhez szükséges oktatási anyagot teremtették meg. Közel 1700 oldal terjedelmű tankönyv, jegyzet és példatár szerzője volt, amelyeket neves professzorok lektoráltak.

Korán részt vett a felsőoktatási intézmény szakmai közéletében is: előbb igazgatóhelyettes, majd 1976-tól 3 éven keresztül a *BME Vizsgadálkodási Főiskolai Kar* igazgatója és az Alaptárgyi Tanszék vezetője lett. Pályafutásának egyik legkomolyabb eredménye volt, hogy 1979-ben az ő vezetésével, bajai tapasztalatokra alapozva dolgozták ki a líbiai felsőfokú vízügyi képzés tervét. Végül egy infarktus és következményei miatt idő előtt nyugdíjba vonulni kényszerült. A főiskolán töltött 27 évről legendák keringenek: egykori hallgatók visszaemlékezése szerint tőle aláírást, gyakorlati jegyet, netán „görbülő” vizsgajegyet szerezni dicsőségnek számított.

Nyugdíjas éveiben sem tétlenkedett, hiszen közírói, tudományos-ismeretterjesztő munkássága több mint 1500 oldalnyi írást tesz ki. Munkatársa volt *Bajai Honpolgár* és az *Ártér* folyóiratnak, neve számos helytörténeti munka szerzőjeként is ismertté vált, több önálló munkája és tanulmánykötete jelent meg. Legfontosabb könyvének az orvosi Nobel-díjas *Békésy György*ről írott, 1990-ben megjelent életrajzi összefoglalását tartotta. A tudománytörténet iránti érdeklődése idősebb korában is megmaradt. Szellemi frissességét folyamatos tanulásal és kutatással tartotta fenn. Baja város életében és ennél jóval szélesebb körben folytatott munkásságát több elismeréssel díjazták; 2016-ban a *Baja Város Díszpolgára* címmel tüntették ki. Dr. Dániel József 2025. december 17-én hosszabb betegeskedés után, 92 éves korában halt meg. Szerkesztőségünk és kuratóriumunk őszinte részvétét fejezi az elhunyt családjának, nyugodjék békében!

(Az életrajzi összefoglalás az NKE Víztudományi Kara, az intézmény honlapján olvasható nekrológja és egy Dániel Józseffel készült életút-interjú alapján készült – a szerk.) ■

Képalá

Elcsendesülés és főhajtás nagy viharok után

Dániel József halálára

Mayer János

■ Végleg búcsúzni sohasem könnyű. Akkor sem, ha az elválás már korábban megtörtént, és az egykori összekötő kapcsok régen szétszakadtak. Ám amíg egy emberi kapcsolat mindegyik tagja életben van, mindig lehet remény arra, hogy a haragosok megbékéljenek egymással, a széttört edényeket újból összeragasszák, a gyűlölködésből kölcsönös tisztelt legyen. Ez utóbbira ebben a földi életben már nem maradt esély, mert a 2025. december 17-én elhunyt *dr. Dániel József* és a *Bajai Honpolgár* útja már 2014 őszén végleg szétvált egymástól. Az a búcsú – bár a nyilvánosság keveset tudhatott róla – egyáltalán nem volt szép, ám mindez nem feledtetheti, hogy a folyóirat és Dániel tanár úr neve bő két évtizeden át összefonódott egymással.

Nem tisztem itt gimnáziumi, majd főiskolai pályájának, magántanári működésének, szakmai munkájának értékelése és méltatása, hiszen ehhez személyes tapasztalatom és megfelelő kompetenciám sincs. Aligha vitatható, hogy tanítványok hosszú sorát indította el vagy segítette pályáján, nagyon sokan örökké hálásak neki a kapott tudásért. Még a tőle sebeket kapók sem vitatták soha szakmai felkészültségét, a természettudományok iránti elkötelezettségét, erről számtalan tanítványa hitelesen tud beszámolni; az pedig, hogy sokan közülük évtizedek múltán is rendszeresen felkeresték, sőt könyvei kiadásának anya-

gi terheit is átvállalták, mindenképp mutatja: hálásak voltak neki az útravalóért.

A *Bajai Honpolgár* ugyan nem volt alapító munkatársa, de a munkába friss nyugdíjasként igen hamar bekapcsolódott: első írása – mindjárt egy négy részes tanulmány – még 1990 októberében, lapunk 10. számában jelent meg. (Ebben az időben az akkoriban indult, rövid életű *Ártér* c. folyóiratnak is munkatársa volt.) Ezt követően rendszeresen publikált lapunkban, 2014 októberéig összesen 286 kisebb-nagyobb közleménye jelent meg a folyóirat hasábjain, s ezzel a legtermékenyebb szerzőink közé tartozott – különösen, ha tudjuk, hogy jellemzően terjedelmes írásokat alkotott. A szerkesztőbizottságba 1991 szeptemberében hívták meg, és annak 2014. októberi távozásáig folyamatosan tagja volt. (A 2000-es években ezzel párhuzamosan a *Bajai Honpolgár Alapítvány* kuratóriumában is tevékenykedett.) Honpolgáros írásai távolról sem csak szűkebb szakterületéhez – matematika, fizika, tudománytörténet – kapcsolódtak; gyakran foglalkozott történelmi, zenei, életrajzi, közéleti témákkal is, számos értékes interjú készített elmúlt idők tanúival, de sarkos véleményecikkei is voltak. Főképp a tudományos ismeretterjesztés kategóriájába sorolható cikkei mellett több könyvet is írt, ezek közül kettő (*A Duna bajai meghódítói 2005*, *Palatáblától a Kazinczy-díjig – egy pedagógus életútja a 20. században 2007*) a *Bajai Honpolgár Könyvek*

sorozat darabjaként jelent meg. Bő két évtizeden keresztül szinte elképzelhetetlen volt egy-egy Honpolgár-lapszám egy nagyobb lélegzetű, olykor hónapokon át folytatódó, irodalmi-kulturális utalásokban bővelkedő Dániel-írás nélkül, amelyeket főképp az az olvasóréteg fogadott szeretettel, amely még az elmélyült, órákon át tartó figyelmes olvasás bővületében nőtt fel, a könnyebb műfajokon és az interneten edződött nemzedékek már kevesebbet tudtak vele kezdeni.

Aligha vitás, hogy enciklopédikus tudású, a világ számos dolgában remekül tájékozott ember volt, aki klasszikus műveltségét, olvasmányélményeit előszeretettel vetette be egy-egy vita hevében, amelyekben a partnerek előbb-utóbb mind engedni kényszerültek. Az más kérdés, hogy ez a kétségkívül párját ritkító tudás a tévedhetetlenség vélelmével és egyfajta szellemi tekintélyelvűséggel párosult, amely a vele folytatott vitákat megnehezítette, később pedig teljesen ellehetetlenítette, akár egy-egy írás sorsáról, akár a lap jövőjéről, követendő stratégiájáról esett szó. Ez korábban is okozott feszült helyzeteket, de amíg a mindenki által nagyra becsült *Bálint László* állt a lap élén, ezeket mindig rendezni lehetett: kor- és egykori osztálytársak lévén kölcsönösen jól „tudták kezelni egymást”; a főszerkesztő pedig okos kompromisszumokkal egyensúlyozott a lap érdekében. Két dolog kapcsán emlékszem vissza komolyabb elvi polémiákra abból az időből, amikor a szerkesztőségnek még csak kezdő, ifjú tagja voltam. Az egyik abból adódott, hogy *Dániel József* mindig amellel kardoskodott, hogy szélesebbre kell nyitni a kapukat (*„Bajai nem Firenze!”*), és teret kell engedni a város és környék múltjához, kultúrájához szorosabban nem kötődő anyagoknak. Ezzel szemben a korábbi főszerkesztő, az akkor lassan háttérbe is vonuló *Bánáti Tibor* a bajai témák elsőbbségét hangsúlyozta. E vita eredményét mutatja, hogy 2008-ban a *Bajai Honpolgár* a reneszánsz éve előtt tisztelegve monumentális, három részes cikksorozatot közölt *Dániel József* tollából *A Mediciek fénykora* címmel – jóllehet, a szerkesztőbizottsági ülés még arról döntött, hogy ilyen terjedelemben lapunknak nem kell foglalkoznia eseménnyel. (Ezt követően pedig *Diktátorok évszázada* címmel újabb sorozata indult el, amelynek szintén nem volt helytörténeti vonatkozása.) A másik komoly vita – ebben már magam is részt vettem – lapunk esetleges internetes megjelenése kapcsán alakult ki. A szerkesztőség

Képalá

fiatalabb tagsága hiába próbálta magyarázni, hogy az online jelenlét hiányát egyetlen periódikum sem engedheti meg magának, ő foggal-körömmel igyekezett ragaszkodni a print kiadás kizárólagosságához. (Az internetet és az ott található tartalmakat semmire sem becsülte, és minthogy maga sosem fogyasztotta, nem ismerte fel a benne rejlő, akár a nyomtatott folyóiratot segítő lehetőségeket sem.) Ebben a vitában ugyan végül – rá nem annyira jellemző módon – engedni kényszerült, bár az sem véletlen, hogy online kiadásunk már csak a távozása után jött létre a ma ismert formájában.

Az sem titok, hogy 2014-ben, a visszavonulását egyébként már tervezgető *Bálint László* hirtelen halála után ő volt az, aki e sorok íróját főszerkesztőnek javasolta – és ő volt az is, aki elsőként el akarta távolíttatni onnan. Ennyi év távlatából nézve ma már alig van jelentősége, hogy mi volt az a szikra (egy írásának szerkesztése és rövidítése), amely végül lángot vetett, ugyanis az azt követő, sok szempontból méltatlan vita megmutatta: ha a konkrét ügyet másképp is el lehetett volna rendezni, az együttműködés hosszabb távon mindenképp lehetetlen lett volna. Ami ugyanis az egyik számára az értelmezést nehezítő, fölösleges dagályosság, a másoknak egyedi szerzői stílus; ami az egyiknek az egyenlő elvek szerinti eljárás minden szerzővel, az a másoknak az alkotói szabadság korlátozása; ami az egyik szerint a szövegek jó szándékú gondozása, a másoknak azok tönkretétele; ami a nyilvánvaló, forrásokkal igazolható tárgyi tévedések kiigazítása az egyik, a szerző „elégtételt kívánó” megsértése a másik oldalon. Hogy kinek volt igaza ebben a félelmetes hangulatú vitában, arról lehetnek eltérő vélemények, mindenesetre az akkori szerkesztőbizottság a „bűnös” főszerkesztő oldalára állt. Ezt követte egy „feljelentés” a Kuratóriumnál, majd többszöri meghallgatás, közvetítés, aztán egy békéltető tárgyalás, amelyen kiderült, hogy valódi megbékélésre semmi esély sincs. Miután a vitában a fenntartó sem állt mellé, *Dániel József* végleg becsapta maga mögött a *Bajai Honpolgár* kapuját, búcsú nélkül távozott mind a szerkesztőségből, mind a kuratóriumból, a „főbűnösnek” a köszönését sem fogadta többé. Bár többen is képtelen, a rágalmas határait súroló méltatlan vádak és válogatott sértéseket kaptunk tőle, fenntartónkkal közösen úgy döntöttünk, hogy e belső vitából – a lap érdekében – semmit sem viszünk a nyilvánosság elé, és nem keltjük a másik rossz hírét. *Mi* ezt mindvégig be is tartottuk.

Mindez mit sem változtat azon a tiszteleten, amely a nagy hírű gimnáziumi és főiskolai

tanárnak, egyetemre készülők kiváló felkészítőjének, lapunk első két évtizede meghatározó szereplőjének járt és jár ma is. Bár az első búcsú sok fájdalmat okozott, végül talán mindkét fél jobban járt így. A *Bajai Honpolgár* az elmúlt évtizedben megváltozott szerkesztőséggel olyan, a honismereti témákra és az aktualitásokra erősebben fókuszáló úton indult el, amelyben neki valószínűleg már kevesebb szerep jutott volna. *Dániel József* pedig most már területi korlátozások, szerkesztői beavatkozások, tartalmi iránymutatások nélkül alkothatta meg két utolsó könyvét, amely folyóiratunk támogatása nélkül is kellő nyilvánosságot és számos elismerést kapott. Még *Honpolgár*-munkatárként – az akkori főszerkesztővel együtt – kapta meg 2012-ben a *Baja Városért* elismerést. Amikor 2016-ban *Baja Város Díszpolgára* lett, már távol került a folyóirattól, de elismerésében – egyéb érdemei mellett – minden bizonnyal ott kifejtett tudományos-ismeretterjesztő munkája is szerepet játszott. Még éveken át tartott előadásokat, kérték fel emléktábláztatók ünnepi beszédére, ami igazolja, hogy

szellemi frissességét a 80., majd a 90. életévén túl sem veszítette el.

Amikor emléke előtt fejet hajtunk, akkor nem bocsánatot kérünk. (Amiért kellett, már megtettük; amit másképp gondoltunk, arról ma sem változott a véleményünk.) Egy kisváros sokak által magasztalt szellemi tekintélyével vitába keveredni – még ha igazunk van is – nyerhetetlen párharc volt, főleg ha a fegyvertár sem egyenértékű. Ám az idő nagy orvosság: a kapott sebek behegednek, a kimondott súlyos szavakat elfújja a szél. Hogy *Dániel József* végül megbékélt-e az egykor neki szellemi otthont adó, majd általa elátkozott *Bajai Honpolgárral*, azt nem tudjuk. Bármit legyen is, a *Bajai Honpolgár* nem tagadja meg a közös múltat, és elismeri szerepét első két évtizedének alakulásában – nélküle a lap biztosan más irányt vett volna. Persze, azt a búcsút – nem is annyira a tényét, mint inkább a módját – jó volna feledni... Ám vigasztaljon minket is az, hogy ami ebben a kapcsolatban igazán értékes volt (cikkek, interjúk, tanulmányok), azt örökre megőrzi az archívum. A többi? Néma csend. ■

Képalá

In Memoriam: Hajdók Imre

Dr. Szederkényi Tibor

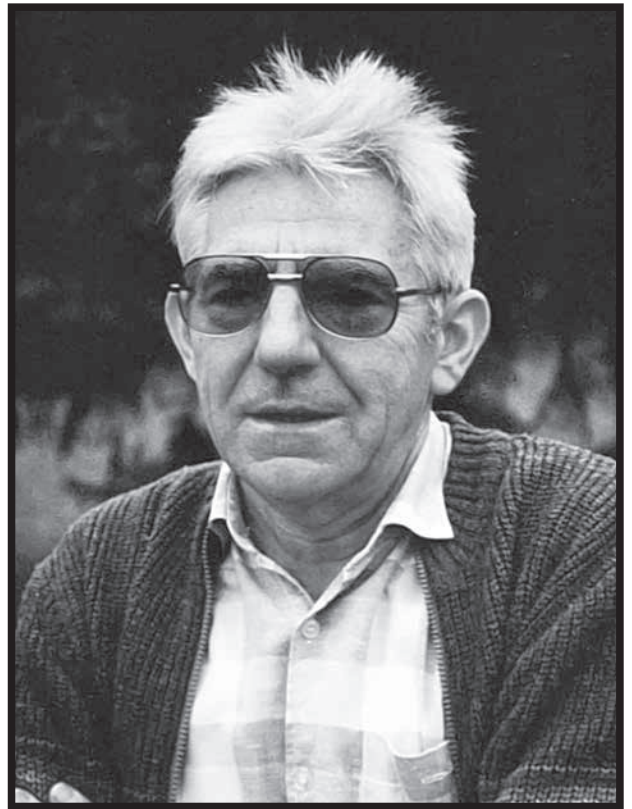
■ Az elmúlt év október 21-én szomorú esemény rázta meg Nagybaracska lakóit. 89 éves korában eltávozott az élők sorából a község díszpolgára, iskolájának sok éven át jeles tanára és igazgatója, *Hajdók Imre*. A baracscai lakosság igen nagy hányada Hajdók tanár úr igazgatói és nevelői működésének köszönheti, hogy szilárd alapot kapott mind a szakképzés, mind a magasabb fokú képzés követelményeinek eredményes teljesítéséhez. Még tengerentúli egyetemen végzett, és ott eredményesen működő tudományos kutató indulása is szerepel tanítványai széles körében! Mindebből kitűnik, hogy a Tanár úr a pedagógusi hivatást igen komolyan vette, és eredményesen művelte. Kiváló előadói készsége és számonkérési módszere, továbbá tekintélye a tanulók és szülők előtt, nem utolsósorban pedig a humora tette őt olyan pedagógussá, akinek előadásaira sokan emlékeznek. Az egykori tanulóit által az önkormányzathoz küldött, nagyszámú részvénytulajánítás és a mai iskola pedagógusainak egyöntetű elismerése egykori kollégájukról és igazgatójukról, világosan igazolja ezt.

A baracscai általános iskolai tanulmányok befejezése után 1950-ben Hajdók Imre a Bajai Tanítóképzőben kezdte középiskolai tanulmányait, amit kiváló oktatók működése révén, 1954-ben eredményesen befejezett. Tanítói munkáját 4 évig, szülőfalujából naponta átjárva, a szomszédos Csátalján végezte, majd 3 évig az ugyancsak szomszédos Bátmonostoron folytatta. 1962-ben teljesült vágya, amikor szülőfalujában, Nagybaracska helyrekerült el, ahol 1962-től nyugállományba vonulásáig, 1996-ig tanított. 1969-1991 közt igazgatóként vezette az iskolát. Igazgatói kinevezése előtt eredményesen elvégezte a Pécsi Tanárképző Főiskola földrajz és biológia tanár szakát. Befejezéséért különleges földrajzi-földtani szakdolgozatot készített Nagybaracska és a Mohácsi-sziget területéről, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Bizottsága, mint példamutató kutatómunka eredményét, kitüntető oklevéllel jutalmazott.

Hosszú pályáját érdekes kettősség jellemezte. 1. A felsőbb utasításokat mindig betartó pedagógus volt. Így nyilatkozott róla mind a Nagybaracscai Községi Tanács, mind a Bajai Kerületi Tanügyi Hatóság. Hajdók tanár úr az általános iskolai oktatásban, mondhatnánk, „polihisztor” volt. Szükség esetén, ellenvetés nélkül, képes volt szinte bármely tantárgy előadójának hiányát saját személyével, át-

menetileg pótolni. Ennek legmeghökkenőbb példája az iskola énekkarának kényszerű, de nagy sikerű karmesteri vezetése volt. Hatalmas feltűnést keltett 1965-ben, amikor az aggteleki cseppkőbarlang hangversenytermében, közönség felkérésére (hogy a kiváló barlangi akusztikát mindenki hallhassa) próba nélkül, nagy sikerrel előadták *Orlando di Lasso Zsoldos szerenádját!* 2. Földrajzi, történelmi, vallási (bibliai) témákban kemény vitatkozó volt. A Bibliáról való vitatkozás nála a Hajdók családban dívó szigorú hitre épült, ilyen vitát azonban csak megfelelő intelligenciájú vitapartnerekkel volt hajlandó folytatni. A főiskolán megszerzett szakok (földrajz, biológia) viszont a természettudományok körébe tartoznak, amelyek valós, mérhető, értelmezhető adatokra épülnek, így az ezekkel való foglalkozások egészen másfajta vitákat gerjeszhetnek. (Sőt, a Tanár úr hobbjá, a helytörténet sem nélkülözheti az elfogadható bizonyítékokat.)

Földrajzi és helytörténeti munkáit jó érzékel, a legtávolabbi múlttól máig megjelent, különböző célú térképek és hozzájuk tartozó magyarázó szövegek felkutatásával, másolatok készítésével és mindezek értelmezésével kezdte. *Lázár deák* 1514-es térképétől az 1:10 000 méretarányú, jelenleg legkorszerűbb topográfiai térképekig, összesen 12-féle térképet sikerült beszereznie Tolna, Baranya, Bács-Kiskun és Csongrád vármegyék különböző intézményeitől és a Honvéd Térképészeti Intézettől. E térképek, valamint a Mohácsi-szigeti Vári pusztai mészkőszirt geológiai értelmezése alapján indult meg *Kőhegyi Mihály* muzeológussal és a Türr István Múzeummal való együttműködése. Különböző tanácsi intézmények, iskolák, múzeumok, Vízügyi Igazgatóságok adattárjai, irattárai főleg, mint adatszolgáltatók működtek közre ebben a kutatómunkában. Fontos segítő volt a Kalocsai Érseki Levéltár, Könyvtár, valamint Nagybaracska és Csátalja plébániahivatala. Az Érseki Levéltár az egyház látogatási jegyzőkönyvek (*Visitatio Canonica*) másolataival segített legtöbbet. A gond ezek latin nyelvezete volt. Segítségül ezeket a környék papjai, valamint

Hajdók Imre

Sulyok Ignác zirci perjel (egykori bajai ciszterci gimnáziumi tanár) fordították magyar nyelvre a tanár úr kérésére. Lehetősége nyílt tanulmányozni és kiértékelni, a baracscai és a csátaljai plébánia anyakönyveit is. Ezek gondos áttanulmányozásában és értelmezésében nagy segítsége volt az életből már korábban eltávozott felesége, akinek matematika mellett hittanár képesítése is volt.

Az áttanulmányozott rengeteg hivatalos irat, lehetőséget nyújtott Nagybaracska hivatalos pecsétje fejlődésének nyomon követésére, kiértékelésére. 250 évnél idősebb példánytól az első világháborúig, többféle pecséten át mutatja be a munka a hivatalosság fejlődését a vármegyében és Nagybaracska. Ez segített hozzá a mai Nagybaracska községi címerének megalkotásához is, amelyben Hajdók Imrének ugyancsak elévülhetetlen érdemei vannak.

1976-2016 közti időben történt a Tanár úr sokrétű kutatásainak nyomtatott formában való megjelentetése, amelynek költségét a Nagybaracska Községi Tanács, majd nagyobb arányban Nagybaracska Önkormányzata vállalta. Munkái a *Nagybaracska Monográfiája* sorozat részeit képezik, amelyek a Nagybaracska Község Önkormányzatánál megvásárolhatók. Végezetül, de nem utolsósorban megemlítendő, hogy a Tanár úr példás életművét szülőfaluja a *Nagybaracska Díszpolgára* kitüntető cím adományozásával honorálta. ■

Jelenlét a zenében, nyugalom a magánéletben

Hazlsinszkyne Jaross Adrienn-nel zongoratanításról, intézményvezetésről, örömről

■ *Pályája során tanítványok generációit indította el a zene útján, közülük sokan értek el figyelemre méltó szakmai sikereket. Személyisége egyszerre határozott és inspiráló: jelenléte nyugalmat, szavai tapasztalatot és elkötelezettséget sugároznak. A beszélgetésre otthonában került sor, ahol vendégszeretete és közvetlensége természetes módon teremtett bensőséges légkört. Élmény volt hallgatni gondolatait, pályájának történeteit és a zenéről vallott szemléletét. A 2025-ben Bajai Város Kultúrájáért kitüntetésben részesült HAZLSINSZKYNE JAROSS ADRIENN jelenleg a Liszt Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola már nyugdíjba vonult, ám szakmai elhivatottságából adódóan ma is aktív tanára, aki hosszú éveken keresztül igazgatóként igyekezett a legjobb tudása szerint szolgálni az intézményt.*

Dudás Júlia

■ - 2007-ben megbízott igazgatóként helyettesemmel, Majorcsics Krisztával (Majorcsicsné Ujjady Krisztina, jelenleg az intézmény intézményvezető-helyettese, a Vizuális Iskola vezetője – D. J.) rengeteg munkával elértük, hogy Baja városában minden művészeti oktatás egyesüljön. A következő évben a Baja vonzáskörzetében működő zeneiskolákat integráltuk, jelenleg is a Liszt Ferenc AMI szervezeti keretében működnek. Az ezzel járó, igazán komoly, nehéz munka nem látható a nyilvánosság számára. Az igazgatóságom alatt vezették be a tandíj-rendszert, nekünk kellett megalkotni a hozzá tartozó táblázatot – ez rengeteg irat, rendelet átolvasásával járt, Krisztával éjszakákon keresztül dolgoztunk rajta, ám végül sikerrel jártunk. Ebben a két évben (2006/2007, majd a 2007/2008 tanév) dolgoztam megbízott igazgatóként, a következő tanévben pedig benyújtottam a pályázatomat az igazgatói posztra, és további 10 éven keresztül vezettem az intézményt. Külön érdekesség, hogy egyedi nőként szálltam versenybe a pozícióért.

- *Igazgatói munkássága mely eredményét tartja a legnagyobb sikerének, mire a legbüszkébb?*

- A már említetteken túl a mindennapok kihívásainak leküzdése jelentette leginkább a sikert: átláthatóbbá tenni és hatékonyabbá alakítani a nem megfelelően működő folyamatokat. Példaként említeném a szolfézs oktatását: a zeneiskolában kötelező a négyévnapi zeneelmélet-tanulás, ezt követően – amennyiben a tanuló nem tervez zenei pályára lépni – kiváltható egyéb zenei tevékenységgel. Ez akkoriban nagyon „spontán” módon működött: a tanítványok elvesztek a rendszerben, nem tudtuk, hová tartoznak. Az általam kinevezett tanszakvezetővel e téren tiszta helyzetet teremtettünk: amennyiben ki akarta váltani a tanuló a szolfézsoktatást, kérelmet kellett benyújtania. A rendezvények terén is újítottunk, országos szintű szolfézs

versenyt rendeztünk, valamint újtára indítottuk a *Sándor Emma Magánének Versenyt*. Sándor Emma Kodály Zoltán első felesége, nem mellesleg bajai születésű volt. Kiemelt figyelmet fordítottunk mindhárom művészeti ág célzott fejlesztésére, a Vizuális Iskola saját épületet kapott, pályázatokat nyújtottunk be, de jelentős támogatást kaptunk a várostól is, ami az infrastruktúra fejlesztésében volt nagy segítségünkre, hogy méltó körülmények között tanulhassanak a diákjaink. Felújítottunk, új bútorokat, nélkülözhetetlen eszközöket vásároltunk, és belső átalakítások is történtek – mindig volt mit fejleszteni. Remek gazdasági vezető segítette a munkánkat, máig hálás vagyok a szakértelméért, mindig elő tudta valahogy teremteni a szükséges anyagi forrásokat. További sikerként könyvelem el, hogy az ún. bérmaradványokat év végén üdülési cseként oszthattuk ki. Hirtelen ennyi jut eszembe.

- *Ugorjunk vissza még nagyobb az időben! Mi indította el a zongora és a tanítás felé? Volt meghatározó személy, esetleg pillanat az életében?*

- A nagynéném zongoratanár volt, nagyon szerette a szakmáját, nagyon tehetséges volt. Ő volt az első tanárom, ő indított el a zene útján, négyéves koromban. Ma már biztosan tudjuk, hogy egy ennyi idős gyermek már tanítható, nekem is volt négyéves tanítványom, most is van egy ötéves, velük a legérdekesebb dolgozni. Nyitottak, befogadóak, élénk a fantáziájuk, játékosak – engem is inspirálnak. Nem hangokat tanulunk, hanem játszani a zongorán.

- *Felmerült valaha, hogy más pályát választ, vagy egyenes út vezetett ideig?*

- Volt idő, amikor nem akartam zongorázni. A gyakorlást egyetlen gyermek sem szereti, ebben biztos vagyok. Lehet, hogy kötelességtudatból leül a zongorához, és tízszer, hússzor lejátssza ugyanazt a futamot, de ez biztosan nem tölti el örömmel. Temperamentumos, mozgékony gyerek voltam, és utáltam a

gyakorlást, nem akartam zongorázni. Idővel visszataláltam a zenéhez, de már nem emlékszem, mi lendített át, vagy mikor jött el az a pillanat – talán a barátnőmnek volt ez köszönhető, aki nagyon szeretett zongorázni, és húzóerőt jelentett.

- *Emlékszik az első tanítványaira? Miben volt más akkoriban tanítani?*

- Emlékszem. Volt közöttük nagyon tehetséges gyermek is. Sajnos őt csak egy évig tanítottam, de az év végi vizsgán barokkot játszott, nagyon ügyesen. Tanítani pedig más volt: elő volt írva a kötelező elsajátítandó repertoár. Ma már ugyanez csak azokra a diákokra vonatkozik, akik komolyabban foglalkoznak zenével, vagy zenei pályára készülnek. Van, aki klasszikus, van, aki könnyedebb darabokat szeretne játszani, mi pedig úgy vagyunk vele: miért ne játszhatná azt, amellyel szívesen foglalkozik? Vannak fülbemászó dallamok, amelyek népszerűek a gyerekek körében. Régebben ez elképzelhetetlen volt számomra. Az én édesanyám nagyon szigorú volt, nem engedett a huszonegyből, gyakorolni kellett, ő pedig a konyhában fülelt.

- *Hol kezdte a tanítást?*

- Ungvárról származom, 32 éves koromban települtünk át Magyarországra. Vaskúton helyezkedtem el, ott kaptam szolgálati lakást, zenetagozat-vezető is voltam. 10 évig dolgoztam ott, de az utolsó két évben már csak félállásban, mert akkor már Baján is tanítottam, itt építettük fel a férjemmel a saját ott-

Képalá

Képalá

honukat. 2001 óta dolgozom Baján, a Liszt Ferenc AMI-ban, de az ének-zenei általános iskolában (Szent László ÁMK Lukin László Ének-zenei Általános Iskolája és Alapfokú Művészeti Iskolája) is tanítottam.

- Szép, hosszú életpálya. Mi tartotta meg hosszútávon ezen a pályán?

- Leginkább a szakma szeretete. Olyan munka ez, amit nem lehet megenni: mindig más, minden gyerek más, minden anyag más, minden gyereknek mást tanítunk. Nincs még egy pálya, ami ennyire változatos lenne. Nincs két egyforma gyerek, és nincs két egyforma nap.

- Mit tart a legfontosabbnak a zongoratanításban: technikát, zeneiséget, esetleg a személyiség fejlesztését?

- A muzikalitást, egyértelműen. Bármit is játszson is a növendék, bármilyen nehézségű darabot, mindig a zene szemszögéből közelítesse meg. A billentés finomságát, a muzikalitást, az érzelemátadást – ezt tartom a legfontosabbnak. Vannak tehetséges, ügyes növendékek, akik akár néhány évvel előrébb járó, technikailag nehezebb anyagot is elbírnak. A játék azonban csak akkor válik igazán szépé, ha a zenei megformálás is megszületik, és minden megszólalást zenei szempontból közelítünk meg. Ez az egyik legnehezebb a zenetanításban. Éppen ezért már nagyon kicsi korban meg kell alapozni a billentés kultúráját. Többféle billentéstechnika létezik: más-képp játszunk legatót, staccatót, non legatót, más karmozdulattal, más csuklómozdulattal, és fontos, hogy a kar és a csukló teljes mértékben részt vegyen a zongorázásban. Csak ujjakkal nem lehet zongorázni, az egész teste szükség van. A zene akkor lesz szép, ha gyermek önmagát adja, és az egész teste benne van a zenében. A zeneművet nem lehet beidomítani, azt magyarázni, megértetni kell a növendékkel. Akkor lesz meggyőző a játék,

ha megérti a darabot, és úgy adja elő, hogy a közönség is megértse a mondandóját. Van most egy nagyon tehetséges tanítványom. Nincs abszolút hallása, de érzi a zenét, és ez a játékában is megjelenik. Zenei pályára készül, hamarosan együtt megyünk meghallgatásra, márciusban felvételre. Biztosan felveszik, nagyon ügyes.

- Hogyan lehet egy gyermeket motiválni a gyakorlásra, akár hosszútávon? Ki lehet alakítani a belső motivációt?

- Nem tudom, hogy valóban kialakítható-e, de azt igen, hogy nálam minden tanítvány gyakorol. Nincs olyan növendékem, aki egyáltalán ne foglalkozna a feladott anyaggal. Minden órán számon kérem azt, amit megbeszélünk, és ez önmagában is ösztönző erő. Ha a gyerek szeretne órára járni, szeretne teljesíteni, meg kell felelnie bizonyos elvárásoknak – még ha minimális mértékben is, de gyakorolnia kell. Egyetlen olyan tanítványom van, aki állítása szerint kifejezetten szeret gyakorolni. A karácsonyi szünetben beteg volt, nem tudott új anyagot tanulni, de voltak aktuális darabjai, és mindegyiket lelkesen gyakorolta. Akkor döbbsentem rá, hogy valóban élvezzi ezt. Ilyesméről most hallottam először (nevet)...

- Az elhangzottakat úgy értelmezem, hogy egy pedagógus leginkább a személyiségével tud inspirálni.

- Igen, így van. Én minden órán dolgozom, azaz produktívan töltöm az időmet: számon kérek, magyarázok, folyik a munka. Ez valahogy viszi tovább a gyereket. Nemrég került hozzám egy tanítvány, aki fuvolázik, mellékszakosként jár zongorára. Nagyon szépen teljesít, és sosem elég neki a feladat, amit otthonra kap, jelzi, hogy még többet szeretne. Csillog a szemé zongoraórán. Vett is neki az apukája egy szintetizátort, súlyozott, zongorának megfelelő billentéssel, otthon tökéletesen

megtanulja a darabokat, és kéri a következőt – „eszi” a zeneműveket. Eközben nagyon ügyes fuvolista. Ritka, hogy egy gyerek ennyire szeresse a hangszert. Ez is bizonyítja, mennyire változatos a munkám.

- Mire a legbüszkébb a tanítványai kapcsán?

- Mindegyik tanítványommal kapcsolatban büszke vagyok valamire, de talán a versenyek eredményei tükrözik leginkább a felkészültséget. Készülünk most is versenyre, de rám mütét vár, így bizonytalan, ki viszi el a tanítványaimat. Rengeteget tanulunk ezeken a versenyeken, mi, pedagógusok is, akár egymástól. Alkalmazkodunk a követelményekhez, minden versenyen más szempontból értékelik a gyerekek teljesítményét, és ez irányt mutat a felkészítéshez is. Az eredmények pedig visszatükrözik a munkánkat. A versenyeken túl a szakmában sikernek számít a zenei pályára való felkészítés is. Egyes tanítványok ma már kollégák, egyikük Németországban tanít. Van olyan tanítványból lett kollégám, akit 4 éves korától kezdve tanítottam. Büszke vagyok a tanítványaimra. Egyikük, egy hátrányos helyzetű kislány a dédnagymamának köszönhetően járhatott zongoraórára, ő ragaszkodott ahhoz, hogy ez fontos a gyermeknek. A segítségével elértük, hogy az önkormányzat fizesse az utazás költségeit. Ma már kolléga, és az értékrendjében tükröződik, amit a zenetanulás, a kitartás adott számára. Ez is a dolgom.

- Mit adhat a gyerekeknek a zongorázás, zongoratanítás azon túl, hogy megtanulnak játszani ezen a gyönyörű hangszeren?

- A zongorázás elsősorban arra tanítja meg a gyerekeket, hogy egyszerre több dologra figyeljenek. Olvassák a kottát, gyakran néhány ütemmel előrébb járva, mint ahol éppen a kezük tart. A kétszólamú kotta olvasása közben össze kell hangolniuk a két kéz mozgását, miközben időnként egyik, sőt mindkét lábuk is bekapcsolódik a játékba. Ez a komplex figyelemi munka teljes mértékben leköti őket. Eszembe jut egy pilates óra, ahol az edző előre jelezte, milyen nehéz lesz a következő gyakorlat: a két kéz mozgását külön kellett irányítani. Számomra ez nem jelentett gondot, könnyedén végrehajtottam. Amikor kifejezte a döbbenetét, csak annyit mondtam: zongoratanár vagyok. A hangszeres tanulás rendszerességre neveli a gyerekeket: türelemre, rendszeres gyakorlásra, pontosságra és precizitásra, figyelem összpontosításra.

- És abban tapasztal-e változást, ahogyan ma a családok a zeneoktatáshoz viszonyulnak?

- Sajnos igen. Korábban a szülők tudatos döntéssel írták be gyermeküket a zeneiskolába: vállalták az ezzel járó anyagi és időbeli

ráfördítást, figyelemmel kísérték a rendszeres gyakorlást és az órákon való részvételt, sok esetben pedig maguk is ösztönözték a gyereket a zenei pálya irányába. Ma gyakran tapasztalom, hogy a hangszeres tanulás inkább kényszerként jelenik meg. A számtalan különóra, sport és egyéb elfoglaltság mellett háttérbe szorul, jelentősége elhalványul, sokszor csupán egy a sok kötelező program közül. Az elvárások átalakultak, a hangsúlyok eltolódtak.

- *Mit tanácsolna azoknak a szülőknek, akik most gondolkodnak a gyermekük zenei tanulmányain?*

- Azt tanácsolom, hogy ne sokat gondolkodjanak. Meggyőződésem, hogy a zenetanulás – bármilyen hangszeren, legalább alapszinten – mindannyiunk életének természetes részévé kellene, hogy váljon. Fontos lenne, hogy mindenki értsen a zene nyelvén, akkor is, ha nem készül zenei pályára. Természetesen a többség nem ezt az utat választja, és ez így van rendjén: nem szükséges, hogy a szakma telített legyen, bár a zenei területen dolgozó szakemberek hiánya már ma is érezhető. Azoknak pedig, akik mégis a zenei pálya mellett döntenek, csak egy tanácsom van: gyakoroljanak sokat. Ez egy nehéz, elköteleződést igénylő út, de valódi értékeket ad.

- *Hogyan látja a klasszikus zene helyét a mai világban?*

- Én azt látom, egyre többen foglalkoznak vele. Mindez a tanítványok létszámában nem tükröződik egyértelműen: ma már nem állnak sorba a növendékjelöltek, mint korábban, amikor a felvételik idején tömeges volt az érdeklődés, és nem tudtunk minden jelentkezőt felvenni. Ugyanakkor amellől, hogy magas volt a jelentkezők száma, a lemorzsolódás is jelentősebb volt. Ma fordítva van: kevesebben jelentkeznek, de ők hosszútávon is megmaradnak. Azzal is gyakran találkozom, hogy sok zongorista modernizálja a klasszikus darabokat, igyekeznek közelebb hozni a hallgatósághoz a klasszikát, és jól is csinálják, megtalálják a helyét.

- *Ezek szerint nem veszít az értékéből.*

- Nem is fog. Ezek olyan értékek, amelyek nem fognak elveszni. Átalakul, vagy sem, de egyre többen megtanulják hallgatni. A klasszikus zenei koncertek a mai napig nagyon népszerűek, rengetegen váltanak jegyet, látogatják a koncerteket, amelyek egyébként telt házasak, alig lehet jegyet kapni. Én azt látom, a lakosság kulturális szintje emelkedik. Míg korábban az érettségizők aránya sem volt különösebben magas, napjainkban egyre többen folytatják tanulmányaikat felsőoktatási intézményekben, ahol kulturálódnak, fejlődnek, szélesedik a látókörük, fogékonyabbá válnak

a művészetek iránt. A Munkácsy-kiállításon például akkora volt a tömeg, hogy a festményeket alig lehetett közelről megtekinteni. Okosodik az emberiség!

- *Az Ön életében milyen szerepet tölt be ma a zongorázás?*

- A csuklótörésem óta sajnos nem ugyanazt a szerepet, mint korábban. Régen a zongorázás számomra az érzelmek kifejezésének egyik legfontosabb formája volt: ha szomorú voltam, leültem játszani, és ugyanígy tettem akkor is, amikor jókedvem volt. Jelenlegi állapotom ebben korlátot jelent, de időről időre így is örömmel ülök a hangszerhez. Új darabokat tanulok, igyekszem egyre gyakrabban bekapcsolódni a jobb kezemmel is, egyszerűbb műveket már el tudok játszani. Bízom benne, hogy eljön még az idő, amikor minden visszaáll a régi kerékvágásba.

- *A közelmúltban Baja Megyei Jogú Város Önkormányzata Baja Város Kultúrájáért díjjal tüntette ki. Ez hogyan érintette?*

- Nem tudtam arról, hogy felterjesztettek, titokban tette az igazgatónk. Akkor derült ki számomra, amikor megkaptam az értesítést. Meglepődtem. Szinte már el is felejtettem, mennyit dolgoztunk azért, hogy Baja város kultúráját gazdagítsuk, pl. a fúvószenekar megalapításával. Visszagondolva fel sem tudom sorolni, hány rendezvényt szerveztünk, hányszor szerepeltünk kulturális eseményen,

vagy különböző helyszíneken. Amikor nyugdíjba mentem, talán még számítottam is volna díjra, azóta viszont nem jutott eszembe. Nem sokan láttak rá igazi mélységeiben az elvégzett munkára. Mindenesetre kellemesen meglepődtem, amikor megkaptam a díjat.

- *Amikor éppen nem tanít, és nem is zongorázik, hogyan kapcsolódik ki? Vannak még tervei?*

- Nagykot pihenek, olvasok, elvégzem a házimunkát. A férjem végre minden nap örülhet a friss ebédnek – amikor igazgató voltam, sokszor estig dolgoztam, legfeljebb munka után volt időm főzni. Most többet is vagyunk együtt, és ennek mindketten örülünk. Természetesen vannak terveim is. Több munkát már nem tervezek, a jelenlegi terhelés számomra éppen elegendő, ezt azonban szeretném megtartani. Fontos számomra, hogy jól csináljam, amit válllok: vannak tehetséges, szorgalmas növendékeim, akiket örömmel kísérek tovább az útukon. Emellett személyes terveim is vannak. Örülnék, ha még egy unokával bővílné a családnk – remélem, ez is megadatik. A gyermekeim és az unokám már biztos úton járnak, felőlük nyugodt lehetek. A férjemmel pedig utazást tervezünk, hogy legyen időnk megélni mindazt, amiért hosszú éveken át dolgoztunk. A jövő számomra így egyszerre jelent folytatást és megérkezést: jelenléte a zenében, és nyugalmat a magánéletben. ■

Képalá

Az Ady Endre Városi Könyvtár fejlesztéséről

Sarlós István

■ 1949. augusztus 20-án lépett hatályba a Magyar Népköztársaság új alkotmánya, amely egy teljesen új, szovjet típusú közigazgatási rendszert hozott létre, ez volt a tanácsrendszer. A tényleges közigazgatási átalakulást az 1950. évi I. törvény írta le, ez az ún. I. tanács-törvény. A bajai városi tanács első lépése 1950. augusztus 15-én a végrehajtó bizottság megalakítása volt, ekkor még kijelölt tagokkal, akiket az október 22-i tanácsválasztások után cseréltek le a törvény alapján megválasztott képviselőkre. A kommunista vezetőség állam, az új rendszer kiemelt figyelmet fordított a „népnevelésre és népművelésre”, természetesen a számára megfelelő ideológiai körítéssel, amelyben kiemelt szerepet szántak a rádió, a mozi és a tömegrendezvények mellett a múzeumoknak és a könyvtáraknak is. 1951-ben a bajai múzeum és a bajai könyvtár fejlesztése – ennél komolyabb figyelmet csak a kenyérelosztás és a kenyérgyár kapott – már a január 25-i végrehajtó bizottsági ülésen napirendre került.

Az írás és olvasás oktatását és terjesztését már Mária Terézia „előírta” 1777-

ben a Ratio Educationisszal; később a dualizmus alatt kiemelten kezelte a magyar oktatásügy, ami a trianoni békediktátum után sem változott, sőt gróf Klebelsberg Kunó minisztersége alatt tovább erősödött. Az írás és olvasás képessége hosszú távon pozitívan hatott vissza a gazdaságra és a társadalomra is. Az olvasásban – elsősorban az újságok, másodsorban a szépirodalom – a kommunista rendszer meglátta saját ideológiájának terjesztési lehetőségét. Baján a múzeum és a könyvtár ekkor még egy intézmény volt, így az intézmények szétválasztása mellett a fejlesztésük és ideológiai „átprogramozásuk” is napirendre került. Az 1951. január 25-i végrehajtó bizottsági ülésen Dr. Gerő Gyula a városi könyvtár vezetője számolt be a múzeum és a könyvtár 1951. évi fejlesztési és programterveiről.

„A városi könyvtár az Országos Könyvtár Központ felügyelete alá tartozik, az országban időrendben elsőnek kinyilvánított vidéki tudományos könyvtár, amely a már működő népkönyvtári részlegén keresztül a Népművelési Minisztériummal / Népkönyvtári Központ / is kapcsolatban áll. A könyvtár elnevezésével kapcsolat-

ban kéri a VB döntését, hogy melyik elnevezés lenne megfelelőbb, a >>Déalföldi Tudományos Könyvtár Baja<<, vagy a >>Déldunai Központ Tudományos Könyvtár Baja<< elnevezés. A könyvtár a bajai múzeumtól még nem vált el teljesen, a népkönyvtári anyag elhelyezése a bajai Körzeti Könyvtárral is kapcsolatban van és közös helyiségben vannak a Tóth k. tér 1. sz. alatti banképületben. Így a könyvtár anyag elhelyezése is széttagolt.

A jelenlegi könyvtár kb. 40.000 db., amelyben a volt ciszterci és Ferencrendi Rendház könyvtára is benne van. Ennek a nagymennyiségű könyvtárnak egy helyre való összpontosítása lenne szükséges, hogy így könnyebben hozzáférhető legyen minden dolgozó számára. Ha egy helyen van az egész könyvtár, akkor a kiadások is kevesebbek és a fejlődés is jobban lehetséges. A meglévő könyvtár anyag feldolgozása folyik, azonban megfelelő segítség is kellene hozzá.

Előadja továbbá, hogy több kiállítást rendeznek. A VOKSZ képzőművészeti szakosztálytól Moszkvából is kapnak könyvtárat, a Magyar Szovjet Társaság közbenjöttével. Könyvtörténeti kiállítás is lesz, a könyv születésétől napjainkig, Ba-

ja város történelmi anyagának összeállítása is folyik, amelyről szintén rendeznek kiállítást.

Összegyűjtjük a marxista-leninista bázisanyagot, irodalmi esztétikai szakcsoportot, történettudományi anyagot, természettudományi anyagot. A már működő városi könyvtárat is fejlesztik és a régi anyagok feldolgozása is tervbe van véve, valamint a sportanyag beszerzését is tervezik.

Kéri a városi tanács támogatását is az előirányzott tervek megvalósítása érdekében. A költségvetésre vonatkozólag előadja, hogy a tavalyi költségvetésben könyv vásárlásra 20.000 Ft állt rendelkezésükre, míg az idei költségvetésben csak 15.000 Ft-t biztosítottak. Nagy probléma még az átköltözés kérdése és az új helyiségben bútorzat felállítása. Állványokra nincs pénz és a könyvek egy része a földön van.

A könyvtár látogatási díja havi 2.- Ft, amelyet azonban csökkenteni akarnak, hogy még több olvasója legyen a városi könyvtárnak. A tudományos könyveket olvasóteremben lehet majd olvasni, amely azonban díjtalan lesz. A népkönyvtári részleg mozgalmi munkájának megjaví-

tása, ankétok, ismertetések tartásának megszervezésére egy központi aktív beállításra lenne szükséges, aki irodalmilag és ideológiailag képzett kell legyen. Ez ügyben a Népművelési Minisztériumba is javaslat ment el.

Kéri a végrehajtóbizottságot, járjon közbe az állami tervek közegeknél a felsőbb hatóságok támogatásának biztosítására. A közeljövőben elkészül a bajai könyvtár átszervezésére és minden kérdésére részletesen kiterjedő javaslat, amelyet az Országos Könyvtár jóváhagyása után a tanács elé terjesztenek. Az anyagiak nagy részének fedezésére – tekintettel arra, hogy nemcsak a bajai, hanem nagyobb területre kiterjedő intézményről van szó – kérhető a Tudományos Akadémia, vagy valamelyik központi szervük célhitelezése formájában. A könyvtár eddig is sokat merített ebből a forrásból, amelyet a társadalmi szervezetek és intézmények áldozatkészsége jelentett. Mostani tervük annak a jegyében készült, hogy minden munkást és parasztot művelté kell tennünk és ezt meg is fogjuk valósítani – mondta Sztálin elvtárs."

A könyvtár fejlesztésére a város nem tudott pénzt fordítani a szűkös költségvetéséből. A megyeszékhelyi státusz és a törvényhatósági jogú városi rang elvesztése jelentős forráscsökkenéssel járt, amihez Bajának egyik napról a másikra kellett alkalmazkodnia. Emellett a pártállami diktatúra is elég szűkmarkúan adott pénzt városi beruházásokra és fejlesztésekre, bár itt a dolgozó népet, és a népművelést kiemelt célterületként jelölték meg. A végrehajtó bizottság korlátozott lehetőségeit mutatja az ügyben hozott pár soros határozat.

„19/VB hat. 1951.

A városi múzeum és könyvtár 1951. évi fejlesztése.

Határozat:

A végrehajtóbizottság elhatározza, hogy a városi könyvtárnak a >>Déldunai Tudományos Könyvtár Baja<< elnevezést adja. Utasítja a könyvtár vezetőjét, hogy a megfelelő intézkedést e téren tegye meg. A pénz segítségre vonatkozólag pedig ismételten sürgesse meg a minisztériumot.

Felelőse: dr. Gerő Gyula városi könyvtár vezetője.

Határidő: 3 nap." ■

AKTUELLE – a pillanat, ami örök

■ **Kellerné Felső Sára** MAFOSZ Kiváló Művésze, Nemzetközi Fotóművészeti Szövetség kiválósága, a Duna Fotóklub Egyesület elnöke

2025. december 19-től 2026. január 18-ig volt megtekinthető a Duna Fotóklub Egyesület éves kiállítása a Bácskai Kultúrpalotában. Klubvezetőként számomra minden ilyen alkalom egyszerre ünnep és megállás, lehetőség arra, hogy ránézzünk, hol tartunk most, és mit szeretnénk megőrizni a jelenből. A pillanatot, mely azonnal továtűnik, a fotográfia képes megőrizni és örökkévalóvá tenni. A bemutatott alkotások olyan figyelemről tanúskodnak, amellyel az alkotók a körülöttük lévő világ felé fordulnak. A kiállított képek mind ilyen pillanatlenyomatok: egyszeriek, megismételhetetlenek, mégis időtállóak.

Az idei tárlaton 24 kép, 24 fotós munkája szerepelt. A kötetlen tematika teret adott az egyéni látásmódnak, így a kiállítás anyaga különösen sokszínű. Hétköznapi jelenetek, finom részletek, elgondolkodtató képi gondolatok és erőtel-

jes pillanatok váltják egymást. Nincs két egyforma megközelítés, mégis érezhető az a közös szellemiség, amely összeköti az alkotókat.

A képek nem csupán rögzítenek, hanem megszólítanak. Számomra az egyik legfontosabb célja a Fotóklub munkájának: hogy a fotográfia ne pusztán technikai teljesítmény legyen, hanem gondolat, érzés és párbeszéd a világgal és a nézővel. A fotós számára az adott pillanat megragadása, megőrzése és bemutatása kulcsfontosságú, a néző számára viszont sok esetben új értelmezést nyer az alkotás.

A Duna Fotóklub Egyesület 67 éve része a hazai fotós közösségi életnek. Ez az időszak felelősséget is jelent: tiszteletet a múlt iránt, és nyitottság a jelen felé. Ez a múlt nem nosztalgia, hanem alap, amelyre ma is lehet és kell is építeni. Az éves kiállítás minden alkalommal számvetés is, amelyben egyszerre van jelen a hagyomány és a megújulás igénye. A most bemutatott képek azt mutatják, hogy a fotóklub közössége

ma is élő, gondolkodó és alkotni vágyó közösség.

Jelenlegi bejegyzett tagságunk 41 fő. A megalakulástól napjainkig meghatározó szereplői a város kulturális életének. Az elmúlt több mint hat évtizedben a klub és tagjai számos helyszínen mutatták be alkotásaikat, hazai és nemzetközi szinten egyaránt. Az egyesület a megalakulástól egészen napjainkig kiemelkedő eredményekkel büszkélkedhet, mind a klubok kiválósági versenyében, mind a klubtagok minősítése terén. Több ezerre tehető a Duna Fotóklub Egyesület tagjainak országos és nemzetközi pályázatokon elért eredményessége, valamint több csoportosan elért díj is mutatja a fotográfia területén mutatott értékeiket.

Fontos számunkra a város fotós múltjának ápolása, a természeti és épített környezet megőrzése, a fotókultúra művelése, terjesztése és mind ezek bemutatása. A pillanat nem tűnik el nyomtalanul, ha van, aki észreveszi, és van, aki megmutatja. ■

Beke László: Mamika

Bede Ágnes: Öreg halász mosolya

Bolvári Csilla: A sors peremén

Horosnyi Sándor: Álmodozás az esztenán

Kellerné Felső Sára: Szellő szárnyán

Dr. Horváth Katalin: Az éj illata

Dr. Sramó András: A tárgyalóasztal tisztasága

Dr. Vattay Noémi: Evezősök

Pálmai Marcell: Öböl

Fehér Vilmos: A kis falánk

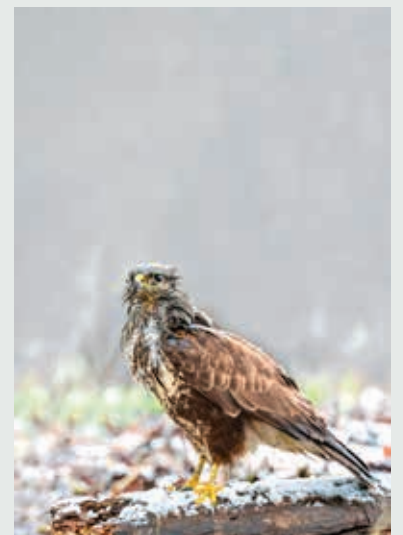
Tóth-Szögi Zsuzsanna: Rágyújtottam a pipára

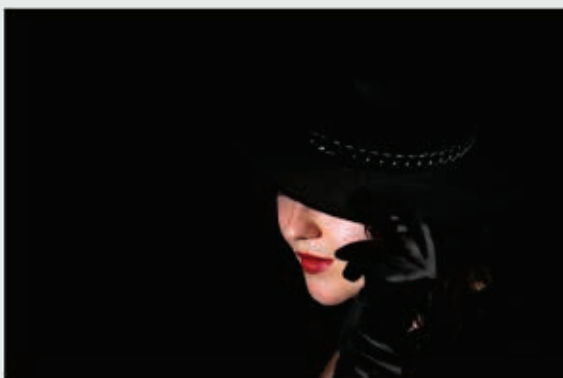
Egyed Erika: Láthatatlan tükörkép

Kellerné Felső Sára:
Téli csemege (Vörös mókus)

Kellerné Felső Sára:
Őrszem (Egerészölyv)

Szűcs Péter: Vörös és fekete

Tamás József: Hagyaték

Werckmeister harmóniák: villanások egy emlékezetes bajai filmforgatás kapcsán

■ *Egy átlagos, békés alföldi kisváros nyugalma alaposan fölbolydul, amikor megérkezik egy vándorcirkusz, amely egy kitömött bálnatetemet hordoz körbe. De vajon mennyire zavarja meg egy ugyancsak átlagos és csendes kisváros nyugalma, ha filmes stáb érkezik azért, hogy a kitalált (?) történetet épp ott jelenítse meg és rögzítse celluloidra? Baján 1997 és 2000 között több alkalommal is megfordult a januárban elhunyt Tarr Béla rendező és stábjja, akik itt forgatták a Werckmeister harmóniák című film jelentős részét. Erre az időszakra tekintünk vissza alábbi cikkünkben, Martonosi Attila segítségével.*

Sándor Boglárka

■ Nem meglepő, hogy bármely nagy egyéniség elhunytával felértékelődnek a vele kapcsolatos emlékek. Tarr Béla egyike volt a világszerte leginkább elismert magyar filmrendezőeknek. A Balázs Béla- és Kossuth-díjas alkotónak két filmje is kötődik Bajához: az 1996-os *Sátántangó* néhány jelenetét is városunkban forgatta (emlékezetes maradt, hogy lovakat vezettek át a Szentháromság téren), majd visszatért következő filmje, a Nobel-díjas Krasznahorkai László *Az ellenállás melankóliája* című regényéből adaptált *Werckmeister harmóniák* kedvéért. A film forgatása – anyagi és időjárási körülmények miatt – 1997-től 2000-ig tartott, ez idő alatt a stáb többször is megfordult városunkban. Ekkoriban Martonosi Attila – akit manapság a *Bajai Halfőző Bajnokok Egyesülete* tagjaként, halászlét és halételeket népszerűsítő rendezvények szerve-

zőjeként és a *Bajai Arcélek* könyvsorozat ötletgazdjaként és kiadójaként ismerünk – a József Attila Művelődési Központ kötetlékében művelődésszervezőként dolgozott.

Széll Péter akkori polgármester visszaemlékezéseiből tudhatjuk: maga Tarr Béla rendező (akit az egykori városvezető halk szavú, tiszteletre méltó emberként jellemezett) egyszer járt nála az egyik munkatársával, és miután ismertette a filmmel kapcsolatos terveket, engedélyt kért a közterületek használatára. Mivel minden kérése teljesíthetőnek tűnt, térítésmentesen kapta meg a használati engedélyeket. Ezen a ponton lépett be a történetbe Martonosi Attila. Nem véletlenül, hiszen a három forgatási év alatt végig ő volt a bajai helyszínek biztosítója és szervezési munkálatainak felelőse. – *Kling József* kulturális osztályvezető kérését meg, miután a városházán megadták

az engedélyt a forgatásra. Mint kiderült, azért gondoltak rám, mert addigra már sikeresen lebonyolítottam két nagy rendezvényt: 1996-ban szerveztük meg első ízben a Halászléfőző Népünnepélyt, a következő évben pedig EFOTT (Egyetemisták és Főiskolások Országos Turisztikai Találkozója) is zajlott Baján. Érdekesnek tűnt a feladat, el is vállaltam, ezt követően hívott fel a stáb részéről *Koncz „Csövi” Gábor* gyártásvezető, akivel abban állapodtunk meg, hogy én leszek az összekötő emberük a város felé is. Elmondták, mi mindenre lesz szükségük: pl. szereznem kellett legalább 5-600 statisztát, illetve további embereket a helyszínek biztosításához, fát a tüzeléshez, de egyéb tárgyi eszközöket is, tartanom kellett a kapcsolatot a forgatásra kiválasztott házak tulajdonosaival, tehát gyakorlatilag a helyi vonatkozású dolgokat rám bízta. Azt is közölték, hogy nincsenek konkrét időpontok, mert az időjárási viszonyokhoz kell alkalmazkodni. Előfordult olyan, hogy megérkezett a teljes stáb és minden szereplő, és leesett 20 cm hó. Akkor az volt a feladatom, hogy kerítsem elő az illetékest (akinek addigra már nyilván lejárt a munkaideje), és kérjem a segítségét abban, hogy a Hétház utcát hómentesítsük. Úgy kellett megoldani, hogy a kamera látószögébe véletlenül se kerüljön egyetlen havas részlet sem. Szinte az egész város hó alatt volt, a Hétház utcából azonban eltüntettük a havat, reggel kezdődhetett a forgatás! – idézte fel a szervező. Forgattak még a Deszkás utcai cigánytelep egyik házában (ahová bútorokat is kellett szerezni), a mai Bácskai Kultúrpalotában, a Táncsics utcában egészen az egykori Nettitex előtti részig, valamint a Szentháromság tér teljes területén.

Több helyszínen is szükség volt statisztákra. Erre Martonosi Attila így emlékezett vissza. – Olyan emberekre volt szükség, akiknek az arca nehéz sorsot tükröz, ezért összeszedtem a környék összes hajléktalanját. Ez azonban nem volt elég, így szét kellett nézni távolabb is. Komlón épp akkoriban zárták be a bányákat, sokan maradtak munka nélkül, őket is hívták. Mindenki örömmel jött, mert napi 9 ezer forintot kaptak, ami akkoriban jelentős összegnek számított.

Balról haladva: Tóth András Key grip, Katona Sándor berendező, Kállay Sándor építész, Kodolányi Sebestyén rendezőasszisztens, Pataki Zoltán speciális effektek SFX, Koncz „Csövi” Gábor felvételvező, Szita Miklós producer, Takács Rudolf „Golyó” fővilágosító, Pauer Gyula látványtervező, Tarr Béla rendező, Téni Gábor gyártásvezető

A távolabbról érkezőket buszokkal utaztatták, ellátást kaptak – az étkeztetések biztosítása, napi kb. 1500-2000 db szendvics és tea előállítását szintén a feladataim közé tartozott –, és minden nap megkapták a pénzüket, akkor is, ha valami miatt meghiúsult az aznapi forgatás. A buszok a Vörösmarty utcában parkoltak, és csak azután indultak vissza, hogy minden ember megkapta a napi gázsiját. Nekem utána még évek múlva is előre köszöntek a hajléktalanok az utcán! – idézte fel a szervező. Hozzátette: Tarr Béla nagyon precíz rendező volt, minden részletre odafigyelt, de kellett a megfelelő körülmények, mert azok hiányában a színészek visszautaztak, a forgatási nap kiesett, ami anyagi veszteséggel is járt.

A szervező szerint az egyik legemlékezetesebb része a forgatási folyamatnak a Táncsics utcai rész volt. – Ez a jelenet engem is nagyon magával ragadott. Több száz statisztát indítottunk el a szerb templomtól: az artézi kútig kellett vonulniuk, kb. 6-8 embernyi széles sorokban, szó nélkül, csak a bakancsok dobbanása és a nehéz kabátok suhogása hallatszott. Nagyon erős jelenet volt! Ott még az időjárás is kedvezett, nem esett a hó, a tervezett időben tudtunk kezdeni. Mintegy 5-6 órán át tartott a felvétel, fagypontra alatta, és jól el is fáradtunk a végére, de nagy élmény volt átélni ezt a tömegdinamikát! Hasonló volt az is, amikor a statisztáknak szét kellett verniük a Bácskai Kultúrpalotát. Ez volt a film egyik zárójelenete, bár utólag láttam, hogy túl sokat nem használtak fel belőle, de a körülményeket meg kellett teremteni hozzá. A kultúrpalota akkori állapotában teljesen meg is felelt a filmbeli elvárásoknak: még működött benne a bútorüzlet, de az egyik felét lezárták furnérlemezekkel, koszosak voltak az üveglablakok, elég lerobbant volt a belső tér, így bérelték ki. Ötven statisztát kellett odavinnem: az volt a feladat, hogy berohanjanak a boltba (a történet szerint egy háztartási bolt volt), és verjék szét. Ezt kb. két napig forgatták (Németországból hoztak hozzá speciális kamerát), de végül csak egyetlen olyan kameraforgás került be a filmbe, ahol arcok nem is látszottak. Utóbb egyébként nagyon jó volt visszaneézni ezeket a tökéletesen megkomponált jeleneteket – mondta Martonosi Attila. A Táncsics utcába, a Nettitex elé egyébként egy harckocsi is begördült: lehozták a forgatásra az ország egyetlen olyan muzeális tankját (a Hadtörténelmi Múzeumból), amely ilyen célokra bérelhető. Szintén fontos helyszín-

nek bizonyult (és munkát is adott a helyi szervezőknek) a Szarvas Gábor utcai ház, ahová Eszter urat telepíti a történet: a körülötte lévő lakótelep nem jelenhetett meg a filmkockákon, ezért a ház kerítését több méterrel meghosszabbították, hogy biztosítsák a takarást.

A Szentháromság téren öt napig forgattak, itt több emblemikus jelenet is megvalósult. A történet egyik lényegi eleme az óriásbálna, amely a valóságban is létezett. Több forrás is említi, hogy 1961-ben a Városligetben állították ki *Góliát*, az óriásbálna preparált tetemét, amelyet ezt követően körbemutogattak az országban. Azt nem sikerült bizonyítani, hogy a képződmény valóban kémszolgálatot telje-

sített (állítólag a tetemet szállító kamion bevetésével az amerikaiak azt tesztelték, mennyire bírják a magyar utak a ballisztikus rakétákat hordozó járműveket, ezt azonban az urbanlegends.hu oldal cikke cáfolta), az azonban tény, hogy több irodalmi mű is megemlékezett az eseményről. A regipecs.blog.hu oldalon található írás is felidézti Góliát pécsi bemutatását (utalva arra, hogy onnan az objektum további tizenhárom magyarországi városban is felbukkant), de megörökíti a jelenséget egyik novellájában *Parti Nagy Lajos* is, és feltételezhető, hogy ez ihlette Krasznahorkait is regénye megírására. Maga *Medvigy Gábor*, a film egyik (legfőbb) operatőre – 2023-ban hunyt el – is

SUGÓ PRESS
Közéleti folyóirat • Megjelenik Baján és vonzáskörzetében

Baja városi cím elérésére

Werkmeister harmóniák

A vármegyeháza

A mozikban január eleje óta telt házzal vetítik a *Werkmeister harmóniák* című magyar filmet. Tarr Béla alkotása, – amely az idei 32. Magyar Filmszemle fődíját kapta – néhány nappal ezelőtt elnyerte a berlini fesztivál közönségdíját is.

VILLAMOSOK BAJÁN (cikkünk a 2. oldalon)

BAJA és vonzáskörzete új közéleti folyóirata!
Hirdetőinknek 30-40%-os kedvezmény!
12 oldal, 2 színes oldallal!

Aprilis 4-én ISMET

Tel.: 06-30/953-0062
06-30/254-3557
E-mail: presslapok@freemail.hu
fules.baja@freemail.hu

Képalá:

Képalá:

utalt rá a film.hu felületén 2021-ben megjelent interjúbán, hogy négyéves korában látta a bálnatetemet: „Egyébként én '61-ben, négyévesen láttam a preparált óriás bálnát, amit végigutaztattak az országban. Apám nem tudom milyen megfontolásból vitt el, de volt az egészben valami elementálisan nyomasztó, nagyon büdös volt és hatalmas volt a tömeg is. Napokig rémálmaim voltak tőle.”

– A bálna egy 20 méter hosszú szerkezet volt, *Karczag Éva* szobrász építette meg. A felvételeken is jól látszik, milyen profin alakították ki a szemét: nem volt élettelen! A városháza előtti szelvényben helyezték el, hátulról be lehetett menni egy lépcsőn. Körben a főteret úgy kellett

megjeleníteni, hogy a történet időszakához igazodjon. A könyv szerint a térre néző ablakok be voltak deszkázva, de volt olyan kereskedelmi egység, amelynek tulajdonosa ezt nem engedte meg, ezért ki kellett takarni a teljes épületet: színpadelemeket élére állítva pakoltunk egymásra duplán, hogy teljesen el tudjuk fedni. Ráadásul a forgatás előtti éjszákán megint havazott, így kaptunk egy nap haladékat arra, hogy a Szentháromság téri összes épület tetejét – ami beleesett a kamera látószögébe – hótalanítsuk. Kibéreltünk tűzoltóautókat (még Szekszárdról is), az emberek ezeknek a kosarából végezték el a munkákat, letakarították az összes tetőt – mondta

Képalá:

a szervező, felidézve a tüzes jeleneteket is. – Már 1996-ban, az első halfőző népünnepély szervezésekor kitaláltuk: a főtéri burkolat épségének megőrzése végett a halfőzők tűztálcákat fognak használni. A filmeseket ezeket bérelték ki tőlünk, de hatalmas tüzeket kellett rakni, és nem volt elég vastag a tálca: keletkezett is némi tűzkár, amelyet utána megtérítettek. A történet szerint egyébként bútorokat égetnek el, ezért ilyen jellegű kellékeket szereztünk be. Akkor szűnt meg a Vaskúti úti laktanya, annak a leselejtezett bútorzatát a Honvédelmi Minisztérium átengedte a stábnak. Ezeket kellett teherautókra pakolni és behordani a főtérre, majd úgy elhelyezni, hogy ne legyen feltűnő. Hatalmas mennyiség fogyott el, 3-4 napig tüzeltek a tér egyik felében – idézte fel Martonosi Attila, aki – nem tagadva meg önmagát – két alkalommal halászlét is főzött a stábnak. De akkor sem jött zavarba, amikor azt kérték tőle, hogy szerezzen egy pisztolyt: megtalálta azt a bajai műgyűjtőt, aki rendelkezett megfelelő, az 50-es évekből való, engedélyezett és hatástalanított fegyverrel, amely az egyik jelenetben látható is. Mint mondta: szívesen gondol vissza a forgatás időszakára. – Jó volt ennek részese lenni, nagyon sok munkánk volt benne *Uglik Tamás* kollégámmal: ő volt a jobbkezem, és mi ketten kerültünk rá a stáblistára is, ami így utólag különösen melengető dolog. Általában éjszakai felvételek zajlottak: mi kora délután kezdtük az előkészületeket, és belenyúlottunk a hajnalba is. Sok embert megismertem, barátságot kötöttem a filmesekkel, ennek főleg később ismertem fel a jelentőségét. Néhányukkal tartottuk is a kapcsolatot sokáig, sajnos, időközben már többen elhunytak – foglalta össze emlékeit Martonosi Attila, aki többször is megnézte azóta a filmet, amely több szakmai díjat is nyert. Bár néhány jelenetet forgattak hozzá Tatabányán, Beregszáson, Nagyváradon és Aradon is, a bajaiak számára mindig ez marad az egyik olyan alkotás, amellyel büszkélkedni lehet, még ha nem is emészthető mindenki számára. Ezzel kapcsolatban idézünk végezetül *Huber Zoltán* 2021-es kritikájából (film.hu): „*Aki fagyos téli éjszakákon baktatott már kilométereket kihalt mezővárosi utcákon, az alapjáraton Werckmeister-rajongó, még ha nem is tud róla*”, illetve: „*Aki szorongott már valaha, az alapjáraton Werckmeister-rajongó, még ha nem is tud róla.*” ■

Mesélő bajai sírkövek 18.

Az Oltványi család sírjai a Rókus temetőben

Jász Anikó

■ Az Oltványi családnak két olyan tisztelre méltó tagja van, akik Baja történetében nyomot hagytak. Az egyikük *Oltványi Sándor*, aki részt vett az 1848-49-es szabadságharcban, a másik az unokaöccse, *Oltványi (Artinger) Imre*, aki képzőművészeti gyűjteményének egy részét Baja városának adományozta, és ezzel megalapozta a néhány év múlva megalakuló bajai múzeum gyűjteményét.

A Rókus temetőben két sírja van az Oltványi családnak. Az egyik a gondnoki épület közelében lévő Oltványi-kripta (2. parcella, 3. sor, 6. sír), egyike a néhány, Baján még fellelhető 48-as sírnak. Erről tanúskodik a síron álló obeliszk felirata Oltványi Sándor neve alatt: „1848/9 években honvéd huszár őrmagy / utóbb Gara község nyugalmazot(t) jegyzője”. Itt nyugszik még Oltványi Sándor és felesége *Rehák Emma*, lányuk, *Artinger Jánosné*, unokájuk, *Várnai Leoné* és az ő gyerekei: *Judit*, *János* és *Lilla*, a dédunokák és egy ükunoka, *Várnai Tímea Anna*. Ide temetkezett Oltványi Sándor testvére, *Oltványi József* és felesége, *Bischoff Ágnes*, egyik fiuk, *Antal* és egy unokájuk, *Radány István*.

A másik sír (7. parcella 22. sor, 1. sz.) *Oltványi József* leszármazottainak temetkezési helye. Itt nyugszik három unokája, *Oltványi Ottó*, *Károly*, *István* és édesanyjuk, *Oltványi Lajosné*. A sírkövön olvasható még egy név, „*Oltványi Aranka 1882-1943*”, ezt a személyt az évszámok alapján nem sikerült azonosítani.

Oltványi Sándor és családja

*Oltványi Sándor*t *Oltványi Alexander Franciscus* néven jegyezték be az anyakönyvbe 1811. október 3-án, Hercegszántón. Szülei *Oltványi József* és *Zrimszky Barbara* voltak, akiknek rajta kívül még négy gyereke született: *Katalin (Jablonszky Ignácné)* (1801, Hercegszántó?-1883, Ada), *Anna* (1806, Hercegszántó?-?), *József* (1808, Hercegszántó), *Alexander Fabianus* (1814, Bácsalmás?-?). A sok tagot számláló család az 1880-as évektől vezetéknevükből a második „o” betűt elhagyva az Oltványi nevet kezdte használni.

Oltványi Sándor már 1833-1847 között katonai szolgálatban volt, az 5. huszárezredben volt tizedes. Az 1848-1849-es forradalom idején, 1848 nyarán Bács megye *Rudics Károly* őrmagy vezette nemzetőr zászlóalj segédtisztje lett az ókéri táborban,

és részt vett a délvidéki harcokban. Októberben őrmesterként beállt a Zomborban alakuló 34. honvédszászlóaljhoz. Decemberben hadnagyi és segédtiszt rankában szolgált a délvidéki hadszíntéren. 1849-ben a felső-tiszai hadtestben január 22-én kiűntette magát a tarcali ütközetben. Februárban már főhadnagy és a Zákó-dandár segédtisztje, márciusban főszázadosná nevezik ki, és a Detken alakuló önkéntes lovas osztály egyik századának parancsnoka lesz. Július közepén osztályával (mely a 18. Attila huszárezred része lett) beosztják a Közép-tiszai hadsereghez. Augusztus 4-én a makói ütközetben súlyosan megsebesült.

Az 1848-49-es szabadságharc után civil életet élt, nincs nyoma, hogy a megtorlások idején sérelem érte volna. A környező községekben jegyzői feladatot látott el, 1870-től Gara főjegyzője volt. A *Rehák Emiliával (Emma)* (1835, ?-1873. 10. 01., Baja) kötött házasságból hét gyermeke született. *József* (1853. 10. 26., Baja-?), *Bódog* (1855. 06. 05., Hercegszántó-?), *Ágnes* (1857. 03. 16. Bácsborsód-?), *Gyula* (1859. 04. 07. Borsód-?), *Erzsébet* (1861. ?-1946. 08. 19., Baja), *Gizella* (1864. 12. 04., Baja-?), *Emília* (1867. 05. 02., Bácsborsód-?). A testvérek felnőtt életéről kevés adat maradt fenn, annyi tudható, hogy *Oltványi Gyula* 1885-ben Hódságon volt végrehajtó, *Oltványi Erzsébet* fia pedig fontos szereplője lett Baja kulturális életének.

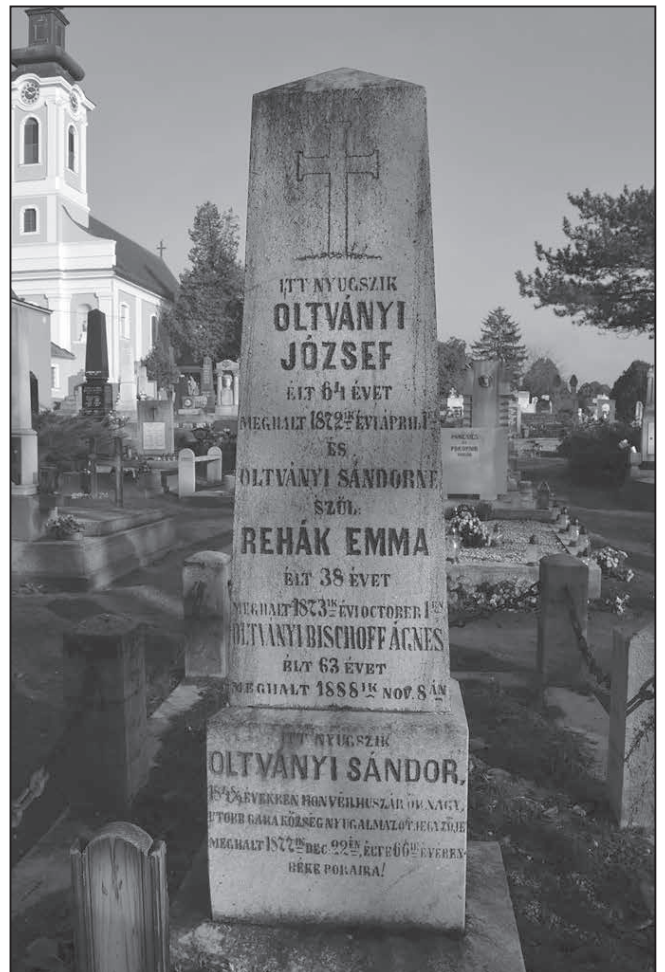
Oltványi Sándor felesége halála után (1873) kiskorú gyerekekkel maradt özvegyen, négy év múltán ő is meghalt (1877. 12. 22., Baja). Két év múlva 1879-ben a gyerekek javára árverésre bocsátották a szülők hagyatékát (egy bajai ház és házrész, szőlő- és földbirtok) 3148 forint értékben. Az árverést nagybátyjuk, *Radány*

Gyula királyi végrehajtó bonyolította le.

Oltványi Erzsébet és családja

Oltványi Sándor lánya, *Oltványi Erzsébet* 1861-ben született Baján (Bácsborsód?). *Artinger Jánossal* (1855., ?-1917. 05. 06., Baja) kötött házasságot, aki több helyen a közigazgatásban dolgozott. 1884-ben Temesváron jegyezték el egymást, esküvőjük abban vagy a következő évben volt. Négy gyermekük született, a két legfiatalabb – *János Lajos* (1895. 07. 08., Katymár-?) és *János* (1896., Katymár-1902., Katymár) – kicsi korban elhunyt.

Az első gyermek *Artinger Erzsébet Alexandrine* 1889. szeptember 17-én Baján született (†1968., Baja), 1916-ban Baján férjhez ment az izraelita vallású *Várnai (Iritz) Lipóthoz* (1888.-?), aki áttért a katolikus vallásra, és keresztnevét *Leó Jánosra* változtatta. A házasság 1935-ben válással végződött. Gyermekük *Várnai Judit* (1917-1922), *Várnai Lilla* (1923-1993), *Várnai Já-*

Oltványi-sír a 2. parcellában

Oltványi-sír a 7. parcellában

nos (1925-1982), illetve egyikük gyermeke, *Várnai Tímea Anna* (1952-2022) nagyszülei és édesanyjuk mellett a családi sírban nyugszanak, a legfiatalabb *Várnai Ferenc* (1927. 11. 08., Baja-?) rendőrnagy volt.

Oltványi Erzsébet fia Oltványi (Artinger) Imre „a múzeumalapító”

Oltványi Erzsébet második gyermeke *Artinger Imre Árpád Ferenc* (1893. 02. 20., Bácsalmás-1963. 01. 13., Budapest), a 48-as huszár őrnagy unokája, aki jelentős szerepet játszott Baja kulturális életében. Műgyűjteményéből a városnak ajándékozott 52 festményt és 12 szobrot, ezzel megalapozta a későbbi Türr István Múzeum képzőművészeti gyűjteményét. A ciszterci gimnázium első négy osztályának elvégzése után a család szerény anyagi helyzete miatt magántanuló lett, közben a Kollár-féle könyvnyomdában dolgozott és a Bajai Hírlapnál volt újságíró. A gimnázium 8. osztályos magántanulója volt, amikor az első világháborúban a 23. gyalogezredben zászlósként a kárpáti harctérre ke-

nőkévé nevezték ki, 1949-től 1952-ig nyugdíjazásáig a Szépművészeti Múzeum főigazgatója volt. Politikai szerepet is vállalt, többek között alapító tagja volt a Független Kisgazda Pártnak.

Már fiatal korától érdeklődött a képzőművészet iránt, ez apósa, *dr. Rózsa Miklós* hatására, aki műgyűjtő volt, felerősödött. A kortárs művészek felé fordult érdeklődése, akiket szakkikkek, kritikák és monográfiák megjelentetésével igyekezett ismertté tenni (pl. *Derkovits Gyula*, *Egry József*, *Berény Róbert*, *Fényes Adolf*, *Márffy Ödön*). Életének más irányú tevékenységei mellett a magyar művészeti életben, mint kiváló művészeti író, műgyűjtő, műkritikust tartják számon. Sokoldalúan művelt, széles látókörű ember volt, beszélt francia, angol, német és olasz nyelven.

A negyvenes években fokozatosan megváltoztatta a vezetéknevét, édesanyja családnevét használva előbb az Oltványi-Artinger, majd csak az Oltványi Imre nevet

használta. Gyermekeit is ezzel a vezeték-névvel anyakönyvezték. *Rózsa Liliannal* (1903-1957) kötött házasságából született *Oltványi Noémi* (1936-) gyógyszerész és *Oltványi Ambrus* (1932-1982), aki gyermekparalízisben szenvedett. Kiváló szellemi képességekkel rendelkezett, jelentős irodalomtörténeti kutató munkát folytatott, a magyar irodalomtörténet legjelentősebb 19. századi szerzőinek munkásságát tárta fel és publikálta.

Oltványi József
Oltványi József (1808. 02. 23., Hercegszántó-1872. 04. 01., Baja), Oltványi Sándor bátyja a bajai uradalomnál dolgozott mint uradalmi kulcsár (1841) és uradalmi tiszt (1844). Két házasságából 11 gyermeke született. Első felesége *Berkes Klára* (1820-1841. 05. 05.) volt, aki nagyon fiatalon, 21 évesen halt meg. Két lányuk született Baján, *Róza Berta* (1839-?) és *Mária Jolanta* (1841. jan.-júl.) valószínű, hogy utóbbi születése összefüggésben állt édesanyja halálával. Második feleségével *Bischoff Ágnessel* (1825-1888. 11. 08., Baja) 1843-ban kötött házasságot, kilenc gyermekük született. Az anyakönyvi adatok tanúság szerint nagy részben Baján élt a család, 1850-52 között pedig Bátmonostoron. Két fiuk csecsemőkorban meghalt (1844, 1852).

Oltványi József gyermekei

Az *ifjabb Oltványi József* (1846, Baja-1893., Derventa, Bosznia) gyógyszerész lett. Zomborban, Kucorán és Torzsán (ma Szerbia, Vajdaság) vezetett patikát. *Albrecht Mária*tól (1856., Zombor-?) három fia született, *József István* (1881., Kucora-?), *Bertalan* (1882., Torzsa-1953, Paks) és *József Ernő* (1894., Zombor-?).

Oltványi Antal

Oltványi Antal (1848-1890) Baján született, és itt is halt meg, gyermektelen házasságban élt.

Oltványi Mária Emília (Emma) (1856, Baja-?) *Gálffy Zsigmond* (1848, Kula-?) ügyvédhez ment nőül, akinek apja *Gálffy György* ügyvéd, Szabadka kapitánya volt.

Oltványi Lajos (1850., Bátmonostor-1892., Bácsalmás) jogi tanulmányait követően Bácsalmáson volt ügyvéd. Fiatalon, 38 évesen tifuszban halt meg, legfiatalabb gyermeke ekkor csak néhány hónapos volt. 1884-ben házasodtak össze *Marich Petronellával* (1863, Bácsalmás-1917, Baja), hat gyermekük született. A fiatalon, 29 évesen megözvegyült feleség Baján nevelte fel gyermekeit. Két fiát is fiatalon veszítette el, *Oltványi Ottó* (Pál Viktor) (1890, Bácsalmás-1907, Baja) a ciszterci gimnázium 17 éves tanulója volt, *Oltványi Károly* (1913., Bácsalmás-1913., Kalocsa) erdőmérnök-

Dr. Oltványi Imre

hallgató, mindketten tüdővészben haltak meg. A harmadik fia, *Oltványi István* (1886, Bácsalmás-1956, Baja) jogot tanult, és a rendőrség kötelékében tevékenykedett. Rendőrkapitány és rendőrtanácsos volt

Mohácson és Baján, 1921-27 között a bajai hivatásos tűzoltóság parancsnoka volt. A madarak megfigyelése volt a hobbija, többször publikált a Magyar Madártani Központ *Aquila* című folyóiratában. Nem alapított családot.

Oltványi (Aurélia) Aranka (1854, Baja-1941, Csávoly) 1871-ben *Radány Bertalan* gyógyszerésszel (1840, Kula-1884, Topolya) kötött házasságot, akinek apja, id. Radány Bertalan Baja első patikatulajdonosainak egyike volt. Rövid ideig Baján, majd Topolyán (ma Bácsstopolya, Szerbia, Vajdaság) nyitottak gyógyszertárat, ezt férje halála után 1902-ig Aranka vezette tovább, hogy megélhetésüket biztosítsa. Hat gyermek született a házasságból. *István* (1873), *Gabriella* (1877) és *Ilona* (1883) kisgyermek korukban meghaltak. *Radány Félix* (1872, Baja) joghallgató volt, mikor 1891-ben egy véletlen vadászbalesetben életét veszítette Topolyán. *Radány Irén* (1881, Topolya-1966, Csávoly) férje *Hallósy Endre* (1871., Kelebia-1941, Csávoly) csávolyi gyógyszerész lett. Velük együtt élt Irén hajadon húga, *Radány Aranka* (1884, Topolya-1960, Csávoly) és édesanyjuk is.

Oltványi Ottó (Flórián Ferenc) (1858, Baja-1909, Szeged), *Oltványi József* legfiatalabb fia a jogi egyetem elvégzése után Hódmezővásárhelyen és Szegeden volt járásbíró. Ötvenévesen fehérvérűségben hunyt el. Érdekes, hogy bátyja, *Oltványi Lajos* szintén az *Oltványi Ottó* nevet adta elsőszülött fiának. A *Schwartz Margittal* (1867, Baja-1927, Baja) kötött házasságukból született *Oltványi Márta* (1891, Bácsalmás-?) házassága révén Balatonfüredre került, így a fiatalabb családtagok már egyre távolodtak az elődök szülőföldjétől.

Oltványi Ida (1860, Baja-1927, Baja), *Oltványi József* legfiatalabb lánya *szenkviczi Paukovics Ottó* (1847, Baja-1922., Baja) földbirtokos ügyvéd-

hez ment feleségül, aki Baján aljegyző, majd Újvidéken és Szegeden táblabíró volt. A hajóskapitányi pályát cserélte fel a jogi hivatásra, de a szegedi rakparton feltűnést keltve mindig fenntartott egy jachtot. Fiuk, *Paukovics Ernő* (Antal Olivér) (1878, Bácsalmás-1967, Perkátá, Fejér megye) elvégezte a jogi egyetemet, de a gazdálkodás érdekeltte. 1926-ban Perkátán (Kisperkátá) vásárolt 540 hold földet, 1942-ben épített egy kúrát, amelyet 1950-ben államosítottak. Feleségével, *füzesabonyi Császár Bertával* (1896, Óbecse-1990., Perkátá) két leányt neveltek fel: *Ida* (1923-1997) és *Mária* (1925-2019) sem ment férjhez. A korabeli társadalmi változások nagyon megviselték a családot, de nagy megbecsülésnek örvendtek Perkátán, életük, az egykori kúria és a birtok története bekerült a helyi értéktárba. (forrás: Perkátai értéktár. Sárbogárd, 2019.)

Paukovics Ida, *Oltványi Ida* lánya a nagy múltú bácskai családból származó *sárbogárdi Nikolits Iszidor* felesége lett, őt Baján a *Paukovics* család kriptájába, a szülei mellé temették (2. parcella, 8. sor, 22. sír.)

Az *Oltványi* család tagjait Bácsalmáson nagy tisztelet övezi, *Oltványi Imréről* utcát neveztek el. A 48-as huszárőrnagy dédunokája, *Oltványi Imre* lánya, *Noémi* asszony élénk kapcsolatot tart fenn a Türr István Múzeummal és az Éber-emlékház munkatársaival. A leszármazottak nyomát egészen a közelmúltig sikerült követni. ■

A Paukovics-sír a Rókus temetőben

BAJAI HONPOLGÁR

Előfizetés és megrendelés 2026-ra

Lapunk természetesen a következő évre is előfizethető és megrendelhető. Az egyes lapszámok ára, illetve az előfizetési díjak 2026. január 1-jétől a következőképpen alakulnak:

- egy lapszám ára	550 Ft,
- dupla lapszám esetén	1 160 Ft;
- az éves előfizetési díj helyben házhoz szállítással:	10 000 Ft;
- éves előfizetési díj belföldön + postaköltség:	17 000 Ft;

Rendelje meg lapunkat előre, hogy biztosan megkaphassa!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma

„A sportbarátság nagyon fontos az életemben...”

Evanics Zoltánnal futballról, edzői múltjáról, sikereiről és csalódásokról

■ *Beszélgetőtársam életének túlnyomó része a focilabda körül mozgott: sokáig játékosként, majd edzőként, illetve utánpótlás-vezetőként vett részt a futball világában, leginkább helyi szinten. Meghatározó tagja volt a 1980-as évek elején az NB II-be feljutó, majd ott éveken át szereplő Bajai SK csapatának, közel 20 esztendővel később pedig edzőként vezette – az akkor éppen harmadvonalat jelentő – NB II-be a Bajai Labdarúgó SE együttesét. Evanics Zoltán manapság már csak nagypapaként, illetve sportruházati termékek, eszközök és technológiák forgalmazójaként tekint magára, de máig igen fontosak a pályafutása során szerzett barátságok.*

Zalavári László

■ - Éresekhalmán születtem, édesapám, *Evanics István* hivatásos gépjárművezető volt, édesanyám, *Mészáros Ilona* betanított munkás (*Evanics Istvánné a beszélgetés idején még élt, de sajnos pár nappal később, 94 éves korában elhunyt – Z. L.*). Nagyon boldog gyermekkorom volt ebben a „porfészekben”, ma gyönyörű zsákfaluban. Mint minden gyermek, én is fociztam odahaza, az volt a legjobb, legolcsóbb szórakozás, a nyári szünetekben reggeltől estig rúgtuk a bőrt. Az igazi labdarúgó pályafutásom akkor kezdődött, amikor felkerültem Budapestre gépészeti középiskolába, ahol közlekedésgép-gyártó szakmát, majd technikai végzettséget is szereztem, de soha nem használtam, bár édesapámtól örököltem az autók szeretetét. Bátyám akkor már Gödöllőn, nővérem meg Veszprémben tanult, engem valamiért a főváros vonzott. Ott egy toborzón vettem részt, és egy, ma már sajnos nem létező együtteshez, az NB II-es *Fősped Szállító*hoz kerültem, melynek ificsapatában kezdtem el játszani. A felnőtt keretbe 17 évesen kerültem be, és egy kupameccsen sikerült is pályára lépnem. Igazából érettségi után nyílt lehetőség előttem, de nagy esélyem nem volt a csapatba kerüléshez, ugyanis bal-

szerencsémre éppen kiesett az együttes. Az edzőnk *Bundzsák Dezső* volt, akit nagyon szerettem és tiszteltem, ő biztatott, hogy most lépni kell, így átkerültem a Volánba. Az akkor nagyon jó csapat volt *Kú Lajossal, Szőke Pistával* és még több, a válogatottat is megjárt játékoskal, akikkel a Volán megnyerte az NB II-es bajnokságot. Megcsillant ugyan a lehetőség, de sajnos a 18 éves *Evanics Zolinak* nem volt túl sok esélye, nem volt rám szükség, epizódszerepet sem kaptam. Viszont nagyon jó iskola volt, mert ott ezekkel a nagy spillerekkel nap mint nap együtt dolgozni, edzeni arra mindenképpen jó volt, hogy az ember a sportágot megtanulta alázatosan szolgálni. Azért is nagyon jó volt ez az év nekem, mert a tartalékcsoportban rendszeresen játszottam, megvolt a jó fizetésem, hozzájárultak a költségeimhez is, de igazán kedvező kilátásaim nem voltak.

- *Hogy kerültél vissza a megyébe?*

- Egy év után némi szülői ráhatásra, és talán némi honvágy miatt is hazajöttem: Sükösdön fociztam a megyei I. osztályban másfél évig. Később kiderült, hogy ez jó döntés volt, mert ott is jó kis közösségbe kerültem, és akkor figyeltek fel rám a megyei katonacsoportok. Akkor még két év volt a sorkatonaság, és nem

Az aktív játékos

volt mindegy, hogy az ember hogyan tölti el. Így kerültem a *Honvéd Kun Béla SE*-be, ahol becsülettel lehúztam az időt. Irányított bevonulás volt, akiket arra érdemesnek tartottak, azokat oda küldték. A gárdában volt több NB I-es, NB II-es és NB III-as labdarúgó is, ezért igazán nagy szó, hogy a megyeiből oda tudtam kerülni, azért ez

jelentett valamit, hogy többre tartottak, mint hogy ilyen szinten játszszak. Bár a *Kun Béla* is a megye I-ben játszott, nagyon jó társaságot alkottunk, hasonló korú, az átlagosnál tehetségesebb fiatalemberekből.

- *Mikor kerültél Bajára?*

- Egyik évben éppen Bajával játszottunk a bajnokságért, amit aztán ők nyertek meg, és azt követte az első – sikertelen – osztályozó. A teljesítményemre felfigyeltek a BSK vezetői, és miután 1981 tavaszán leszereltem, Bajára vezetett az utam, ahol gyakorlatilag 1992-ig egyfolytában futballoztam, ami eddigi életem legszebb, legboldogabb időszaka volt. Nagyon sikeres év volt ez, hiszen rögtön tavasszal megnyertük a megye I. osztályt, majd némi átszervezés után '82-ben az NB III-at (akkori nevén a területi bajnokságot) is, ennek a vége volt az az osztályozó, amire szerintem még nagyon sok játékosársam, illetve sportbarát is szívesen emlékszik vissza, hiszen Baja történetében az egyik legfontosabb két mérkőzés volt. Az Érd ellen idehaza és idegenben is sikerült nyernünk, és az azt követő ünnepség máig felejthetetlen, borsószik a hátam, ha rá gondolok. Azt követően indult el NB II-es menetelésünk. Az akkor még egycsoportos, 20 csapatos másodosztályban újoncként a 8. helyen végeztünk, egy elég rossz indulás után nagyon szép befejezéssel. Idővel az NB II két-csoportosra változott, de amíg itt játszottam (egy évet kivéve, amikor minden összejött ellenünk – tehát mi nem találtattunk könnyűnek –, sérülések, egyebek miatt kiestünk, de egy év múlva rögtön vissza is kerültünk), végig az NB II-ben szerepeltünk.

- *Mit jelentett számodra az itt töltött 11 év?*

- Nagyon sok edzővel és játékosal is dolgoztam együtt, mondhatom, hogy ez nagyon szép, és úgy gondolom, hogy sikeres időszak is volt. Számos barátom van ma is az egykori csapattársak közül, azóta is tiszteljük és szeretjük egymást, de akadnak olyanok is, akikkel nem tartjuk a kapcsolatot. Örültem, hogy Baján játszhattam, nagyon sok önzetlen vezető is volt a múlt rendszerben, akik helyzetünkön fogva a városnak, a focistáknak tettek jót, adták meg a lehetőséget egy magasabb osztályban való szereplésre, megmérettetésre. Úgy gondolom, hogy tettük a dolgunkat, alázattal, nagy szeretettel. Boldog vagyok, hogy így döntöttem, hogy futballista lehettem, és hogy ez Baján volt, mert ez a 11 év kitörölhetetlen, szép emlékekkel teli. A régi-ekkel, egykori játékosársakkal minden évben karácsony előtt, december második péntekén

találkozunk a Duna Wellness Hotelben. Sajnos a cseréket is beleszámítva már egy csapatnyian nincsenek közöttünk, többek között *Majzlinger Sándor, Popp László, Prikidánovics Dániel* barátom, akivel egyidőben kerültünk ide, legutóbb meg a nálam fiatalabb *Harsányi Józsi* távozott...

- *Mindig is a középpályán játszottál játékmesterként?*

- Az ifiben nagyon sokáig csatárt játszottam, tehetséges támadóként tartottak számon, és amikor katona lettem, kerültem egy sorral hátrébb. Az akkori edző úgy gondolta – mivel akkor is már elég nagy munkabírású voltam –, hogy onnan még jobban tudnám támogatni a csatárokat. Tetszett is a feladat nekem, és Bajára már eleve középpályásként kerültem. Abban a csapatban, amelyikkel felkerültünk, nagyon sok jó játékos volt, és mindig akadt 4-5 fő, aki pillanatnyi formája alapján húzta a gárdát egy-egy meccsen, és a következőn megint mások. Idővel aztán, ahogy változott az összeállítás, ahogy kopott a régi sikercsapat, úgy léptem én is egyre előrébb, és talán az itt eltöltött utolsó 4-5 évemben volt igazán igaz, hogy úgymond játékmester, meghatározó alapember lettem. Szerencsére ezen hosszú időszak alatt nagyon ritkán fordult elő, hogy a nevem nem szerepelt a kezdőcsapatban, és az év végi értékeléseknél nem voltam az élbolyban.

- *A korod miatt távoztál '92-ben Bajáról?*

- Eredetileg nem így terveztem, bár 34 éves voltam, amikor egy félreértés miatt itt Baján bezárult előttem a kapu. Ez azóta is kicsit tüske bennem, de nem árnyékolja be az itt eltöltött nagyon szép 11 évet. Lehet, hogy én is kissé makacs voltam, vagy úgy gondoltam, hogy ez az időszak, és az alatta nyújtott teljesítményem feljogosít arra, hogy ne eddzek annyit, mint amennyit az akkori edzőm akar. Már csak heti négy délután szerettem volna készülni, de ebben nem tudtunk megegyezni, ezért válás lett a vége. Mintegy 420 bajnoki és kupamérkőzésen játszottam a Baja színeiben. Azóta is bánt a dolog, ugyanakkor olyan időszak kezdődött az életemben, amely megint sikerekkel és szeretettel teli. Ha van ilyen, akkor újra éltem a '80-as évek elejét, ezért örülök is neki, hogy így alakult. Még '92 márciusában Kalocsára kerültem, a megye I. osztályban 9. helyen álló, teljesen szétesett csapat benyomását keltő társasághoz, és végül ez a szedett-vedett gárda a vezérlettemmel befutott a 3. helyre. Kalocsán ettől számítják az újkori futballtörténelmet, mert az én hozzáállásom, játékom megindított egy olyan folyamatot, amit a következő évben bajnoki cím, majd utána ragyogó NB III-as szereplés követett, és ugyan én már nem voltam ott, de végül

feljutottak az NB II-be is. A korábban a megszűnés szélén álló megyei csapattól ez nagyon nagy út volt. Kalocsa után kisebb vándorlásba kezdtem, játszottam Kunbaján másfél évet, Nagybaracsán is fociztam, majd utolsó állomásként visszakérültem Sükösdre, ahol szintén másfél évet töltöttem. Sikeres volt ez is, mert érmet szereztünk a megye II-ben játszó csapattal, és ott is megpezdült kissé a labdarúgóélet.

- *Hogyan lettél edző?*

- Sükösdön egy év után merült fel a gondolat, hogy vállaljam el az együttest, mint játékosedző. Igazából nem volt új a feladat, mert már korábban Kalocsán is ilyen játékos-pályaedzőként ténykedtem, mert az a gárda sikerre éhes volt, és az edzőnk ugyan nagyon rendes ember volt, de a fizikai terhelést nem merte-akarta felvállalni, viszont a csapat kérte, hogy kicsit eddünk többet. A vezetők engem kértek fel, hogy ezt irányítsam, és utóbb ezt siker koronázta. Ekkor úgy belekóstoltam az edzőskedésbe, aminek az íze aztán Sükösdön következett. Menet közben Bajára is többször hívtak edzőnek, de nem vállaltam, mert a mai napig imádok focizni, és mindig úgy éreztem, hogy amíg tudok segíteni csapatoknak – még ha a megye II szintjén is –, akkor inkább segítek, meg a magam szóraztatására is játszom. Ez tartott 1999 elejéig, akkor viszont úgy éreztem, hogy talán a bajai vezetőktől ez az utolsó kísérlet, mivel addig rendre visszautasítottam őket. Komoly töprengés után ezúttal elvállaltam, ami azt is jelentette, hogy játékos-pályafutásomnak végét kell vetnem. Az edzőváltás nem kis viharokat okozott az egyesületen belül és kívül is, szerencsére számosan örültek annak, hogy én kerültem a csapat élére, de akadtak olyanok is, akik ez ellen sokáig áskálódtak. Úgy voltam ezzel, hogy az embernek inkább legyen száz irigye, mint egy, aki sajnálja.

- *Sikeresen indult pályafutásod.*

- Egy tehetséges, fiatal csapatot vettem át *Raffai Ruditól*, akivel játékosként is váltottuk

A feleségével, Rózsával

egymást: ő 1992-ben jött Bajára. Aztán az öregfiúkban sokat szerepeltünk együtt, és nagyon jó sportbarátság, kölcsönös tisztelet alakult ki köztünk. Fegyelmezett társaságot kaptam, amelynél az volt a feladatom, hogy a játékoságot és az eredményességet fejlesszem, ami ragyogóan sikerült, mert olyan gárda volt, amely éhes volt az újra. Amikor átvettem, úgy gondoltam, hogy a csapat közelebb áll hozzám, de azért kellett némi idő, hogy megismerkedjünk egymással, megismerjük egymás stílusát. Nagyon örültem, hogy ilyen sikerre éhes, pozitív töltésű társasággal dolgozhatok együtt. Sok mindenben emlékeztetett ez a csapatszellem arra az időre, amikor én idekerültem Bajára. Több, az osztályánál jobb képességű, tehetségesebb játékos volt abban a csapatban.

Segítette a helyzetet, hogy akkor végeztem egyszerre a TF-en a szakedzőit, valamint az edzőképzésben az UEFA B-licenccel tanfolyamot, így sok olyan anyag került a birtokomba, ami egyébként a fejemben volt, de tanulmányaim segítettek a gyakorlati átültetésbe. Edzőként nekem volt egy játékfelfogásom, stílusom, ami bizonyos embereknek tetszett, másoknak pedig nem, de úgy gondoltam, hogy egy igazi futballistának a hozzáállásával, akarásával nem lehet gond. Két dolgot kellett átültetnem: azt az alázatot és lelkes-

dést, ami az én pályafutásomat is jellemezte, illetve azt, hogy a futball játék, ezt játszani kell. Csapatagként mindenkinek megvan a maga feladata, és arra kell törekednie, hogy minden nap a legjobbat hozza ki magából. Ezt sikerült megértetnem velük. Az is előnyös volt, hogy szinte aktív játékosként vágtam bele, hiszen az előző ősszel még az NB III-ban fociztam, tele voltam energiával és bizonyítási vágygal, a hétközi edzéseken nagyrészt én is beszálltam. Döcögősen indult a kezdet, mert '99 elején rosszabbul szerepeltünk, mint elődöm idején, de április-május körül már láttam biztató jeleket. Volt egy kiváló mentorom *Rónai Sándor* személyében (az ő irányításával jutott fel '82-ben a BSK az NB II-be, és ért el ott 8. helyezést – Z. L.), aki azt mondta, hogy figyelj öcsém, csináld ezt így tovább, mert látom kintről, a lelátóról, hogy változik a csapatod. Ősszel nekivágtunk, menet közben kaptunk egy-két nagy pofont, az helyretette a csapatot, és idény végén magabiztosan nyertük meg az NB III Alföld csoportját a BLSE-vel. Ezzel jogot szereztünk, hogy részt vehessünk egy kvalifikációs bajnokságon, ahol másodiknak kellett lenni, amit teljesítettünk is. Hozzá tartozik, hogy az NB II az akkori rendszerben valójában a harmadvonalat jelentette, mivel volt NB I B is.

- *Két év elteltével kiesett a csapat, távoztál. Mi történt?*

- Az első évben biztosan bent maradtunk, a középmezőny végén, kilencedik helyen végeztünk a 12 csapatból. A következő évben viszont kiestünk. Az elnökség – megkérdezésem nélkül – hozott egy olyan döntést, amit a gyomrom nem bírt elviselni. Elengedtek nyáron meghatározó embereket, helyükre megye első- és másodosztályból igazoltunk játékosokat. A mezőny erősödött, mi gyengültünk. Akkor még nem volt meg a kellő határozottságom ezen a téren, illetve sohasem úgy gondolkodtam, hogy kit igazoljunk, hanem a meglévő anyagból akartam a legtöbbet kihozni, ezért volt, hogy csak bajai és környékbeli srácok játszottak a csapatunkban. Ezzel az együttessel is megpróbáltam kivívni a bennmaradást, ami nem sikerült, de kevésen múlt. Addigra már elmégesedett viszonyom a vezetőséggel is, így nem volt más megoldás, mint hogy távoztam. Egyébként a szezon elején volt egy igen érdekes helyzet, nagyon rosszul kezdtünk, ami utóbb megpecsételte sorsunkat. Eltelt hat forduló, egyszer sem aláztak meg minket, de mindig kikaptunk egy, vagy két góllal. Melyik edzőnek nem jut eszébe ilyenkor, hogy lemondjon? A hatodik verség után egész éjjel forgolódtam az ágyamban,

és elhatároztam, hogy másnap megteszem. Reggel hívott az egyik elnökségi tag, hogy menjek be egy megbeszélésre, na, gondoltam, nem is kell lemondanom, kirúgnak ők. Az irodába belépve láttam egy-két önelégtelt arcot, hogy na, mit akarsz mondani. Amikor ez kérdésként el is hangzott, begőzöltem, és mondtam, hogy semmit. Ha akarjátok, írjátok le, hogy kirúgtuk az Evanicsot, írjátok le, hogy ragyogóan sikerült a nyári erősítésünk, nem tartottunk ki mellette, pedig a szakmai munkájára nem lehet panaszunk. Ezzel fogtam magam és távoztam. Nem rúgtak ki, mai napig nem tudom, mi zajlott utóbb az irodában. A folytatásban zsinórban ötször nyertünk az ősz folyamán,

de a rossz kezdés, illetve az, hogy tavasszal is akadtak olyan mérkőzések – de ezt azt hiszem minden edző elmondhatja –, melyek alakulhattak volna így is, úgy is, de sajnos rosszul végződtek. A kiesést követően évekre magam mögött hagytam a bajai labdarúgást.

- *Mikor tértél vissza?*

- Utánpótlás-vezetőnek hívtak vissza 2010-ben, aminek nagyon örültem, mert időközben létrejött egy tehetséges szakembergárda, a klub kezdett felépülni. Azért kellettem, mert senki sem rendelkezett játékosmúltsal, ami szerintem az egész magyar labdarúgás baja, hogy elfelejtik azokat az ikonokat is, akik tesznek azért, hogy edzők legyenek. Sok klub esik abba a hibába, hogy ha valaki jó játékos volt, és van végzettsége, az jó edző is lesz. Ez nem így van, ezt százszor bebizonyították. Meggyőződésem, hogy kell, hogy az ember dolgozzon utánpótlásban. Igaz, én sem tettem, de annyira frissek voltak edzői képesítéseim, hogy átéreztem, játékosként mennyire jobb volt nekem az az edzésmódszer, amikor sokkal több labdás-játékos gyakorlatot végeztünk; beugrott, hogy annak idején mi mennyit is fociztunk, akár gyermekként, akár már a BSK-ban. Mindig versenyeztünk, ki rúg tizből több kapufát, vagy a „román játék”, ami kiváló fejlesztő volt: a tizenhatoson belül három a három ellen kapufát kellett löni, vagy gólt ívelni, nem izomból löni. Mindig jobb akartunk lenni barátunknál, csapattársunknál. Ezért is tartom, hogy az tud sikeres lenni, akinek van tapasztalata az utánpótlásban. Egy edzőnek bizonyos fokig pszichológusnak is kell lennie.

Tíz évet töltöttem az utánpótlásban, felépítettük a Bajai LSE hátszágát, sikeressé tettük kollégáimmal és vezetőivel. Később futballháború alakult ki a bajai labdarúgásban, ami nem sportszerűen történt, az én felfogásomban a pályán kell bizonyítani, nem a pályán kívül, mert a focit lábbal játsszák, nem szájjal! Ezért félreálltam. Azóta a partvonalon kívül vagyok, boldog életem van, de nem mondom, hogy nem hiányzik a futball. Sokszor álmodom is, hogy újra foglalkozom gyerekekkel vagy felnőttekkel, de azt, hogy játszom, nagyon ritkán. Az öltözői hangulat, egy-egy vidám történet köszön vissza.

- *Figyelemmel kíséred a BLC szereplését?*

- Nagyon-nagy szurkolója és támogatója is vagyok a felnőtt csapatnak, már csak azért is, mert egykori játékosaim, *Koch Tamás* és *Víszmeg Balázs* az edzők, de van mögöttük egy vezetőség, és támogatóként az önkormányzat is. Két mérkőzés biztosan van egy évben, amelyre kilátogatok, a Baja-Kalocsa és a Kalocsa-Baja, emellett alkalmanként meglekintek egy-egy meccset.

Képalá

- *Hogy élted meg a bajai labdarúgás válság-helyzetét, aminek következtében legalulról, a megye III-tól kellett újrakezdeni?*

- Nagyon sajnálom, hogy ide jutott a bajai foci. Mindig vannak tehetséges gyerekek erre a szintre, szurkolok nekik, kívánom, hogy legyenek Ők is sikeresek. Magam módján támogatom is a csapatot és várom, hogy minél sikeresebbek legyenek!

- *Volt edzői példaképed?*

- Két edző volt, aki nagy hatással volt rám, és baráti kapcsolatba is kerültünk, játékos-pályafutásom végén is nagyon jó sportbaráti kapcsolatot ápoltunk. Az első Rónai Sándor, aki mindent megmozgatott, hogy Bajára kerüljek. Akkor még nem tudtam, hogy mennyire bízik bennem, és látta azt, amit akkor még én sem tudtam, nem éreztem magamban azt az erőt, amit az itt a BSK-ban eltöltött időm bizonyít. Játékosként bizonyítottam: 11 év a bajai csapatban, 10 évig csapatkapitányként. Később ő volt, aki az edzői pályára biztatott, és újra azon dolgozott, hogy vállaljam a felnőtt csapat felkészítését. Ismét igazra lett, mert sikeres időszakot töltöttem a csapat élén. Hálás vagyok neki! A másik *Novák Dezső*, aki világlklasszis játékos volt. Pályafutása, megjelenése, futballról alkotott véleménye nagyon szimpatikus volt, és ugyan csak 1 évig volt munkakapcsolatunk, volt edzőm, de később is sokat beszélgettünk a futballról, mindig érdekelt a véleménye. Nagyon jó sportbarátok lettünk. Erre mindig büszke leszek!

- *Soha nem fordult meg a fejedben, hogy esetleg máshol, magasabb szinten is próbát tennél?*

- Volt lehetőségem, de akkor úgy döntöttem a családommal, hogy maradunk, amit később sem bántam meg. A mai napig élvezem a bajai emberek szeretetét, tiszteletét, és ez az amiért megérte! Engem minden ideköt, a családom, a vállalkozásaim, és igazából nem tudtam elképzelni, hogy edzőként elkerülök az ország másik felébe.

- *Családodról hallhatnánk néhány szót?*

- Feleséggel, Rózsával lassan 46 éves házasságunk leszünk, annyi ideje már, hogy kiválasztott, mert ez mindig így működik... Mindig támogattam, amikor játékos, vagy edző voltam, a hétvége menetrendjét mindig a foci határozta meg. Két gyermekünk és öt unokánk van. *Anett* lányom 17 éves koráig a Bajai EFSK együttesében kosarazott, nem volt kiemelkedő tehetség, de nagyon szorgalmas. Ezért is inkább tanulmányai mellett döntött, az MNÁMK-ban akkor volt végzős. Később férjhez ment, szült két gyermeket, egy fiút, egy lányt. Jelenleg Németországban élnek. *Martin* fiam is 17-18 évesen belátta, hogy focistaként nem tud karriert csinálni, pedig ballábas, pengés já-

tékos volt, de belé nem szorult az a szorgalom és akarás, ami Anettbe és belém. Azért a labdarúgástól nem szakadt el, elvégezte a TF-en a szakadóit, illetve UEFA A-licenctet szerzett, és az utánpótlás-nevelésben tevékenykedik a fővárosban. Korábban a Ferencvárosnál, majd az MTK-nál dolgozott, jelenleg a Budapest Honvédnál 6-14 évesek egyéni képzésével foglalkozik. Nem vagyok elfogult, de látszik az 20 év, amit beletett az utánpótlásba, az országban kevesen rendelkeznek ilyen tudással és képzettséggel a kisgyermek szintjén. Családos ember, felesége révén van két fogadott fiú unokánk, és egy közös kislány, aki még csak 3 éves, most ő a kincs a családban. A nagyobbak lányom gyermekeivel egyidősek. Ez az ötös nyaranta sok időt tölt nálunk; nem mondom, hogy nem fárasztóak, de sokkal több örömet okoznak ennél.

- *Feleségednek és Neked is van egy-egy ruházleted, de egészen más „műfajban”.*

- Az élet egyik legfontosabb eseménye a házasságkötés, feleségem a házasulandók öltöztetésében vérprofi. Eredendően menyasszonyruha-készítő volt, ma üzletében ilyen ruhát lehet kölcsönözni, illetve aki ide betér, családtag vagy szereplő, az örömszülőktől a gyermekekig bezárólag, mindenki megtalálja az alkalomhoz illő öltözetet. Én megmaradtam sportvonalon, 37 éve vagyok egyéni vállalkozó, sportruházattól az eszközökön át a technológiáig minden megtalálható nálam. Feleséggel-családom és a foci mellett ez a harmadik legfontosabb dolog az életemben.

- *A hetvenhez közeledve bírod még?*

- Idén 68 éves leszek, de a munka nem fáraszt, hiszen magam osztom be a szabadidőmet, és örömmel csinálom, mert vannak olyan pályázatok, melyeknél nem csak az anyagiak számítanak, hanem a feladat is. Egy céggel

közösen sporttechnológiát telepítünk, Baján az MNÁMK-ban, emellett a női és a férfi kosarasok is igényt tartottak tapasztalatunkra. Mindez köszönhető bajai sportkapcsolataimnak, az elmúlt 45 éves helyi jelenlétem ajándéka, hogy számítanak ránk, és szerencsére elvégzett munkánk tökéletes.

- *Milyen sportkapcsolataid vannak?*

- A sportbarátság nálam nagyon fontos helyet foglal el az életemben, szeretem is ápolni, a mi időnkben, játékoskoromban ez nagy divat volt. Bárhova mentünk az országban, mindenhol akadt 3-4 sportbarát, akiket meccs előtt üdvözlöttünk, a találkozó alatt nem volt pardon, nem kíméltük egymást, de lefújás után biztos voltam benne, hogy meghív egy sörré vagy üdítőre. Fordítva is így működött, amikor ők jöttek, akkor én voltam a vendéglátó. Edzőként játékosaimnál ez már nem volt, szóvá is tettem. Szerte az országban akadnak ilyen barátaim, pl. *Kisteleki István*, aki egykoron az MLSZ elnöke is volt, velem, ha nem is havonta, de fél évente felhívjuk egymást, beszélünk, örömmel találkozunk. Ő közel hat évvel idősebb nálam, és focistaként levezetni jött az NB II-be, ahol az egyik meccsen, mint rutinos játékos szembetalálkozott egy fiatal, agresszív palival, aki nem kímélte. Összevissza rugdostuk egymást, mert ő tapasztalt zsi-vány volt, én meg fiatal és lelkes. Innen ered a barátságunk... Olyan kapcsolat alakult ki, hogy szívesen jön le *Pisont István*, korábbi sokszoros válogatott labdarúgó, aki ellen bajnokim nem, de kupameccsen játszottam, és búcsúmeccsünkön is a Bp. Honvéd volt a vendégünk. A tavalyi halfőzésen *Bognár Gyuri* volt a vendégem, akivel sohasem játszottam együtt, de mivel bajai, megvannak a kötődései, egyébként pedig úgy gondolom, hogy a futballról alkotott elképzeléseink eléggé hasonlóak. ■

Barátokkal

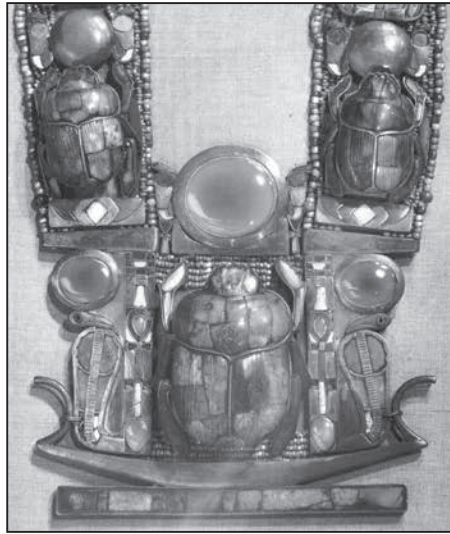
Csillagmítoszok az ókori Egyiptomban

Priskin Gyula

■ Az ókori Egyiptom életében és hitvilágában kiemelten fontos szerepet játszott az égbolt jelenségeinek megfigyelése. Ez egyáltalán nem meglepő, hiszen az égen látott fények – a Nap, a Hold, a bolygók, a csillagok – olyan látványosságok voltak, melyekkel semmi más nem vetekedhetett, és persze az égbolt jellemzően tiszta volt Egyiptom felett. A felsorolt égitestek mindannyian az istenek világának részét képezték. A napisten minden reggel megjelent a keleti horizonton, elűzte a sötétséget, és ezzel tulajdonképpen minden nap újrajátszotta a teremtés aktusát. Nappali bárkájával aztán átszelte az égboltot, nyugatra érve átszállt éjszakai bárkájába, majd ezzel átutazott az alvilág régióin, vagyis az éjszaka tizenkét óráján keresztül. Itt, a legsötétebb órában legyőzte ősellenségét, az *Apep* (görögösen: *Apóphisz*) kígyót. Ez az örök körforgás volt a létezés alapja, így kiemelten fontos volt, hogy a napisten mindig le tudja küzdeni az útjába kerülő akadályokat. A Hold, különösen persze a telihold, egyrészt a Nap éjszakai párja volt, és alakja szintén szorosan kötődött a túlvilági elképzelésekhez, hiszen havonta elfogyott („meghalt”), majd ezt követően újjászületett, példát mutatva ezzel az elhunytak számára. A csillagok szintén a túlvilág lakói voltak, akik fényes pontokként benépesítették annak különböző területeit.

Az egyik legnépszerűbb elképzelés szerint a Napot minden reggel egy szkarabeusz görgette fel az égboltra. A szkarabeusz állati ürülékből golyót formázott, ezt tolta maga előtt, és ebbe rakta a petéit. Az egyiptomiak párhuzamot láttak a bogár viselkedése és napkorong feltűnése között, amit az is erősített, hogy látszólag a szkarabeusz is a semmiből született, csakúgy ahogy a Nap is a semmiből jön elő reggelként. A napi szoláris ciklus egy másik magyarázata szerint *Nut*, az ég istennője volt az, aki minden reggel megszülte a Napot a keleti horizonton. Nutot gyakran ábrázolták olyan nőalakként, aki előrehajol és kinyújtott kezeire támaszkodik, ezzel megjelenítve azt, ahogy tulajdonképpen az ég is a föld fölé magasodik. Míg Nut hajnalban megszülte a Napot, addig este lenyelte azt a nyugati horizonton, és az éjszaka folyamán a napisten az istennő testében jutott vissza keletre.

A csillagok közül különösen fontos szerepet játszott a *Szíriusz*, amely nemcsak azzal vétette észre magát, hogy az égbolt legfényesebb csillaga volt, hanem azzal is, hogy szoros kapcsolatban állt a Nílus évenkénti áradásával. A *Szíriusz* – egyiptomi nevén

A napkorongot görgető szkarabeusz Tutankhamon egyik mellédíszén.

Szopdet, görögösen *Szóthisz* – viszonylag közel van az ekliptikához (a Nap látszólagos égi pályája az év során), ezért minden évben 70 napra eltűnt az égboltról: ilyenkor a Nappal együtt mozgott a nappali égbolton, ahol központi égitestünk sokkal nagyobb fényereje természetesen láthatatlanná tette. Aztán az egyik hajnalon, közvetlenül napfelkelte előtt rövid ideig újra megjelent a keleti horizont felett. Ezt az eseményt nevezzük a *Szíriusz* heliakus (Naphoz köthető) felkelésének, ami után a csillag újra megfigyelhetővé vált az égbolton. Maga az esemény július közepén történt, és ezután nem sokkal megérkezett az áradás is Egyiptomba. Természetesen nem volt ok-okozati összefüggés a két esemény között, hiszen a Nílus áradását az Etióp-magasföld esőzései idézték elő, de az egyiptomiak szorosan összekapcsolták a *Szíriusz* csillag heliakus felkelését és a folyó áradását. A víz előntötte a termőföldet, a növényzet a szárazság évszaka után újra kizöldült, Egyiptom földje újjászületett. A *Szíriusz* viselkedése és az újjászületés közötti kapcsolatot az is aláhúzza, hogy a mumifikálás folyamatának az egyiptomi források szerint 70 napig kellett

tartania, tehát ugyanolyan hosszú időszakot ölelt fel, mint ameddig a csillag láthatatlan volt. A csillagászati ábrázolásokon a *Szíriuszt* (Szopdetet) sokszor *Ízisz* istennő jeleníti meg. A *Szíriusz* nem messze található az égbolton a modern Orion csillagképtől, melynek környékén az egyiptomiak egy lépő istenalakot láttak, aki viszont *Ízisz* férjét, *Oziriszt* testesítette meg. Ezt a csillagképet *Szahnak* nevezték.

A csillagok egy másik nagyon fontos csoportja az északi égbolton helyezkedett el, és ezekről először a *Piramisszövegek*ből értesülünk. A *Piramisszövegek* az Egyiptomból fennmaradt legrégebbi vallásos szövegek, melyeket az 5. dinasztia utolsó fáraójának, valamint a 6. dinasztia uralkodóinak, illetve feleségeiknek piramisaiban találhatunk, ott írták fel őket a sírkamra és az előkamrák falaira (i.e. 24-21. század). Rövidebb mondások alkotják, melyek segítségével szolgáltak az elhunyt királynak ahhoz, hogy sikeresen elkezdje és beteljesítse létezését a túlvilágon, illetve megóvták őt az ott leselkedő veszélyektől. Összesen mintegy 800 ilyen mondás volt, de nem vették fel mindegyiket minden egyes piramisban, hanem ebből a nagyobb szövegcsoportból válogattak. Például *Unisz* fáraó piramisában, ahol először jelennek meg a *Piramisszövegek*, körülbelül 200 mondást rögzítettek. A mondásokból kiderül, hogy az elhunyt uralkodó egyik legfőbb törekvése az volt, hogy az égbolton csatlakozhasson a „pusztulást nem ismerőkhöz”, és közöttük folytathassa a létezését. A „pusztulást nem ismerők” mai szóhasználatlaltal a cirkumpoláris csillagok voltak, vagyis azok a csillagok, melyek az égi pólus környékén helyezkedtek el. Ahogy a Föld forog a tengelye körül, a csillagok látszólag az égi pólus mint középpont körül mozognak, ezért az ennek közvetlen közelében található csillagok soha nem buknak a horizont alá, mindig láthatóak az égbolton, azaz „örökké élnek”. Ebben az öröklétben szeretett volna tehát részesülni az uralkodó is.

A *Piramisszövegek* korában a túlvilági létezés a csillagok között a király és házastársa

Nut istennő, az Ökörcomb, Szah-Ozirisz és Ízisz-Szopdet (*Szíriusz*) ábrázolása Nakht koporsófedelén.

privilegiuma volt, viszont később ez az elképzelés már kiterjedt a népesség szélesebb körére is. Ennek jó példája a diagonális csillagtáblázatok megjelenése néhány olyan koporsón, amelyekben a regionális elitekhez tartozó személyeket temettek el i.e. 2000-1900 környékén. A táblázatokat a koporsófedelek belső oldalára festették, melyek szimbolikusan az égnek feleltek meg, és kétségtelenül valamilyen módon segítettek az elhunytak eligazodni a túlvilági létezés égi szféráiban. Ugyanakkor a táblázatok arról is tanúskodnak, hogy az egyiptomiak nyomon követték a csillagok éves mozgását, és ezzel együtt az éjszakai órák múlását. Minden éjszaka a csillagok keletről nyugat felé utaznak az égbolton, ahogy a Föld forog a tengelye körül. Annak következtében azonban, hogy a Föld szintén kering a Nap körül, egy meghatározott csillag minden egyes nap mintegy négy perccel korábban kel fel (már persze amikor látható az égbolton).

Ez az eltolódás azt eredményezi, hogy ha egy adott napon egy adott csillag az éjszaka végén jelenik meg a keleti horizonton, bizonyos számú nap elteltével már nem az éjszaka végén, hanem közepén, végül még több nap múlva már az éjszaka elején kel fel. Így a csillagok megfigyelésével nyomon lehet követni az órák múlását, és a táblázatok általános felépítése jól mutatja, hogyan tették ezt az egyiptomiak. Kicsit leegyszerűsítve, a táblázatok tizenkét sorból álltak, megfelelően az éjszaka tizenkét órájának, illetve 36 oszlopból, melyek mindegyike az egyiptomi civil naptár tíznapos periódusát („hetét”) jelenítette meg. Ezt kiegészítette egy plusz oszlop, az év végén beszúrt öt kiegészítő (epagomenális) nap számára. A táblázat celláiban csillagok vagy csillagképek neveit olvassuk, és ezek a nevek átlós irányban, jobbról balra és alulról felfelé haladva ismétlődnek, ahogy haladunk előre az évben (innen a diagonális csillagtáblázat elnevezés). Ebből tehát világos, hogy egy meghatározott csillag tíz napig mutatta az éjszaka utolsó óráját, majd tíz nap múlva az utolsó előtti órát, ismét tíz nap elteltével az azt megelőző órát, és így tovább. Minthogy minden egyes csillag tíz napig jelölt egy-egy órát, ezeket a csillagokat – vagy csillagképeket – dekánonknak nevezzük, a latin *deka* „tíz” szóból eredeztetve. Ki kell emelni, hogy a dekánon olyan eleme az ókori egyiptomi csillagászatnak, amely igazán egyedül, hiszen hasonló rendszert nem ismerünk más kultúrákból.

Bár a diagonális csillagtáblázatok dekánojainak általános elveit jól értjük, pontos működésük tekintetében sok részlet még most sem teljesen világos. Nem tudjuk például

Diagonális csillagtáblázat részlete Idu koposójának fedelén.

ul, milyen csillagászati esemény megfigyelése jelölte az órákat: a dekánon felkelése a keleti horizonton, áthaladása a meridiánon (az ég északi és déli sarkát összekötő képzeletbeli vonal a fejünk felett), netán lenyugvásuk a nyugati horizonton? Nem tudjuk, hogy a dekánon által jelölt órák egyenlő hosszúságúak voltak-e az egész év folyamán, vagy a hosszúságuk változott az évszakokkal (nyáron rövidebb, télen hosszabb órák). Nem utolsósorban meg persze nem tudjuk, hogy a dekánon pontosan melyik csillagoknak vagy csillagképeknek feleltek meg az égbolton. Egy dolog azonban bizonyos: i.e. 2000 körüli megjelenésük után a dekánon az egyiptomi történelem folyamán mindvégig fontos szerepet játszottak, igaz, a későbbi korokban nem táblázatokban tűnnek fel, hanem felsorolásokban, és olyan jelenetekben, ahol isteni figurákként felvonulva látjuk őket. Az i.e. 1. évezredre kialakul az az elképzelés is, hogy a dekánon valamilyen módon befolyásolja az ember egészségét, és az egyes dekánonok különböző testrészekre gyakorolnak hatást. Nem meglepő, hogy ebből a korból számos olyan amulett maradt ránk, amely egy dekánt megszemélyesítő isteni lény alakját formázza meg. Az amulett viselője így próbálta meg bevonni a dekánon jótekonny befolyását, illetve nyilvánvalóan abban reménykedett, hogy a dekánon esetlegesen ártó hatását kivédheti, és megelőzheti a betegségeket.

A bolygókról tudjuk, hogy az egyiptomiak két csoportra osztották őket, modern értelemben véve annak megfelelően, hogy a Földhöz viszonyítva a Naphoz közelebbi belső bolygókról (Merkur, Vénusz), vagy a külső bolygókról (Mars, Jupiter, Szaturnusz) volt szó. A külső bolygókat mind Hórusz isten megtestesülésének tartották. Így például a Marsot jellemzően a vörös *Hórusz*nak hívták, amit tulajdonképpen a legnyilvánvalóbb és leglogikusabb egyiptomi bolygóelnevezésnek könyvelhetünk el. Már a Piramisszövegekben megjelenik egy *Hajnali*

Isternek nevezett égi entitás, akit nem megfelelő módon gyakran a napfelkeltével összefüggésben említenek meg. A Hajnali Isten a Vénusszal azonos, ahogy ez egyértelműen kiderül a későbbi csillagászati leírásokból. A források azt is valószínűsítik, hogy az egyiptomiak tisztában voltak a Vénusz kettős természetével, tehát azzal, hogy a bolygó hol a napfelkelte előtt jelenik meg az égen az éjszaka végén, hol pedig napnyugta után az éjszaka elején (gondoljunk csak a magyar esthajnalcsillag elnevezésére).

Ozirisz isten, a túlvilág uralkodója, nem csak az Orion körüli csillagképként tűnt fel az égbolton, hanem alakja szorosan összefonódott a rendszeresen újjászülető Holddal is. Ez egyértelműen kiderül az Ozirisz mítoszáról fennmaradt legrészletesebb beszámolókból, *Plutarkhosz* görög történétíró i.sz. 1. század végén írt munkájából (*Ízisz és Ozirisz*). A történet szerint Ozirisz gonosz testvére, *Széth* titokban leméri fivére testét, majd ennek megfelelő méretű, pompásan díszített ládát készít, és egy ünnepi lakoma során annak ígéri, aki pontosan kitölti azt. A vendégek sorra kipróbálják, de természetesen a láda csak Oziriszre illik, viszont amikor ő belefekszik, *Széth* és segítői gyorsan lezárják a ládát, a Nílusba dobják, s így megölik őt. *Széth* cselszövéseinek leírása mögött nem nehéz felismernünk a holdciklusra utaló részleteket: a ládát csak részlegesen kitöltő vendégek a gyarapodó Hold fázisai, míg a pontosan beleillő Ozirisz a telihold megfelelője. Persze a mítosz későbbi fejleményei is egyértelműen utalnak a Holdra. Ozirisz hű felesége, *Ízisz* felkutatja a halott Oziriszt és a Delta mocsaraiban rejti el. *Széth* azonban a telihold fényénél rálel a holttestre és tizennégy darabra vágja azt, megfelelően a fogyó Hold tizennégy fázisának. Az Egyiptom földjén szétszórta testrészeket *Ízisz* azonban felkutatja, összeilleszti azokat, és varázserejével feltámasztja Oziriszt. Ily módon Ozirisz újjászületik, mint ahogy az új holdsarló is fel-

Ozirisz fején a holdkoronggal.

tűnik a nyugati horizont felett az következő holdciklus elején. Megjegyezhetjük, hogy az egyiptomiak sehol nem írták le olyan kerek történetként Ozirisz mítoszát, mint ahogy azt Plutarkhosz megtette (legalábbis nem maradt ránk ilyen beszámoló), azonban Ozirisz és a Hold kapcsolata az egyiptomi forrásokban is gyakran megjelenik. Erre mutatnak jó példát azok a kis bronz szobrocskák az i. e. 1. évezred második feléből, melyek Oziriszt holdkoronggal a fején ábrázolják, és amelyeket eredetileg az isten szentélyeiben helyeztek el hozzá forduló hívei, akik igyekeztek elnyerni a jóindulatát és ezzel együtt az öröklétet is.

Széth maga is megjelent az égbolt északi részén annak a hét csillagnak a képében, amelyet mi Nagy Göncöl vagy Nagy Medve néven ismerünk, s amely az egyik legkönnyebben beazonosítható csillagkép az éjszakai égen. Az egyiptomiak alapvetően egy ökörcombot láttak ebben a csillagalakzatban, és a kapcsolódó mítosz szerint ez az ökörcomb egy láncsal ki volt kötve az ég cövekéhez (mai fogalmaink szerint, az ég pólusához), amely megakadályozta azt, hogy a hét csillag a ho-

rizont alá bukjon. Széth asztrális megfelelője, az Ökörcomb – amely tehát szintén a már említett cirkumpoláris csillagok közé tartozott – így nem tudta követni *Szahot*, Ozirisz égi megtestesülését az Orion környékén, az alvilág mélyebb régióiba, amikor az lenyugodott a nyugati horizonton. Ez az égi elrendezés ily módon lehetetlenné tette Széth számára azt, hogy Oziriszt végleg elpusztítsa.

A görög-római korra (i. e. 4. század – i. sz. 4. század) Ozirisz kultusza már annyira elterjedt, hogy minden jelentős templom tetejére építettek kifejezetten neki szánt kápolnákat. Itt tartották meg minden év negyedik hónapjában azokat a misztériumokat, amelyeknek keretében megemlékeztek Ozirisz haláláról és feltámadásáról. Ilyenkor földből elkészítették az isten mintegy fél méteres fekvő figuráját, magvakat vetettek bele, majd több napon át öntözték. A kicsírázott gabona jelképezte Ozirisz újjászületését. Aztán a figurát kitétték a napra, a gabonát hagyták elfonnyadni, majd az így már élettelenné vált testet bebalzsamozták és eltemették a helyi temető arra kijelölt, szent területén. A legjobb állapotban fennmaradt és leghíresebb Ozirisz-kápolnák a denderai Hathor-templom tetején találhatók. A keleti oldalon elhelyezkedő második szentély mennyezetét díszíti az ókori egyiptomi csillaghit talán leghíresebb műemléke, a denderai kör alakú zodiákus. Ez a zodiákus kétségkívül azért tett szert akkora ismertségre, mert vegyíti a hagyományos egyiptomi csillagképek – például Szopdet, Szah, az Ökörcomb, a dekánon – ábrázolásait az állatövi jegyek figuráival, ráadásul ezt egy kör alakú mezőben teszi, ami később a nyugati kultúrában az égbolt kétdimenziós megjelenítésének sztenderd formája lett. Fontos kiemelni, hogy az állatövi jegyek, vagyis az a tizenkét csillagkép, amelyen keresztül a Nap látszólagosan átvonul az év folyamán, nem egyiptomi eredetűek, hanem a hellenisztikus korban alakulnak ki babiloni csillagászati előzményekre alapulva. Ezt – az asztrológiával szoros összefonódó – rendszert nagyon

hamar átveszik az egyiptomiak, és nem csak a horoszkópok készítése lesz népszerű az egyszerű emberek körében, hanem a zodiákus ábrázolásai megjelennek a hivatalos vallás szférájában is, a görög-római kori templomok mennyezetein.

Alapvetően két elképzelés létezik arról, milyen célból is helyezték el a zodiákust a denderai Ozirisz-kápolna mennyezetén. Az egyik szerint a zodiákus mélyen gyökerezik az asztrológiai hagyományban, és az égbolt ideális állapotát mutatja például azzal, hogy a bolygókat megjelenítő figurákat azon állatövi jegyek mellett tünteti fel, ahol azok úgynevezett egzaltációi vannak, vagyis ahol az asztrológia szerint a bolygók legnagyobb hatással fejtik ki a rájuk jellemző minőségeket. A másik értelmezés szerint a zodiákus bizonyos ábrázolásai konkrét csillagászati eseményekre utalnak, melyek fontos szerepet játszottak Ozirisz égi mítoszában. Ennek egyik példája a Halak csillagkép mellett látható, körbe írt *udzsat*-szem. A korongban megjelenő *udzsat* „ép szem” a telihold szimbóluma volt, és a telihold valóban a Halakban tűnt fel i. e. 52. szeptember 25-én, ráadásul ez a telihold két szempontból is különleges volt. Egyrészt ezen az éjszakán Egyiptomból megfigyelhető teljes holdfogyatkozás történt, másrészt pedig a telihold egybeesett az őszi napéjegyenlőséggel. Ez utóbbi esemény – mely évszázadonként kétszer-háromszor következik be – azért volt kiemelkedően fontos az egyiptomi csillagmitológiában, mert Ozirisz ilyenkor tulajdonképpen teljesen egyenrangú párja a

A denderai kör alakú zodiákus.

napistennek, hiszen a Nap és a Hold ugyanannyi időt tölt az égbolton, és a teli holdkorong hűen lemásolja a Nap járását, hiszen a keleti horizonton kel fel, átszeli az égboltot, majd hajnalhasadtával lenyugszik a nyugati horizonton. Ez a kozmikus pillanat jelölhette tehát Ozirisz újjászületését.

Az eddigiekből is látszik, hogy a csillagokhoz köthető mítoszok rendkívül fontos szerepet játszottak az ókori Egyiptomban, különösen a túlvilági elképzelésekkel összefüggésben. Ez a tudás nagyrészt elveszett akkor, amikor a kereszténység lépett az egyiptomi vallás helyébe az i. sz. 4–5. század folyamán. Ma az egyiptológusok a megfelelő – nem túl nagy számú, esetenként nehezen értelmezhető és sokszor töredékes – források vizsgálatával

igyekeznek minél több részletét feltárni az ősi csillaghitnek. Ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy bizonyos elemei ennek a csillagmitológiának a mi saját kulturális örökségünknek is a részét képezik az asztrológia rendszerének köszönhetően. Ahogy említettem, a dekánek eredetileg olyan csillagok és csillagképek voltak, amelyek az éjszaka óráit jelölték, majd később isteni alakokká lényegültek át, akik valamilyen módon hatással voltak az emberek életére, elsősorban a jólétükre és egészségükre. Amikor a hellenisztikus korban kialakul az asztrológia, a dekánek beemelik ebbe a rendszerbe úgy, hogy minden egyes állatövi jegyet három tízfokos részre tagolnak, és ezeket megfeleltetik egy-egy dekánnak. Ebben a formában tehát a dekánek mind a mai napig

tovább élnek, noha természetesen eredeti kapcsolatuk az idő múlásának nyomon követésével elveszett. Szintén egyiptomi örökség a Mérleg csillagkép – állatövi jegy – asztrológiában használatos jele (d). Ez tulajdonképpen egy kissé módosított hieroglifa, amely a horizonton felkelő napkorongot ábrázolja. Jelenleg még pontosan nem tudjuk miért, de a démotikus nyelven írt egyiptomi asztrológiai szövegek ezzel a hieroglifával jelölték a Mérleg csillagképet, és aztán ez a gyakorlat általánossá vált, és mind a mai napig fennmaradt.

(A szerző történész, az SZTE BTK Ókortudományi tanszékének adjunktusa; írása a Bajai Honpolgár-estek keretében 2025. április 25-én megtartott előadásának szerkesztett változata.) ■

Karácsony és újév Argentínában

Várnai Villő

■ Több mint egy évvel ezelőtt jelentkeztem egy cserediák-programba, mégpedig a Rotary Club szervezetén keresztül. Ez lehetőséget kínál arra, hogy megismerkedhessünk egy másik ország nyelvével, kultúrájával, szokásaival és életvitelével fogadó családokon, barátokon és az iskolán keresztül. Természetesen a Rotary szervezett programjai is sokban hozzájárulnak ehhez az élményhez. Ennek révén kötöttem ki Argentínában, hogy a spanyol nyelvet és az argentin kultúrát megismerhessem, megélhessem.

Sokan kérdezték tőlem, hogy milyen érzés volt az ünnepeket a világ másik felén tölteni. Más kultúra, más emberek és még az évszak sem egyeztetett. Talán a legnehezebb része az adventi időszak volt, amikor napról napra kellett elengednem mindazt, amit eddig a karácsony kapcsán megszokhattam. December elsején nem nyitottam ki a kalendárium első ablakát, hatodikán nem járt nálunk a Mikulás (helyette január hatodikán Vízkeresztkor a három királyok hoznak ajándékot), és vasárnaponként nem égtek víg fényel a gyertyák. De ettől még az élet ment tovább olyan „argentinosan”: a vakáció alatt hajnalig tartó beszélgetések, biliárd partik zajlottak, és rengeteg *mate*.

A *matéra* és „*matézásra*” kicsit kitérek, mert többet érdemel. Argentínában éli legnagyobb reneszánszát, de több latin amerikai országban ismeretes. Ez egy ceremónia, közösségi élmény, amelyet nap mint nap megosztanak egymással: egy faragott fába vagy hagyományosan kiszáritott tökbé teszik a *yerba matét*, majd pontosan 80 fokkal vízzel felöntik. A vizet mindig utántöltik

és adják tovább, közben a legváltozatosabb dolgokról beszélgetnek. A *mate* természetesen egyedül is fogyasztható, de ez hagyományosan társasági élmény. A *yerba* az ország egész területén megtalálható, de a változatos időjárás miatt mindegyiknek másfajta aromája van, ezért megéri minél többfélélt kipróbálni.

Visszatérve az adventhez, szerezhettem volna naptárt, vagy készíthettem volna koszorút, de rugalmasságot és nyitottságot szerettem volna mutatni az ünnep felé, és nem a család hiányát és szokásaink nemlétét akartam erősíteni. Nem a régi emlékekre, hanem az új élményekre alapoztam, hogy a legnagyobb érdeklődéssel fogadhassam be az itteni karácsonyt. Viszont az ajándékok terén a jó öreg magyar karácsonyi édességek bemutatása mellett döntöttem. Nyilvánvalóan bajai minőségű halászlévet esélyem sem volt összehozni, inkább egy klasszikus és egy újragondolt szaloncukorral leptem meg a *catamarcai* családom.

Az ünnepeket egy kedves meghívás révén teljesen új közegben töltöttem San Juanban, egy másik provinciában, új emberekkel, akikkel addig sosem találkoztam, de miért is ne halmozzam a kihívásokat? Emiatt jó kilenc órás buszút várt rám, amit

bármikor megismételnék, mert igaz ugyan, hogy részben éjszakai utazás volt, de egy darabig még láttam a gyönyörű tájat, az óriási zöldellő hegyeket és füves pampákon legelő marhákat. Szép lassan elnyomott az álom, és amikor közel az úticélhoz felébredtem, már kanyonok vettek körül, és a holdvilág világította meg a sivár hegyoldalt: monumentálisak voltak, nagyon szép csillagos este volt.

A 24-i délelőtt készülődéssel telt. Egy majonézes, almás, zelleres salátát csináltunk és a híres *vitel tonét*, ami egy főtt marhafelsőcomb halas, kapribogyós fűszeres szószba pácolva. Kitaláltam, hogy pár rúd bejglit is igazán csinálhatnék (az ötödik boltban sikerült mákot kapni), végül nagy érdeklődés övezte, ezért egy gyorstalpaló tanfolyamot is tartottam, nagyon jól végződött, mert nagy szerencsémre nem repedt ki.

Képalá

A karácsonyozást szenteste tíz óra körül kezdtük, egy nagycsaládi vacsora keretein belül. Hidegtálak, majonézes saláták, az elmaradhatatlan *asadó*, ami nagyon jellegzetes argentin lassan grillezett hús, általában marha, de aki nem ugrál a marháért, annak sült csirke is volt, valamint végeláthatatlan tocsogós majonézes sonkás sajtos szendvicsek (*miga*) társaságában kezdtünk. Az asztal mellett készültek a húsok, és medence is volt a kertben, így a nyári hangulat adva volt.

Itt nincs annyi karácsonyi süti, mint nálunk, csak egy karácsonyi édes kenyérnek fordítható sütemény, ami olyasmi, mint egy panettone, csak kevésbé kelt. Azért így sem maradtunk cukorokk nélkül, mert a szokásos kombinációk jelen voltak, *flan dulce de lechével*, gyümölcssaláta fagyival és az általánosan készített házi bejglivel. A sütés után már nem volt sok hátra éjfélig, még beszélgettünk kicsit, majd amint éjfél ütött az óra, felálltunk, mindenkivel koccintottunk, és boldog karácsonyt kívántunk egymásnak. A felnőttek pezsgővel, a gyerekek kólával jártak körbe köszönteni az ünnepet.

Eközben *Papa Noel* (aki talán a mi Mikulásunknak feleltethető meg) meghozta az ajándékokat, és a család besereglett a nappaliba a műfenyő köré, a fiatalabbak nagy lelkesedéssel járkáltak a fa körül, fülig érő mosollyal osztották szét a fa alatt megbúvó ajándékokat. Miután mindenki kibontotta a csomagokat, felavattunk néhány újonnan kapott társasjátékot. Majd kiültünk a teraszra beszélgetni, nagyon családias volt a hangulat, sokakkal csak akkor ismerkedtem meg, de olyan szeretetteljes volt, valódi családtagként kezeltek. A környéken rengeteg tűzijátékot lehetett hallani, egyet-kettőt láttam is.

Nagyon emlékezetes este volt, azért is, mert még sosem ettem 37 fokban bejglit.

Hajnali kettő körül elkezdett oszlani a tömeg, háromra mi is hazaértünk, már ideje volt lefeküdni, mert még aznap folytattuk az ünneplést.

Délelőtt későn ébredtünk és addigra az itteni fa alatt is megnézhattuk az ajándékokat. Én többek között egy eredeti Rubik-kockával leptem meg őket. Majd megebédeltünk, nagyon hasonló volt, mint az előző napi vacsora, csak másfajta salátával. A szieszta alatt még pihentünk, beszélgettünk majd megindultunk a következő úticél felé, ami egy medencés parti volt a család barátai házában.

Otthon is nagyon divatos az ünnepek körül termálfürdőbe menni – én soha nem mennék –, de valahogy itt nagyon jólesett a melegben egy kis felfrissülés, mindenki így volt ezzel, szóval belevetettük magunkat a vízbe. Majd pár órával később újabb hidegtálakat és *focacciát* ettünk. Sötétedésig maradtunk, majd egy kései vacsora után tértünk nyugovóra.

Másnap megkérdeztek tőlem, hogy ki tudom-e rakni a Rubik kockát. Emlékszem, hogy a bátyám meg akart rá tanítani, amikor még kisebb voltam, de valahogy nem érdekelt. Viszont akkor úgy éreztem, mégsem hagyhatom kirakatlanul, hát utánaolvastam, videókat néztem, és végül sikerült kirakni a kockát a 26-i nap szorgalmas próbálkozása után. Velem együtt örültek, amikor végre sikerült befejezmem, majd az egyetlen cifrázással, amit még régről ismertem, a mozaikkal zártam az előadást. Ezt egy finom fagyival is megünnepeltük.

A két ünnep között kirándulgattunk kicsit, mert ha már ilyen nagy távolságot megtettem, akkor lássak is túl a városon. Egyik nap egy közeli tónál, a *Dique de ullumnál* töltöttük a napot. *Asadót* ettünk, úsztunk és kajakoztunk egész nap, jót tett kicsit ledolgozni azt a sok kaját, amit karácsony alatt

elfogyasztottam, mert ugye nekem mindent kötelező volt megkóstolni, mondván: „*egyszer karácsonyozol itt Argentínában*”.

Egy nemzeti parkot is körbe szeretünk volna járni, a híres *Valle de la Luna* parkot, de sajnos a nagy esőzések miatt le volt zárva. A városban nagy meleg van, de ha elhagyjuk

a körzetet, sokkal szelesebb és felhősebb az idő, esővel viszont nem számoltak. A szilveszterre készülve ismét a karácsonyi menüsört ehettük végig, ugyanazt a saláta alapot készítettük, csak kicsit felturbóztuk. Este nyolc órakor felhívtam a kedves családom hogy boldog új évet kívánhassak nekik, és hogy esetleg valami jó tanácsot adjanak a még óévben rekedt lányuknak. (Mínusz négy óra az időeltolódás.)

Este több mint ötven emberes rendezvényre mentünk, egy szabadtéri vacsorához terítettünk. Szépen lassan érkezett a tömeg, egyre többen lettünk, majd megkezdtek az evést, hússal töltött *empanádokkal*, frissen szelt sonkával, majd következtek a saláták és a frissen sült húsok, nagy tálakkal jártak körbe és kínálták a finomabbnál finomabb és zsírosabb falatokat. Több mint egy órán keresztül ettünk, és még a desszertekig sem jutottunk el! Éjfél előtt kicsivel az édességek is előkerültek. Fogalmam sincs, hogy képesek ennyit megenni; azt hiszem ők is azt vallják, mint az egyszeri magyar: amit ma megehetsz, ne halaszd holnapra!

Az új évet itteni szokás szerint kezdtük, azaz mindenkit egy puszival köszöntöttünk. Miután ezzel a roppant időigényes feladattal végeztem, már huszonöt perc eltelt az újévből, és csak ekkor válaszoltam a sok üzenetre amit kaptam. Nagy örömmel láttam, hogy az itteni barátaimon kívül páran otthon is kitarítottak hajnali négyig. Pár perc múlva visszacsöppenne a jelenbe már egy tálca jégkrémmel jártak körbe, mondván, hogy a beszélgetéshez kell az energia, és egy nagy tál szőlő is megjelent az asztalon. Teljesen véletlenül épp a szőlő természetője mellé ültem le, így az újévi első hosszabb beszélgetésem a szőlőről és borvidékekről szólt, szerencsére koromhoz képest sok tapasztalatom van a témában.

Majd hajnali háromkor a korombéli fiatalok elkezdtek oszolni, hogy elmenjenek a szilveszteri partikba. A felnőttek pedig hajnali négy körül indultak haza, én is velük tartottam, majd megtámadtam az ágyat, és aznap tizenegyig senki sem hallott felőlem.

Az ünnepekkel együtt a kirándulásom is végéhez közeledett, de nagyon megérte. Sokat tapasztaltam és sok szép élménnyel és egy kis súlyfelesleggel is gazdagodtam. Cserediáknak lenni kicsit sem hasonlít egy nyaraláshoz, más elvárásokkal vágsz neki, még hozzá egyedül. Visszatérve a provinciámba szintén új élmények sora várt, de azért mégis csak nehéz úgy búcsút inteni, hogy idegenként érkezel, majd nagyon jó barátságok alakulnak ki, így ismerősként távozol azzal a reménnyel, hogy találkoztok még. ■

Képalá

Fenn és lenn az életben

Kárpáti Jonatán új kötetéről

Mayer János

■ Ez az a kiadvány, amely akár a *Bajai Honpolgár Könyvek* sorozat legújabb darabja is lehetett volna. Ennek minden alapja meg is lenne, hiszen szerzője idestova bő évtizede rendszeresen jelentkezik lapunkban novelláival, e kötet több darabja is a *Bajai Honpolgárban* jelent meg először. (Büszkén említi is mindezt a fülszövegben.) Ezen túl abszolút helyi szerzőről van szó, aki számos történetének alapját a helyi valóságból meríti, némely helyszínére a bajaiak könnyen ráismerhetnek. Másrészt azért is, mert e korábbi megjelenések is megmutatták, hogy *Kárpáti Jonatán* sokat megtanult az írói mesterség fortélyaiból, elbeszéléseinek, novelláinak jól felismerhető nyelvezete, sajátos atmoszférája van – vagyis a minőséget sem kell már senkinek sem bizonygatnia. A legtöbb sztori mögött elgondolkodtató dilemma, de legalábbis keresett erkölcsi tanulság van, amelyet azonban véletlenül sem kíván olvasója szájába rágni. Sokkal inkább gondolkodásra, mérlegelésre készíti anélkül, hogy azt sugallná: egyetlen igazság létezik, amelyet most feltárok előtted. Az sem véletlen, hogy némely novellája kérdésfeltevéssel zárul vagy a lezáratlanság érzetét kelti, ám ez ebben az esetben nem hiányosság, hanem tudatos szerzői fogás.

A *Páternoszter* c. novellagyűjtemény – amely szerzője második önálló kötete a *Perspektívák* (2015) után – végül a szerző magánkiadásában jelent meg. Ezzel kapcsolatban korábbi tapasztalatok némi óvatosságra intik az olvasót, de jelen esetben a más kiadványok esetében látott hiányosságokkal nem találkozunk. Mind külső megjelenésében, mind szerkesztésében tudatosan átgondolt, igényes kiadvány ez, amelyet kézbe venni és olvasni is kellemes. A kötet láthatóan tipográfiai értelemben is „ki van találva”, talán a dőlt betűs írásmódot lett volna érdemes gyakrabban alkalmazni egyes idézett párbeszédet, belső monológok esetében. Lehet, hogy én a köszönetnyilvánításokat is inkább a végére helyeztem volna el az a lelegeje helyett, de ez nem szakmai, inkább ízlésbeli kérdés.

A címválasztás is nagyon tudatos, nemcsak azért, mert a címadó novella a kötet tengelyében helyezkedik el – és sok tekintetben tartalmában is központi szere-

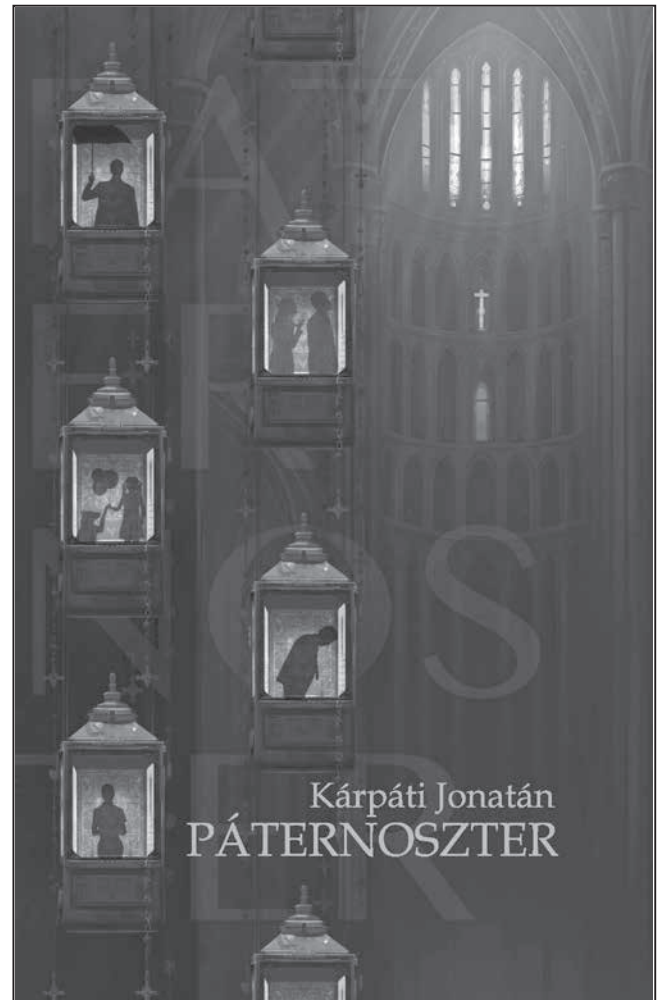
pet tölt be –, hanem a címet adó szó több jelentése okán is. Hiszen a kifejezés utalhat – mint az azonos című történetben – a folyamatosan fel-le haladó felvonó alkalmatosságra, amely életünk metaforája is lehet, hiszen magunk is törhetünk magamba és megélhetünk szörnyű mélységeket, akár gyors egymásutánban is. Másrészt utalhat a Miatyánk latin nyelvű kezdősorára is, hiszen a kötet több szövegében is van utalás a transzcendenssel való kapcsolatra, a hit és remény kérdésére is, de ez sem valami „prédikálós” módon, hanem a kritikus, modern, de hinni akaró ember nézőpontjából történik. Nagyon igényes a kötet borítója (*Kiss Roland* munkája): a sötét tónus adja az alapot, ebben körvonalazódnak a páternoszter fényei és a benne haladók árnyékai, oldalt pedig egy homályos templombelső sejlik fel – mindez akár arra is utalhat, hogy a fény és az árnyék is része az életünknek. Ez pedig azért is van így, mert ez a kötet leginkább az élet-

ről (meg kicsit a halálról) szól: történeteit az élet (és a halál) ihlette, és azt is sugallja, hogy szerzője nagyon szeret élni, bár megtapasztalta a halál közelségét is. Kárpáti Jonatánt megédzette az élet (és a halál) az elmúlt években, de ez a kötet azt bizonyítja, hogy megélt tragédiákból valami jó is születhet. Erre utal a kötet ajánlása, de több írás közvetett vagy közvetlen szövegi utalása is, ám ez a novellacsoport véletlenül sem a kétségbeesésről vagy az önsajnálatról/sajnálattatásról szól. Inkább azt mutatja meg, hogy még a legkilátástalanabbnak tűnő helyzetekben is találkozhatunk olyan apróságokkal, emberi gesztusokkal, amelyek az élet értelmét adják. Viszont ez magyarázza azt is, hogy miért viszatérő helyszíne több írásnak szegedi klinika

gyermek intenzív osztálya, illetve miért jönnek elő olyan gyakran az annak a környékén szerzett élmények. És azt is, hogy miért került a kötet címadó novellája – cikluson kívül – a kiadvány tengelyébe.

A kötet írásai négy szerkezeti egységbe sorolódnak, mindegyik egy-egy évszakhoz kötődve került valamely ciklusba. (Többségüknél ez a megírás idejével is összefügg.) Minden ciklust három-három haiku vezet fel; ezek ugyan – mint azt a szerző a tartalomjegyzék alatt meg is jegyzi – nem összefüggő szövegek, valamiképp mégis összekapcsolódnak, és legalább egy közülük mindig valami reményt sugároz.

A kötet írásai igen tágra értelmezik a novella műfaját, és annak sokféle altípusába sorolhatók mind szerkezeti megoldásaik, mind tematikájuk alapján. Van az írások között hagyományos, történetet elbeszélő, csattanóval végződő, van benne már-már verses, illetve szinte kizáró-

lag párbeszédre épülő írás, de elsősorban lelki tartalmakat, erkölcsi kérdéseket, filozófiai problémákat feszegető, afféle „lírai novella”, de még abszurd jellegű is. A terjedelem is igen változatos: a legrövidebb írások az egy oldalt sem érik el, a hosszabbak (pl. a misztikus hangulatú *Az idegen*) a tízet is meghaladják. Ami pedig tematikát illeti, a legtöbb szöveg egy-egy a mindennapi valóságból kiemelt élet- vagy zsánerkép, amely alighanem megélt élményeket továbbgondolva született meg, de vannak nyilvánvalóan önéletrajzi elemeket is hordozó írások is, mint ahogy az is látszik, hogy némelyik közülük konkrét alkalomra (nőnap, halottak napja) vagy pályázatra született. (A *Kölcsön-macska* például épp a részben *Bajai Honpolgár* által kiírt megmérettetésen kapott elismerést.) Némelyik szöveg lehet, hogy inkább már a tárca vagy a tárcanovella kategóriájába lehetne sorolható; ezeket akár el is lehetne képzelni valamely újság hétvégi irodalmi mellékletében, ha olvasnak még olyat az emberek. Ez a sokszínűség is azt bizonyítja, hogy Kárpáti Jonatán az elmúlt időszakban alaposan megtanulta az írói mesterség legtöbb fogását, és elég biztos kézzel alkalmazza is azokat. Szövegei azt is megmutatják, hogy nem csak író, hanem olvasó ember is: sok novella tartalmaz irodalmi, bibli-

ai, kulturális utalásokat, párhuzamokat. (Persze ez utóbbiról azt gondolhatnánk, hogy magától értetődik, ha nem találkozunk volna néhány önjelölt írószennivel, aki a saját művein kívül semminek az elolvasására nem hajlandó, mondván: így lehet az eredetiséget garantálni.) Jó azzal is szembeülni, hogy a szerző által használt nyelv kellőképpen szabatos és változatos, egyedül a párbeszédnek egy részét érzem kissé mesterkéltnek, de legalábbis kevésbé életszerűnek.

Nem minden novella egyforma magas színvonalú, és nem is mindegyik és egyforma mélységig az emberi lélek rejtelmeibe, de a kötetet épp ezért jó egyben is olvasni: egy-egy súlyosabb téma, megrendítő/megdöbbenítő történet után nem is rossz kissé felengedni, a ború után a derű pillanatait is élvezni. (Kárpátinak finom, mértékkel adagolt, néha fanyar humora van, amelytől ugyan nem kell a hasunkat fognunk az állandó nevetéstől, viszont jól illeszkedik az írások hangulatához.) Az viszont igaz, hogy rá kell szánni az időt; némely novella elolvasása után érdemes néhány percre félretenni a kis könyvet, és átgondolni, mit is kaptunk az írótól. Nem könnyű, lefekvés előtti olvasmányt jelentenek tehát a *Páteroszter* novellái (legalábbis a többségük biztosan nem), de a komoly irodalom több is, mint

puszta szórakoztatás: elgondolkodtatás, önkifejezés is. Szerencsére a szerző nem tetszeleg valami nagy igazságosztó szerepében; írásai tanulságosak ugyan, de ezeket magunknak kell levonnunk. Történetei a magyar valóságból táplálkoznak, de – néhány apró utalást leszámítva – nem aktuális közéleti tartalmúak, hanem általános emberi, erkölcsi kérdéseket feszegetnek, amelyek egy része helytől és időtől is független.

Szemben korunk számos (köz)írójával, akik mindenben csak a rosszat, mai világunk élehetlenségét, az emberi faj (vagy a saját nemzet) pusztulásra ítéltességét, az élet abszurditását képesek meglátni és láttatni, Kárpáti Jonatán – a benne meglévő kritikai attitűd és sok rossz élmény ellenére – azt üzeni: igenis érdemes (és szép) dolog élni, igenis érdemes és szép lehet embernek maradni és fontos dolgokban hinni. Ez nem csak akkor igaz, ha sikereink csúcán legnagyobb magasságokban repülünk, hanem akkor is, ha a halál völgyében, a poklok poklában érezzük magunkat – mindig lehet kiút.

(Kárpáti Jonatán: *Páteroszter. Baja, 2025. A szerző magánkiadása. Ára: 3600 Ft. A kötet ünnepélyes bemutatóját 2026. január 16-án tartották az Ady Endre Városi Könyvtárban.*) ■

Hajós kép-regényes története

Mayer István

■ Magyarországon a képregény műfaja viszonylag későn jelent meg. Az Egyesült Államokban az 1940-es években szárbá szökkent irodalmi forma hosszú ideig nem volt kívánatos a szocialista blokk országában. Jó néhány évtizednek kellett eltelnie, hogy – ha nem is elsősorban amerikai mintára – hazánkban is felfedezték a képregény nyújtotta lehetőségeket. A magyar képregényrajzoló legenda, *Zórád Ernő* például számtalan kiváló feldolgozását készítette klasszikus, részben magyar irodalmi műveknek, többek közt a *Füles* folyóiratnak, jóval a nyugatról csempészett superhősös „comic bookok” korszaka előtt. A 90-es évektől után megnyílt a piac, a 2000-es évek után pedig magyar és nemzetközi szinten is a hagyományos könyvek piacának méltó vetélytársa a műfaj, amely megoldásaival jóval többet képes nyújtani, mint pusztán illusztrált szöveget.

A hosszúra nyúlt bevezető után fogjuk kezünkbe a Hajós történetét feldolgozó kötetet! A *Die Bilder-Geschichte von Hajosch*, illetve *Hajós kép-regényes története* címet viselő rövid, kétnyelvű kiadvány, mint a két névből kiderül, óvatosan bánik a műfaj meghatározással. A „Bilder-Geschichte” németül kevésbé utal képregényre – igaz, a *Comic-Book* ebben az esetben stílusidegen lenne – a „kép-regény” is kissé szégyellős, habár nyilvánvalóan a „regényes” kifejezéssel is játszik. Mintha a szerzők bocsánatot akarnának kérni azért, hogy ehhez a szokatlan műfajhoz fordulnak az ismeretterjesztés céljából, vagy éppen nem mozognának otthonosan a terepen. Pedig ez utóbbi a rajzolóra aligha igaz. *Bohner Ferenc*, aki a 90-es években az *Új Hajós* folyóirat egyik szerkesztője volt (itt jelent meg eredetileg az alkotás), *Giddy* szerzői néven képregényrajzolóként és karikatúristaként később sikeres karriert futott be.

A szövegkönyv szerzője *Szauter Terézia*, szintén hajósi származású pedagógus, a bajai MNÁMK korábbi főigazgatója, jelenlegi tanára. Hajós történetét több átfogó munka is feldolgozta már, így bőségesen állt rendelkezésre háttéranyag munkájához, ő ennél a munkánál *Bánáti Miklós* monográfiáját használta forrásul. Az írás során a nehézséget részben az adta, hogy a legfontosabb epizódokat ragadja meg, és természetesen olyan tömören fogalmazza meg, hogy a képregénykockákhoz igazodhasson. Úgyszintén kihívást jelentett a kötet lefordítása – a fekete-fehér baloldali kockák a magyar, míg a jobb oldali színesek a német szövegeket tartalmazzák –, hiszen nem mindig egyszerű a mondatok egy az egyben való megfeleltetése. Az átadott ismeretanyag gazdag, ugyanakkor néhol, különösen a második világháború idejét tárgyaló résznél kissé elkeni a németiségre rossz fényt vető eseményeket,

mint például a zsidók elhurcolását. A tömör megfogalmazás sajnos maga után vont az elbeszélés szárazsá válta, ha – tegyük fel – eltekintենek a képektől, meglehetősen unalmas történelemleckét kapnánk.

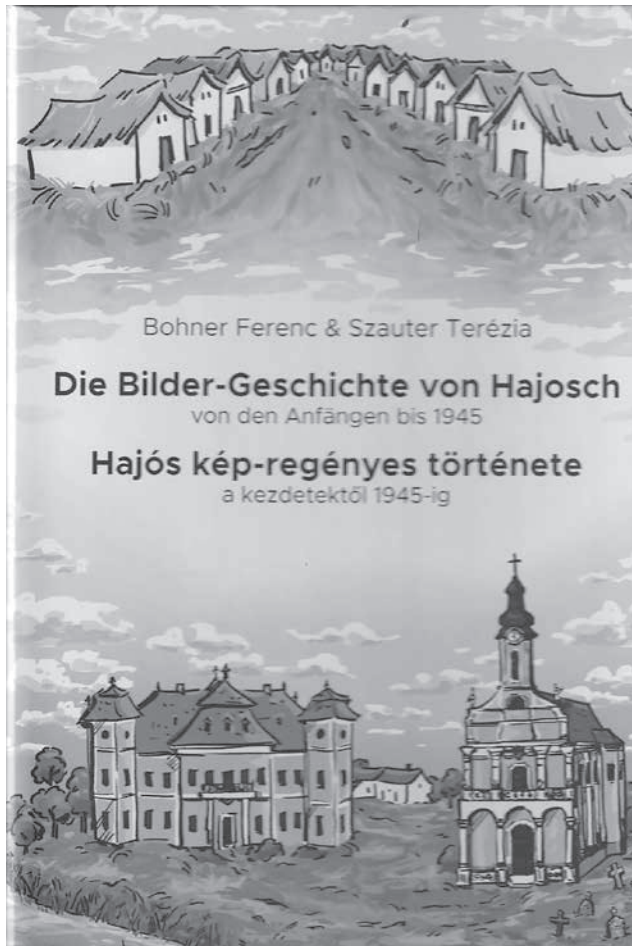
Nem igazán szerencsés a magyar és a német, illetve fekete-fehér és színes oldalak egy lapon szerepeltetése, mert így az olvasó figyelme könnyen elterelődik a másik szakasz irányába. Talán érdekesebb lett volna vagy egymás után szerepeltetni őket, vagy – ez bevett szokás kétnyelvű kiadványoknál – a kötet végétől visszafelé függőlegesen megfordítva elhelyezni az egyik változatot. A képregény forma, bár sok esetben megköti az alkotók kezét, számos lehetőséget is kínál. Nem kell például minden kockának egyforma méretűnek vagy formájúnak lennie, lehetőség van karakterek megszólaltatására is szövegbuborékok alkalmazásával, vagy éppen gondolatok, netán hangok ábrázolására is. Ez a kiadvány ezek közül eggyel se él, pedig egyikük-másikuk gazdagabbá és változatosabbá tenné azt. A képek egyszerűek, iskolások, nyomát sem látni bennük Giddy későbbi jellegzetes stílusának.

A mostani kiadvány újdonsága a német fordítás mellett a képek kiszínezése volt. Előbbi mindenképpen üdvözlendő, hiszen akár oktatási segédeszköznek is alkalmas lehet. Nem érdemes vitát nyitni arról, hogy a fekete-fehér vagy a színes változatokat kedveli valaki, ebben az esetben mindenesetre nem látok hasonló hozzáadott értéket, mint a fordításnál. A keményfedeles, nagyalakú kiadvány rövid, mintegy fél óra alatt könnyen végig lehet lapozni. Az oldalak az átlagos könyveknél vastagabbak és nehezebbek, ez képregény esetében kimondottan szokatlan.

A településtörténeteknél szokatlan forma alkalmas arra, hogy tágabb közönségnek is felhívja a figyelmét a település értékeire. Mint minden kiadványnál, persze en-

nek az esetében is adott a kérdés, hogy ki a célközönség. Helyiek vagy vidékiek? Gyerekek vagy felnőttek? Magyarok vagy külföldiek? Nehéz erre választ adni. A kötet előszavában *Alföldi Albert* polgármester a hajósiakat szólítja meg, de aligha éri el célját az alkotók szándéka, ha a kiadvány kizárólag a helybeliek polcát díszíti majd. A képregényrajongók számára a mű nem elég ingergazdag. Persze, egy helytörténeti mű esetében nem várhatunk „akcióorgiát”, de némi dramatizálás talán megengedhető lett volna. A német nyelv mindenképpen nyitás a külföldi érdeklődők irányába, bizonyára reprezentatív ajándékként kaphatnak is belőle, ahogy a fentebb említett oktatási alkalmazása is hasznos lehet.

Mindenképpen merész és dicséretes vállalkozás volt a kötet elkészítése, ezért – minden hiányossága ellenére – méltán illeti elismerés a készítőket és a közreműködőket. Bízunk benne, hogy az eddigieknél nagyobb nyilvánosságot kap, és más közösségeknek is meghozza a kedvét a rendhagyó publikációs formákkal való kísérletezéshez. (*Bohner Ferenc – Szauter Terézia: Hajós kép-regényes története a kezdetektől 1945-ig. Hajós, 2025.*) ■

Emesz Margit Mesés tél

Hópille hátán érkezett a tél
Ráült templom magas tornyára
Karjába vette a hajnali harangszó
Fagyöngyös kaput nyitott

Boglyas hús házak útját ringatták
Subában kucsmában a falu
Befogadta az őst hosszú pihenésre
Rongyos ruhát foltozni

Öreg fa odvas melege csitul
Vakolathullajtó kemence
Lyukas zsebéből szövik a tüsszögő szél
Az ősz rá is foltot rak

Hópihében ül hamupipőke
Mesét száll jóságos éjféلكor
Fagyból üvegcsipő lépeget a fákon
Párját keresi a tél

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti
és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap elején
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő:

Dr. Mayer János

Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:

Jász Anikó, Lex Orsolya, Masa
György, Sarlós István, Sáros Loránd,
Szünder Dezső, Zalavári László

Online szerkesztő:

Mayer István

Lapalapító:

Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó: Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számlaszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

Előfizetés: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:

Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött
kéziratok rövidítésének és stilisztikai
javításának jogát fenntartja!

A Bajai Honpolgár tartalommutatója, 2025.

(36. évfolyam)

Összeállította: Jász Anikó

■ 1-2. szám (január – február)

MAYER János: Évfordulók és sorsfordulók. 2. o.
 PENCZ Rudolf: Betekintés a Petőfi utca madárvilágába. Egy madárbarát megfigyeléseiből. 3-5. o.
 JÁSZ Anikó (összeáll.): Jelentősebb bajai évfordulók 2025-ben. 6. o.
 N. Kovács Zita: Baja köztéri szobrai. 15. (rész): Marosvásárhely és Baja találkozása a Roosevelt téri Neptun-szoborban. 7-8. o.
 Kiténtetések 2024 végén. 8. o.
 KENYERES Zsolt: 80 éve történt Budapest ostroma. 9-12. o.
 SÁRLÓS István: A „zsebkendőszavazás” hivatalos megítélése Baján. 13-14. o.
 RÁCZ György: 80 éves matematikanárunk köszöntése. 14. o.
 SZORRE Tibor: Matkovits Kornél István Antal 1947-2024. 15. o.
 Mayer János (közread.): Kemény Gábor: A bajai ágostai hitvallás evangélikus keresztyén anyaegyházközség története 1833-tól 1951. június 30-ig. 6. rész. 16-19. o.
 SÁRLÓS István: A dohánytermelők támogatásához. 19. o.
 JÁSZ Anikó: Mesélő bajai sírkövek. 15. (rész): „Derült égből villám sújtott...” – Dr. Monostori Gyula sírja a régi zsidó temetőben. 20-22. o.
 EMESZ Margit: Szürke hamu; Kegyelem az életnek. (versek). 22. o.
 MASA György: Gemenc – Ártéri erdő a sárközi Duna-völgyben. Szarvas Pongrác könyvéről. 23. o.
 Előfizetés és megrendelés 2025-re. 23. o.
 SZARVAS Pongrác: Szarvas Pongrác képei. 24-25. o.
 SÁNDOR Boglárka: „Valami olyat szeretnék írni, amit más még nem...” Osztrogonác Miklóssal nehéz indulásról, az olvasás jellemformáló hatásáról, írói sikerekről. 26-30. o.
 A Bajai Honpolgár Alapítvány támogatói 2024-ben. 30. o.
 LÁSZLÓ Erika: „Tettem mindig, amit jónak hittem.” Horosnyi Sándor Hangulatok, gondolatok, vallomások című verseskötetéről. 31-33. o.
 HOROSNYI Sándor: Búcsú Bajától. (vers) 32. o.
 Mayer János: Meghívó érettségi találkozóra az előző századelőn. 33-37. o.
 KŐFALVI Tamás: Oklevéladás a középkori Magyarországon. 38-40. o.
 SZEGEDI Péter: Angol játék magyar földön. 40-44. o.
 KATYMÁRI Vanda: Csak ez maradt. Till Tamás emlékére. (vers) 44. o.
 Honpolgár-estek. (meghívó) 44. o.
 JÁSZ Anikó (összeáll.): A Bajai Honpolgár tartalommutatója, 2024. (35. évfolyam) 45-47. o.
 SZÜNDER Dezső: Újévi gondolatok. 48. o.

3. szám (március)

MAYER János: Békék és békétlenségek. 2. o.
 LAKATOS Andor: Latinovics Gábor (1825-1897) címzetes püspök, kalocsai kanonok életrajza. 3-5. o.
 SÁRLÓS István: Az iparendély pontosítása. 5. o.
 PENCZ Rudolf (közread., bev.): 80 éve történt. Székesfehérvár visszafoglalása egy szemtanú visszaemlékezése alapján. 6-9. o.
 Honpolgár-estek. (meghívó) 9. o.
 Előfizetés és megrendelés 2025-re. 9. o.
 Mayer János (közread.): Kemény Gábor: A bajai ágostai hitvallás evangélikus keresztyén anyaegyházközség története 1833-tól 1951. június 30-ig. 7. rész. 10-12. o.
 EMESZ Margit: Jöttek és mennek; Ne keresd! (versek) 12. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 12. o.
 DUDÁS Júlia: „Legszívesebben A lokálpatrióta címet adnám a velem készülő interjúknak...” Révfy Zoltánnal családi gyökerekről, sportról, közéleti szerepről, honszeretetről. 13-16. o.
 Mayer János: „Szíveket remélek, ha szavakat rímelek...” 80 éve hunyt el a magyar rejténykirály, Grätzer József. 1. rész. 17-19. o.
 SZÁSZ Géza: Francia útleírások a reformkori Magyarországról. 20-22. o.
 SÁRLÓS István: Az első politikai vita gróf Tisza István szerepéről. 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Az olvadó sajtó története. 24. o.

4. szám (április)

MAYER János: Barabás, a megváltó. 2. o.
 KIS István: A lecsupasztatott húsvét – Mit ünnepelünk valójában? 3. o.
 LEX Orsolya: „Taníts túrnöm, ne hagyj félnem!” Régi nagyböjtöktől. 4-5. o.
 KÁRPÁTI Jonatán: Madártávtal. 6. o.
 Mayer János: „Szíveket remélek, ha szavakat rímelek...” 80 éve hunyt el a magyar rejténykirály, Grätzer József. 2. rész. 7-9. o.
 ZALAVÁRI László: „Együtt maradni – haladás. Együtt is dolgozni – siker!” Batori Magdolnával tehetség gondozásról, a kosárlabda és a természet szeretetéről. 10-13. o.
 SÁRLÓS István: A Vonatkert fái. 14-15. o.
 MASA György: Séták szülőhelyünk fái és bokrai körül. 11. (rész): A bajai parknegyed: a Vonatkert és környéke. 15-17. o.
 Honpolgár-estek. (meghívó) 17. o.
 KATYMÁRI Vanda: Áprilisi pillanat. (vers) 17. o.
 Dr. Mátrai Tibor kiténtetése. 17. o.
 NEBOJSZKI László: Mikoviny Sámuel, a 18. század első felének polihisztorja. 18-19. o.
 HORVÁTH Kamilla (Daremo): Egyetlen pillanatban. 20-22. o.

SÁNDOR Boglárka: Amikor valóban az élet írja. (könyvismertetés) 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Tartalmas fogások húsvét előtt. 24. o.

5. szám (május)

MAYER János: Foci és közbeszéd. 2. o.
 KORDÉ Nóra: Baja köztéri szobrai. 16. (rész): „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért...” – a bajai Hősök emlékművének története. 3-6. o.
 SÁRLÓS István: Az 1915-ös belügyminisztériumi rendelet a hősi emlékművekről. 7. o.
 Emléktábla egy Baján elhunyt hős tengerésznek. 8. o.
 HORVÁTH Máté – Mayer János (összeáll.): Ágfalvi György (1953-2025) emlékére. 9-11. o.
 SÁNDOR Boglárka: „Az apró dolgokra is figyelmet kell fordítani” Telek Zoltánnal városbizottságokról, kvízről, rizikócsökkentésről. 12-15. o.
 BOMBITZ Attila: Egy tucat osztrák avagy bevezetés a(z) osztrák) szépirodalomba. 16-19. o.
 Mayer István: A programozó barátja. 19-22. o.
 Honpolgár-estek. (meghívó) 22. o.
 JÁSZ Anikó: Mesélő bajai sírkövek. 16. (rész): A Feldreich házaspár sírja. 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Terített asztalunk a húsvét után. 24. o.

6. szám (június)

MAYER János: Tanít-tani (nem középiskolás fokon). 2. o.
 SÓTI Lajos: Bajaiak Szent Antal napján. 3-5. o.
 SÁRLÓS István: A Türr István szoboralap létrehozása a múlt században. 5-6. o.
 Bajai Honpolgár előfizetés és megrendelés 2025-re. 6. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 6. o.
 MASA György: Vízet a bácskai tájba is! 7-8. o.
 HEITZMANN Judit – Mayer János (összeáll.): „Köszönjük, George!” Dr. Novák György emlékére. 9-10; 11-12. o. (hibás kötési oldal sorrend!)

ANDRÁSI Barna – ZALAVÁRI László (összeáll.): Öt év-tized a bajai cselgáncsért – Gyuró László emlékére. 13-14; 15. o. (hibás kötési oldal sorrend!)

MAROSVÁSÁRHELYINÉ GERGELY Anna (közread.): Emlékképek Gergely Józsefné Békei Irén hagyatékából. Bajai vizeken (Rezét). 1. rész. 16-18. o.
 Mayer János: Pálmák komoly teher alatt. (könyvismertetés) 18-19. o.
 Mayer János: Bevált recept – biztos siker. Valahol Európában – a Bajai Fialatok Színháza bemutatója. 20-21. o.
 LEX Orsolya: „Ha folyóvíz volnék, bánatot nem tudnék...” A VII. Föld-napi természetfotó-kiállítás képeire. 22. o.

Elhunyt dr. Gál Zoltán. (gyászír). 22. o.
SZÜNDER Dezső: A spárgaszegon varázsa: több mint zöldség. 23. o.
A Föld-napi rendhagyó természetfotó-kiállítás képeiből. 24. o.

7-8. szám (július-augusztus)

SÁNDOR Boglárka: Szent tehének érinthetetlenége. 2. o.
MAYER János: Baja köztéri szobrai. 17. (rész): Az elfeledett hadügyér – Mészáros Lázár mellszobra. 3-6. o.
SARLÓS István: A képviselő-testület nyári pihenője. 6. o.
BARI Bernadett: Dr. Gál Zoltán (1940-2025) halálára. 7-8. o.
NEMES Gábor: Búcsú dr. Gál Zoltántól. 8. o.
GÁL Zoltán: Fejezetek a bajai zenei élet és színjátás történetéből. 1. rész. 9-12. o.
NEBOJSZKI László: Türr István síremlékéről. 12-13. o.
Bajai Honpolgár előfizetés és megrendelés 2025-re. 13. o.
JÁSZ Anikó: Mesélő bajai sírkövek. 17. (rész): A nagy bajai tűzvészre emlékeztető Adamovics-síremlék. 14-15. o.
MAROSVÁSÁRHELYINÉ GERGELY Anna (közread.): Emlékképek Gergely Józsefné Békei Irén hagyatékából. Bajai vizeken (Rezét). 2. rész. 16-19. o.
EMESZ Margit: Ahogy. (vers) 19. o.
KŐFALVINÉ ÓNODI Márta: A bajai iskolanővérek második világháborús krónikái. 20-23. o.
MASA György: Séták szülőhelyünk fái és bokrai körül. 12. (rész): Nyári séta a Duna partján. 24-25. o.
ZALAVÁRI László: „Nincs két egyforma nap a természetben” (interjú Kammermann Péterrel) 26-29. o.
NEBOJSZKI László: 180 éve született Iványi István. 30-32. o.
SARLÓS István: Felkészülés az állami anyakönyvezésre. 32-33. o.
EMESZ Margit: A nagy út előtt. (vers) 33. o.
BARNA Dóra: AI gyógyszerek – sci-fi vagy valóság. 34-37. o.
EMESZ Margit: Furcsa gondolat. (vers) 37. o.
SARLÓS István: A Barátok temploma – a bajai Páduai Szent Antal templom és plébánia története. (könyvismertető) 38. o.
SÁNDOR Boglárka: Életbevágóan fontos semmiségek. (könyvismertetés) 39. o.
M. J. [Mayer János]: „Oly távol vagy tőlem (és mégis közel)...” Gondolatok egy verseskötetről. 40. o.
KASZA Béla: Kasza Béla versei. Maradj meg, Suvovica; Halott évezredek küszöbén; Armageddon; A vers, ami meg sem született; Akár a csillagokig. (verek) 41. o.
DRASKÓCZY Eszter: Kárhozottak Dante Komédiájában és a középkori víziókban. 42-44. o.
A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 44. o.
MAYER István: Ismeretlen vizeken. 45-46. o.
SZÜNDER Dezső: A bajai népnünnepély elé. 47. o.

VIDOVITS Iván: Vidovits Iván képei. 48. o.

9. szám (szeptember)

MAYER János: Hűbérurak és vazallusok (egykor és ma). 2. o.
LEX Orsolya: „...menyei szép Rózsa, kinek jó illatján lelkünk meggyógyula” 3-5. o.
Kitüntetések a közelmúltban. 5. o.
SARLÓS István: Az egészséges vízhálózat kialakításáért. 6. o.
GÁL Zoltán: Fejezetek a bajai zenei élet és színjátás történetéből. 2. rész. 7-9. o.
SÁNDOR Boglárka: Folyamatos a kutatás lappangó festmények után. 10-12. o.
N. KOVÁCS Zita: Humor, filozófia, költészet – a 60 éves Vidovits Iván művészetéről. 12-13. o.
DUDÁS Júlia: „Ha nem vagy senki, még bárki lehetsz...” Csete Margittal a dzsúdó gyógyító hatásáról, speciális igényű gyerekek fejlesztéséről. 14-16. o.
MAROSVÁSÁRHELYINÉ GERGELY Anna (közread.): Emlékképek Gergely Józsefné Békei Irén hagyatékából. Bajai vizeken (Rezét). 3. rész. 17-20. o.
SZALISZNYÓ Lilla: Kulisszatitkok. A Nemzeti Színház belső törvénykönyve és a színházi bíróságok működése. 20-23. o.
A Bajai Honpolgár-estek ütemterve és tervezett tematikája, 2025/26. 23. o.
SZÜNDER Dezső: Főszerepben: a bab. 24. o.

10. szám (október)

MAYER János: A sző veszélyes fegyver. 2. o.
Dr. FALUDI Gábor nyomán összeáll. Mayer János: A Türr-émlékezet régebbi dokumentumai. 3-4. o.
SARLÓS István: A 150 éves Türr-évforduló. 5-6. o.
NEBOJSZKI László: Rövid történetek Türr Istvánról. 6. o.
GÁL Zoltán: Fejezetek a bajai zenei élet és színjátás történetéből. 3. rész. 7-8. o.
KENYERES Zsolt: 80 éve ért véget a második világháború. 9-11. o.
SÁNDOR Boglárka: „Kovács László életművének teljes körű feltárására törekszünk”. 12-15. o.
Honpolgár-estek (meghívó) 15. o.
Változások a fenntartó kuratóriumban és a szerkesztőségben. 15. o.
MAYER János: Az olimpiai bajnok magánélete. Dr. Pósta Sándor és a nők. 1. rész. 16-18. o.
MAYER János: Magas kultúrából kommersz termékek. Tamás Ágnes új könyvéről. 19-20. o.
HAÁSZ Gyöngyi: Libor Zoltán: Bíbor háztető. Könyvismertető. 21-22. o.
A Bajai Színtársulatok évadtervei, 2025/26. Bajai Színházért Alapítvány Bajai Fialatok Színháza. 30. jubileumi évad 2025/2026; „Kapcsolódj Ki/be” Rábl Színpad és Zenei Közösség – Színházi évadterv 2025/2026. 23. o.
SZÜNDER Dezső: Kedvenceink másképpen. 24. o.

11. szám (november)

MAYER János: Történelmi lecke kezdőknek és haladóknak. 2. o.

MAYER János: A tudós társaság bicentenáriuma. 3-6. o.
MASA György: Séták szülőhelyünk fái és bokrai körül. 13. (rész): Barangolás az iskolaparkban. 7-8. o.
TÁNCZOS-SZABÓ Ágota: A katymári Latinovits-kasztély végnapjai. 9-12. o.
EMESZ Margit: Visít a füst; Tövissek. (versek) 12. o.
Honpolgár-estek (meghívó) 12. o.
ZALAVÁRI László: „Mindig nagyon szerettem mászkálni a természetben...” Thuma Gézával az élet különös kanyarairól, a természet szeretetéről, sikeres és meg nem valósult tervekről. 13-17. o.
KOTHENCZ Kelemen: A bajai Kattarinka cipészdinasztia emléke. 18-20. o.
MAYER János: Az olimpiai bajnok magánélete. Dr. Pósta Sándor és a nők. 2. rész. 21-23. o.
Előfizetés és megrendelés 2025-re [2026-ra!]. 23. o.
SZÜNDER Dezső: Az ősz ízei. 24. o.

12. szám (december)

FINTA József: A remény jele a Remény Évében. 2. o.
Honpolgár-estek (meghívó) 2. o.
MAYER János (összeáll.): Türr István-megemlékezések száz évvel ezelőtt. Az emlékek lezárása. 3-6. o.
NEBOJSZKI László (vál., közrea.): Egy korábbi Türr-émlékév dokumentumai. 6-7. o.
SARLÓS István: Türr István-portré a városházán. 8-9. o.
Bánáti Tibor – száz év. [Rövid megemlékezés]. 9. o.
B. HORVÁTH István: Alkaiosi versszakaszok. Bánáti Tibor. (vers) 9. o.
VARGÁNÉ BLÁGA Borbála: A múlt kincseit feltárók köre. Bárdos Ferenc Helyismereti Klub – Az első évtized története. 10-13. o.
Előfizetés és megrendelés 2026-ra. 13. o.
KATYMÁRI Vanda: Csoda-lista. (vers) 13. o.
SÁNDOR Boglárka: Az hiteles képzésben, aki képviseli is azt, amit közvetít” Borszéki Szabolcsné Gábris Virággal pedagógusképzésről és sportos tehetség-gondozásról. 14-17. o.
MAYER János (összeáll.): A modern kor apokaliptisze Barics Sándor kollázsain. 18-19. o.
MAYER István: Lapokba zárt hangok. Cserenkó Gábor: ...és hogy jön ez most ide? című kötetéről. 20. o.
KÁRPÁTI Jonatán: Két novella. Családlátogatás; A fény (B változat). 21-22. o.
EMESZ Margit: Puha este; Szemüveg nagytitok alatt; Hol vagytok háromkirályok? (versek) 22. o.
SZÜNDER Dezső: Ünnepi finomságok. 23. o.
BARICS Sándor: Barics Sándor kollázsai Juhász Ferenc A szent tűzőzön regéi c. eposzához. 24. o.

SZERZŐI NÉVMUTATÓ

ANDRÁSI Barna • 6/13;
B. HORVÁTH István • 12/9;
BARI Bernadett • 7-8/7;
BARICS Sándor • 12/24;
BARNA Dóra • 7-8/34;
BOMBITZ Attila • 5/16;
DAREMO • lásd HORVÁTH Kamilla

DRASKÓCZY Eszter • 7-8/42;
 DUDÁS Júlia • 3/13; 9/14;
 EMESZ Margit • 1-2/22; 3/12; 7-8/19; 7-8/33;
 7-8/37; 11/12; 12/22;
 FALUDI Gábor • 10/3;
 FINTA József • 12/2;
 GÁL Zoltán • 7-8/9; 9/7; 10/7;
 GERGELY Anna, MAROSVÁSÁRHELYINÉ • lásd
 Marosvásárhelyiné Gergely Anna
 HAÁSZ Gyöngyi • 10/21. o.
 HEITZMANN Judit • 6/9;
 HORVÁTH Kamilla • 4/20;
 HORVÁTH Máté • 5/9;
 HOROSNYI Sándor • 1-2/32;
 JÁSZ Anikó • 1-2/6; 1-2/20; 1-2/45; 7-8/14; 5/22;
 KÁRPÁTI Jonatán • 4/6; 12/21;
 KATYMÁRI Vanda • 1-2/44; 4/17; 12/13;
 KÁRPÁTI Jonatán • 4/6;
 KASZA Béla • 7-8/41;
 KENYERES Zsolt • 1-2/9; 10/9;
 KIS István • 4/3;
 KORDÉ Nóra • 5/3;
 KOTHENCZ Kelemen • 11/18;
 KOVÁCS Zita, N. • 1-2/7; 9/12;
 KŐFALVI Tamás • 1-2/38;
 KŐFALVINÉ ÓNODI Márta • 7-8/20;
 LAKATOS Andor • 3/3;
 LÁSZLÓ Erika • 1-2/31;
 LEX Orsolya • 4/4; 6/22; 9/3;
 MAROSVÁSÁRHELYINÉ GERGELY Anna • 6/16;
 7-8/16; 9/17;
 MASA György • 1-2/23; 4/15; 6/7; 7-8/24; 11/7;
 MAYER István • 5/19; 7-8/45; 12/20;
 MAYER János • 1-2/2; 1-2/16; 1-2/33; 3/2; 3/10;
 3/17; 4/2; 4/7; 5/2; 5/9; 6/2; 6/9; 6/18; 6/20; 7-8/3;
 7-8/40; 9/2; 10/2; 10/3; 10/16; 10/19; 11/2; 11/3;
 12/3; 12/18;
 NEBOJSZKI László • 4/18; 7-8/12; 7-8/30; 12/6;

NEMES Gábor • 7-8/8;
 ÓNODI Márta • lásd KŐFALVINÉ ÓNODI Márta
 PENCZ Rudolf • 1-2/3; 3/6;
 RÁCZ György • 1-2/14;
 SARLÓS István • 1-2/13; 1-2/19; 3/5; 3/22;
 4/14; 5/7; 6/5; 7-8/6; 7-8/32; 7-8/38; 9/6; 10/5;
 12/8;
 SÁNDOR Boglárka • 1-2/26; 4/22; 5/12; 7-8/2;
 7-8/39; 9/10; 10/12; 12/14;
 SÓTI Lajos • 6/3;
 SZARVAS Pongrác • 1-2/24;
 SZALISZNYÓ Lilla • 9/20;
 SZÁSZ Géza • 3/20;
 SZEGEDI Péter • 1-2/40;
 SZORRE Tibor • 1-2/15;
 SZÜNDER Dezső • 1-2/48; 3/24; 4/24; 5/24; 6/23;
 7-8/47; 9/24; 12/23;
 TÁNCZOS-SZABÓ Ágota • 11/9;
 VARGÁNÉ BLÁGA Borbála 12/10;
 VIDOVITS Iván • 7-8/48;
 ZALAVÁRI László • 4/10; 6/13; 7-8/26; 11/13;

CIKKSOROZATOK MUTATÓJA

Baja köztéri szobrai.

15. rész: Marosvásárhely és Baja találkozása
 a Roosevelttéri Neptun-szoborban. (N. Kovács
 Zita) 7-8. o.
 16. rész: „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába
 onta vért...” – a bajai Hősök emlékművének tör-
 ténete. (Kordé Nóra) 5/3;
 17. rész: Az elfeledett hadügyér – Mészáros Láz-
 ár mellszobra. (Mayer János) 7-8/3;

Emlékképek Gergely Józsefné Békei Irén ha- gyatékból. (Marosvásárhelyiné Gergely Anna)

Bajai vizeken (Rezét). 1. rész 6/16;
 Bajai vizeken (Rezét). 2. rész 7-8/16;
 Bajai vizeken (Rezét). 3. rész 9/17;

Fejezetek a bajai zenei élet és színjátszás tör- ténetéből. (Gál Zoltán)

1. rész 7-8/9;
 2. rész 9/7;
 3. rész 10/7;

Kemény Gábor: A bajai ágostai hitvallású evangélikus keresztyén anyaegyházközség tör- ténete 1833-tól 1951. június 30-ig. (közread. Mayer János)

6. rész 1-2/16;
 7. rész 3/10;

Mesélő bajai sírkövek. (Jász Anikó)

15. rész: „Derült égből villám sújtott...” – Dr. Monos-
 tori Gyula sírja a régi zsidó temetőben. 1-2/20;
 16. rész: A Feldreich házaspár sírja. 5/22;
 17. rész: A nagy bajai tűzvészre emlékeztető
 Adamovics-síremlék. 7-8/14;

Az olimpiai bajnok magánélete. Dr. Pósta Sán- dor és a nők. (Mayer János)

1. rész 10/16;
 2. rész 11/21;

Séták szülőhelyünk fái és bokrai körül. (Masa György)

11. rész: A bajai parknegyed: a Vonatkert és környé-
 ke. 4/15;
 12. rész: Nyári séta a Duna partján. 7-8/24;
 13. rész: Barangolás az iskolaparkban. 11/7;

„Szíveket remélek, ha szavakat rímelek...” 80 éve hunyt el a magyar rejténykirály, Grätzer Jó- zsef. (Mayer János)

1. rész 3/17;
 2. rész 4/7;

A Deszkás utca rendezése

Sarlós István

■ A bajai kereskedelmi és téli kikötőt 1871-75 között a Duna szabályozásával párhuzamosan alakították ki a Sugovicán. A tényleges szabályozási munkálatok 1882-ig elhúzódtak, és utána még hosszú évekbe telt, amíg a folyó „elfogadta” az új medrét. A város korábbi ártéri területei, így a posványos és a kikötő melletti kisebb utcák, mint a Szenes és a Deszkás utca vízügyi helyzete folyamatosan alakult, a csökkenő talajvíz következtében lassan kiszáradt. 1895-ben Dely Géza fakereskedő a Deszkás utcán lévő fatelepe bővítésére kért építési engedélyt Baja Város Mérnöki Hivatalától, ami a helyszíni szemle után

utcaszabályozási folyamatot indított el. Az építési kérelmében Dely Géza maga hívta fel a figyelmet a telke szabálytalan vonalvezetésére, és kérte a mérnöki hivatal engedélyét az utcarész felől történő bővítésre, amit megkapott, de ez automatikusan magával hozta az utca felének, azaz a többi teleknek a szabályozását is. E szabályozásról a mérnöki hivatal felterjesztése alapján a közgyűlés 1896. február 10-i rendes ülésén döntött.

„10. közgy. [közgyűlési] sz. [szám] 14639 kig. [közigazgatási] 1895.

Felvétetett Dely Géza építkezése folytán a Deszkás utca egy részének szabályozása tárgyában a tisztimérnök jelentése.

Határozat:

Minthogy a bemutatott vázlatrajzból kitetszőleg a Deszkás utcának nyugati oldala Dely Géza telkétől, az utca végéig több töréssel bír és a szépészeti kívánalmaknak meg nem felel, – ennél fogva annak a vázlatrajzban kitüntetett egyenes vonalba leendő szabályozása, – miáltal az utca mindkét oldala egyenként fogván haladni, – szabályosabb alakot nyer, – az építészeti és szépészeti bizottság véleményes javaslatához képest elrendeltek.

Miért is az utcatestből elfoglalható terület ölenkénti megállapítási ára, – a helyi viszonyok és telek árak figyelembevétele mellett és említett bizottság javaslatának

elfogadásával 1 forintban állapítatik meg.

Miből folyólag Pajor József örökösei által 21, Csukás Ferenc által 23, Sárközi Ferencné által 1 ½ és Miskolczy Ferenc által 1 ½ ööl terület lesz elfoglalandó. Utasítatik a városi tanács, hogy nevezettek, – amennyiben a fenti területeket elfoglalni kívánják, – a megváltási ár lefizetésére hívja fel, amennyiben pedig elfoglalni nem hajlandók. A jövőben netáni ottani építkezéseknél, a kijelölt vonalat tartva be, és illetve, – ahhoz képest adjon engedélyt.

Dely Géza által az elfoglalt 18 ööl terület megváltási ára fejében 18 frt [Forint] a házipéntárba befizettetvén tudomásul vették.

Jelen határozat hirdetmény útján közzé tétetni és a netán 15 nap alatt beérkezendő fellebbezésekkel együtt jóváhagyás végett a nagyméltóságú m. [magyar] kir. [királyi] Belügyminisztériumhoz felterjesztetni ren-

deltetik. Miről Dely Géza, Pajor József örökösei, Csukás Ferenc, özv. Sárközi Ferencné és Miskolczy Ferenc érdekelt telektulajdonosok és a városi tanács értesítettek.”

A dualizmus ideje alatt a hivatalos utcaátalakításokat minden esetben jelentették a belügyminisztériumnak, amely némi ügyintézés és véleményezés után a ritka kivételektől eltekintve elfogadta a módosításokat. A Deszkás utca telkeinek kiigazítása kérdésében mind a hadseregnek, mind a folyammérnöki hivatalnak volt véleményezési joga, mivel az utca a bajai kikötőhöz vezetett. A rendezési javaslatához a mérnöki hivatal már kikérte mindkét szerv előzetes véleményét, ez alapján adta be javaslatát, de az eljárást a minisztérium megismételte, bár megjósolható volt az eredménye; májusra elfogadták.

Az utcavonal átszabásából következő telekgyarapodások ára a városi költségvetés

szempontjából érdekes kérdés. Mai mértékegységre átszámítva 1 négyszögöl körülbelül 3,6 m², ami több telek esetében komoly területgyarapodást jelentett, amely a város vagyona szempontjából területvesztésnek számított. A meghatározott 1 forint/négyszögöl ár kimondottan olcsónak számított a korszakban. – Wekerle Sándor miniszterelnöksége alatt 1892-ben arany alapra helyezték Ausztria-Magyarország fizetőeszközét, bevezették a koronát. A korábbi ezüst alapú forint 1900-ig még forgalomban maradt, 1 forint = 2 korona arányban váltották át! – A korabeli bajai ingatlanokra kivetett adók könyveiből látható, hogy a nagyobb összegek egy kicsi lakás éves adóját érték el. A jövedelmeket tekintve egy vasutas havi alapfizetése volt 100 korona körüli összeg. Ezek alapján a telekbővítés nem olcsó, de jó vételnek számított a szerencsés tulajdonosoknak. ■

Karácsonyon túl, Valentin-napon innen – lenyűgöző fogások kettesben

Szünder Dezső

■ Minden kedves Olvasónknak, újnak, réginek boldog új évet kívánok erőben, egészségben, jó ételek és csodás italok társaságában!

A 2026 sem szűkölködik majd finom fogásokban, bízom benne, mi sem fogunk. Elmúlt a karácsony, szilveszter, újév. Talán mindenki tudott kicsit pihenni is az ételkészítés, vendégvárás és vendégségbe menetelek után. Egyre inkább felvesszük a mindennapi feladatainkat, újra elindulunk munkába, gondolkodunk hétköznapi fogásokon is, amelyeket a család asztalára teszünk. Eleinte ezek minden bizonnyal kicsit szerényebbek, egyszerűbbek lesznek, mint az ünnepek idején voltak, ez teljesen természetes. Nem sok időnek kell azonban eltelnie ahhoz, hogy újra étvágyunk legyen valami különleges alkalomra, azt meg is találjuk: legyen az névnap, születésnap, évforduló, vagy éppen a februári Valentin/Bálint-nap. Ez utóbbi ugyan Amerikából behurcolt hagyomány, de hány ilyen van még, amelyen senki nem ütközik meg. Ha éppen ehhez támad kedvünk és nincs más alkalom egy kis ünneplésre, akkor nyugodtan üljük meg mi is! A kinti hideg, hó, olykor ónos eső pedig még inkább arra ösztönözhet mindenkit, hogy a szoba melegében a kandalló mellé kuckózzon be, pihenjen, olvasson, igyon meg egy pohár fi-

nom italt és készítsen valami különlegeset a konyhában – akár két főre, akár többre.

A konyhai feladatok megkönnyítésére hoztam két mutatós, ízében is rendkívüli fogást, amelyeket ünnepi estén bátran lehet kínálni, és amelyet nem csak a konyhában otthonosan mozgóknak tudnak elkészíteni. Némi fantázia, ügyesség nem árt hozzá, de – mint tudjuk – kockázat nélkül nincs győzelem.

Tavaly otthonomban kitüntetett szerepet kapott a keleti konyha, idén pedig az olasz gasztronómián lesz a hangsúly, és ez (úgy vélem) látszani a fog a receptjeimen itt a lapban is. No persze nem kell megijedni – a pizza, spagetti vonalon gyorsan átugrunk, de alkalomadtán biztosan visszatalálunk majd oda is. Az olasz gasztronómia messze földön híres, kedvelt, a hazai gyomorhoz is meglehetősen közel áll, az ételek hozzávalói pedig könnyedén beszerezhetők itthon is. Lássuk hát az idei év első receptjeit, egy főételt és egy finom desszertet egyenesen Olaszországból, ünnepi, nyugodt pillanatokra „hangszerelve”.

Kacsamell süttőkös „rizottóval”

Ha megkérem, hogy soroljak fel olasz ételeket, a rizottó rögtön a pizza és spagetti után következne. Ha valaki esetleg a kedvenceimre is kíváncsi lenne, akkor a sorrend épp fordított lenne. Számomra semmi nem mutatja meg azt jobban, mit is gondolok Olaszországról, mint egy tisztességesen, jól elkészített rizottó.

Ami egyébként cseppet sem egyszerű műfaj, több téstakelesztésnél, feltét-rápakolásnál vagy egy spagettiszósz készítésnél – ami egyébként kb. 3 óra, de ott az ember felteszi a tűzre, és „jólvanazúgy”. A rizottó odafigyelést, valódi munkát igényel: amíg el nem készül, bizony jó, ha az ember ott áll a tűzhely mellett, és teszi a dolgát- ettől persze nem bonyolult.

Kezdjük a süttőkkel az étel elkészítését! Hámozzunk meg és vágjunk 2 cm-es kockára egy kis darab süttőköt. Hámozva kb. 250 g-nyi mennyiségre lesz szükségünk. Tökéletesen megfelel a narancssárga, kanadai süttők, nem kell túlbonyolítani. A tökdarabokat keverjük össze 2 evőkanál akácmézzel, tegyük süttőpapíros tepsire, és süssük 20 percet 200 °C-on. Ha megsült, turmixoljuk össze még melegen 1 dl zöldség alaplével (zöldségleves kocka és víz keverékéből készítsünk fél liternyit, a többire is szükség lesz), 1 teáskanálk ötfűszer-keverékkel, 20 g vajjal, 50 ml tejszínnel, negyed narancs levével és 2 db zsályalevéllel. Tegyük félre.

Következzen a „rizottó”: Az eredeti olasz recept a rizottóhoz zellert ajánl, fokhagymát viszont nem, ezért, ha szigorúan vesszük, ez nem eredeti, olasz rizottó, de az elkészítése teljesen megegyezik azzal. 2 evőkanál vaj és 2 evőkanál olívaolaj keverékén pároljunk puhára egy kis fej apróra vágott salottahagymát, ennek hiányában nyugodtan lehet vöröshagy-

mát is használni. Adjuk hozzá a vékony szeletekre vágott 2 gerezd fokhagymát, pirítsuk 1 percig. Borítsunk az edénybe 100 g rizottó rizst (ez a kerek szemű fajta, több keményítőtől, mint a hosszúszemű rokona). Pirítsuk fehéredésig a rizst, majd öntsünk hozzá 1 dl fehérbort, vagy proseccót. Válasszunk száraz fajtát, én most sauvignon blanc-t használtam, de az olaszrizling, chardonnay fajták is megfelelőek. Közepes lángon, már folyamatos kevergetés mellett párologtassuk el az alkoholt és szinte az összes folyadékot. Innentől kezdve a keverést nem szabad abbahagyni, hiszen ez biztosítja majd a megfelelő állag kialakulását. Ha elpárolgott a folyadék, akkor a folyamatosan melegen tartott alapléből tegyünk hozzá 1 evőkanálnyit, és járjunk el vele ugyanúgy, mint a bor esetén. Amikor az összes alaplé elfogyott, sózzuk, kissé borsozzuk, adjunk hozzá 100 g hideg vaját és 50 g reszelt parmezánt és az összeturmixolt tököket. Vegyük a lángot minimumra, és keverjük addig a rizottót, míg a vaj el nem olvad. Ekkor zárjuk el a tüzet, az edényt fedjük le, és hagyjuk a meleg tűzhelyen pihenni.

Jöhet az utolsó rész, a kacsamell elkészítése: A rövidebb elkészítési idő érdekében érdemes mell darabokat vásárolni, vagy otthon saját magunk szeletelni. A mellek húsos részét sózzuk, borsozzuk, majd helyezük hideg serpenyőbe, bőrével lefelé. Ha nem elég zsíros a bőr alatti rész, akkor érdemes némi kacsaszírt is a tepsibe tenni, és erre fektetni a húsdarabokat. Fokozatosan, lassan melegítve süssük aranybarnára a mellek bőrs részét, majd fordítsuk meg, és 1-2 percet süssük a húsos részt is. Közben, ha lehet, álljunk ellen a kísértésnek, hogy nézegetjük a húsokat, 5-6 perc alatt a bőrs rész is kellően átsül állandó ellenőrzés nélkül is. Amikor a húsos oldalra fordítjuk a darabokat, locsoljuk meg a kisült zsírra, dobjunk rá 2 kis darab vaját, a zsírba pedig tegyünk 1-2 ág rozsmaringot és 3-4 ág friss kakukkfűvet. Ha elkészült, akkor egy sütőben is használható tepsibe tesszük a húso-

kat, aláöntünk kevés zsiradékot és 170 °C-on sütjük 10 percet. Utána kivesszük, és letakarva 15-20 percet pihentetjük.

Tálalás: A rizottóra vagy mellé teszünk 2-3 db sült mellet, locsoljuk meg kevés jó minőségű extra szűz olívaolajjal. Az élmény fokozható még olajban ropogásra sülttözt zsályalevelekkel és szárazon pirított tökmaggal.

Borajánlat: Mi a rizottóba is kerülő sauvignon blanc-t ittuk mellé, de gyakorlatilag bármely élénk savú fehérbor megfelelő, ha pedig valaki a kacsamellre gondolván inkább egy vöröset választana, annak a klasszikus kacsabor párosítást ajánlanám, kacsamellhez pinot noir-t.

Jöhet a desszert? Naná! Az olasz desszertek mindegyike az egyszerűsége, tiszta ízeken alapszik. Minden sallangtól mentesen használják a legközségesebb hozzávalókat, amelyek segítségével mégis olyan végeredmény érhető el, hogy az ember „ledobja a láncot”, miközben eszi, és ritkán tud egy adagnál megállni. Az itthon talán legismertebb olasz desszert, a tiramisú is pont ilyen.

Mákos-szilvás crostata

Először is készítsük el a linzeres pite tészáját. A klasszikus módszer kissé több időbe kerül, de nem fogjuk megbánni, különösen, ha elmondom, hogy kb. 15-20 perc a különbség egy másik módszerrel szemben.

Az eredeti pite tészája úgy készül, hogy 150 g vaját 10-15 percre mélyhűtőbe tesszük, majd kis kockára vágjuk és 250 g liszt és 90 g porcukor keverékében morzsásra simogatjuk a két tenyerünk között. Ezután adunk hozzá 1 db citrom héját, 1 csipet sót és 2 db tojás-sárgáját. Ezekkel összegyúrjuk gyors mozdulatokkal, és legalább fél órára hűtőbe tesszük. Ha valaki meg szeretné takarítani a morzsás állagúra simogatás meditatív tevékenységét, akkor a hűtőből kivett vaját ne is tegye a fagyaszűtőbe, hanem vágja apró kockára és az összes többi hozzávalóval együtt gyors mozdulatokkal gyúrja homogén tésztává, és mehet is a hűtőbe pihenni.

Ha letelt a 30 perc, vegyük a tésztát, vágjuk le a 2/3-át és nyújtsuk ki kör alakúra, akkorára, hogy egy 22 cm-es piteforma oldalára is elegendő legyen a tészta. Tegyük bele; lisztezni, zsírozni nem kell alatta. Keverjük össze 390 g jó minőségű szilvalekvárt 80 g darált mákkal, és öntsük a tésztára. Egyengessük el egyenletesen. A maradék 1/3 tésztát nyújtsuk kis akkorára, amekkora a forma felső átmérője, majd derelyeszaggatóval vágjunk vékony csíkokat belőle. A csíkokat helyezzük a formába egymás mellé, kis távolságra egymástól úgy, hogy a töltelék azért kilátszódjon. Majd végezzük el ezt úgy is, hogy a csíkokra merőlegesen is teszünk a tésztából. A tésztacsíkok tetejét kenjük meg 1 tojás sárgájával és szórjunk rá 1 evőkanál egész mákot. Toljuk 180 °C-ra előmelegített sütőbe, és 30 perc alatt süssük készre. A sütőből kivéve hagyjuk legalább 2 órát hűlni, különben a langyosan, melegen felvágott crostata belsejéből a töltelék ki fog folyni. Tálaljuk ízlés szerint porcukorral megszórva.

Borajánlat: Az édességhez édes bort alapvetés itt is működik. Válasszunk ízlésünknek megfelelőt, a kevésbé édesszájúak portóit, a többiek pedig édes szamorodnit, aszút Tokajból.

Jó étvágyat kívánok! ■

